

Universitatea Regele Carol II din Cernăuți
Seminarul român de literatură modernă și folclor
Director : LECA MORARIU

PETRU IROAIE

DOCTOR ÎN LITERE

Cântece populare istroromâne

Extras din rev. „Făt-frumos“

Cernăuți 1936
Tip. Glasul Bucovinei
19773

100

Universitatea Regele Carol II din Cernăuți
Seminarul român de literatură modernă și folclor
Director : LECA MORARIU

PETRU IROAIE

CÂNTECE POPULARE ISTROROMÂNE

Extras din rev. „Făt-frumos“

CERNĂUȚI 1936
Tiparul Glasul Bucovinei
19773

În memoria Soției mele

Măndel

(decedată în Roma la 1 Ian. 1935)

Cântece populare istroromâne

Texte — Traducere — Studiu — Note literare

INTRODUCERE

Cercetările în Cirebiria au fost binecuvântate cu realizarea celei dintâi colecții de cântece populare istroromânești.

Descins în satele românești din Istria (între 7 August și 20 Sept. 1935¹⁾), mi-am pus în aplicație bunele îndrumări primite la Universitatea din Cernăuți, reușind a colecta la 149 texte în proză (basmе, povești, legende etc.) și 118 cântece, fragmente de cântece și variante. Direct povățuit de profesorul meu Leca Morariu, mi-am îndreptat toată atenția asupra melopeei populare din care chiar d=sa a publicat primele mostre în *Lu frați noștri*, Suceava 1928 și în *De=ale Ciribirilor II*, Cernăuți 1932.

Prezenta colecție, venind peste așteptările cercetătorilor dialectului istroromân, aduce un bogat și divers material pentru studiile noastre filologico-literare și folclorice; căci, cuvântul, încetluit în vers, apare în formele, accepțiunile și virtuozitățile sintactice pe cari i le poate oferi limba vie actuală sau conservată din vremi bătrâne, iar puterea de creație a poporului se desvăluie în motivele, sentimentele și expresia cântecelor.

Înainte de apariția operelor de studii istroromâne ale lui Leca Morariu, era și natural ca, pe baza unor temeinici cercetători și informatori documentari, Sextil Pușcariu să ajungă la concluzia: „Poezii (= cântece) populare în dialect lipsesc“ (S. Pușcariu, *Studii istroromâne*, vol. II, Buc. 1926, pg. 49).

Documentar rămâne articolul lui Traian Cantemir, *Motivele dispariției poeziei populare la Istroromâni* (*Făt=frumos* X, 1935, pg. 28—32 și 122—125), căci d=sa vine cu o nouă și largă explorare din t=usop= satele ciribirești, neavând însă norocul să afle mai mult de două strigături. Și iarăș, acest articol al temeinicului Tr. Cantemir

¹⁾ Și anume: 7—31 August în satele de sub Monte Maggiore (Susn'evița, Birdo cu Costârcean și Cîrnelihi), Neselo, Sucodru, Letai, Grobnic și Gradiște; 1—9 Sept. în Jeliân; 9—12 Sept. iarăși în satele uclărești; 13—20 Sept. în Jeliân.

rămâne înc'odată documentar, că orice concluzie definitivă, luată în grabă iese din cadrul științei, cu atât mai mult cu cât același Leca Morariu, și cu atât=atât de multă clar=viziune, nu bănuia, ci chiar era sigur de existența melopeei populare istrororomâne, căci îi simțise pulsul cu ocazia descoperirii cimiliturii cirebire și a celor dintâi mostre de cântec : „Dacă însă cântecul popular cirebir se **destăinuște** atât de greu, în schimb cimilitura (părcolițe îi zic Učicarii de sub Monte Maggiore) am izbutit s'o cucerim destul de ușor“ (*Făt=frumos* IV, 1929, pg. 59).

Totuși, eseul d=lui Tr. Cantemir poate fi prezentat sub altă etichetă, și anume : *Motivele dispariției din circulație a cântecului popular cirebir*, deci cu completarea *dispariție din circulație* și înlocuirea de „poezie populară“ cu cea de *cântec popular*, căci „Noțiunea de *poezie populară* cuprinde doar *tot ce=i* produsul imaginației : basm, superstiție, cimilitură etc.“ (Leca Morariu, *Pentru cântecul popular*, Cernăuți 1933, pg. 13).

*

Această colecție de cântec popular românesc din Istria nu s'a realizat cu ușurință, cântecele cirebire fiind scoase din circulație, iar depozitarii dându=le la iveală în urma unui teribil sondaj făcut de subsemnatul în amintirea și conștiința lor. Un rechizitoriu, de pildă ca cel făcut moșneagului Fran'e Lipichiu — Zgaliardichî din Bîrdo 79, îi va rămânea și îmi va rămânea de pomină.

Sosit la casa=i depe coclaurile răfăcănoasei Bîrștina (cum se mai chiamă Bîrdo), l=am invitat pe bădica Frane să=mi cânte ceva. A zis un cântec croatesc pe ton sălbatec de să ți se facă părul măciucă în cap. N'am desperat, și, — cum știu, cum nu știu cânta —, i=am îngânat o doină bucovineană. A rămas Românul pe gânduri și, cu tremur în glas, a înseilat, ca din cronici, documentarele vo=roave, prinse de mine într'o alergătură de creion : „Ăm Bîrștina fost=a saca foza de cânture vlašchi. Ma cîrstianu lasa=le din cap. Uru cața, atu pl'erde“ (= În B. fost=au tot felul de cântece valahe. Dar omu le lasă din cap. Pe unu=l prinde (învață), pe altu=l pierde). Și=o la=crimă i=a umezit fața=i zâmbitoare și arsă de soare. Adevărată fire de român e acest Lupichiu.

Din vorbă în vorbă, mi=a descris hora cirebiră (plesu) de altădată. Iar glasul=i, străbătător din vremuri pierdute, mi=a picurat pe hârtie mărgăritar de cântec și de strigătură. Interesant e că nici în tinerețele sale aceste cântece nu prea circulau în horă etc.

Și iarăș a revenit la prezent, îmbiindu-mă cu tot felul de basme cu zmei și cu Marcu cel nebiruit. Însemnam câteceva și, neînduplecat mă întorceam din nou la „cânture“ pentru a alege, din cascada de versificate boscorodeli croate, altă perlă de cântec românesc. Lupichiu, surâzând, îmi repeta adeseori: „vavic fuje na hîrvačchi (= mereu fuge versul înspre croată).

După-amiaza Duminecii de 25 August, am rezervat-o în special lui Lupichiu, sosit la oștaria din Susn'evița. Acelaș sistem, — ceeace l-a făcut pe Lupichiu să cam privească ușa. Noroc că i-am ghicit păsurile și l-am luat pe panta băsmuirii. Dar, lapidare îi curgeau mărturiile din grai: „Cântat-am cânture po nas, ma poșnit=s=a arde prevtu și toț hîrvați...“ (= am cântat cântece pe limba noastră, dar au început să râdă preotul și toți Croații). Și deodată îți vine în gând numele preotului Flegar și la câte a trebuit să îndure un Iosif Popo-vici depe urma șicanelor acestuia! Și câți *flegari*, preoți și nepreoți, n'au mai fost!...

Cam la fel am procedat și cu ceilalți depozitari de cântec cirebir. Și-mi mergea mai ușor cu cât mi se măria colecția, căci spuneam cântecele auzite, iar unii le recunoșteau și-și mai aduceau aminte și de altele.

Ioje (lu Chiucu) Micleuș din Noselo (sau *Nosela*, cum i se mai zice), mi-a oferit iarăș material extrem de prețios. Ba, *Ivana Micleuș* fiica lui Ioje, s'a dovedit înzestrată și cu darul de a improviza. Mi-a oferit ș'un cântec, *Marife fetife* (XXXIV), quasi-traducere din croatește.

Am descoperit și un poet cântăreț în dialectul său. E *Ive Peras* (23 ani) din Bârdo 4, nepotul răpausatului macrobiot Mate Peras, care i-a fost neprețuit izvor d-lui Leca Morariu. Amintim că dela acesta, d=sa a cules acea poveste *De Sveti Toni*, în formă versificată pe tonalitatea baladelor dacoromânești (L. Morariu, *De=ale Cirebirilor* II, Cern. 1932, pg. 3—6).

Ive Peras e orb din naștere¹⁾. A urmat școlile de orbi din Triest și Florența. Știe citi și scrie cu ingeniosul meșteșug născocit de Louis Braille și perfecționat de Faucolte. Cântă din armonică și compune cântece, text și melodie, pe cari le zice din gură și le acompaniază din armonică. Dela el, dau la iveală două cântece (XXXV și XXXVI), creație personală, și alte păstrate dela bunicu=său Mate Peras.

¹⁾ Cf. Leca Morariu, *Drumuri cirebire* în rev. „Făt=frumos“ An. V 1930, 139.

Dela *barba* (= badea) *Pepo lu Loschin* din Birdo, cunoscut sub numele oficial de Ioje Pețulici, am putut înregistra un cântec cu *fol'a verde* (= foaie verde). Am primit asigurări că *untrat s-a cântat cu fol'a verde*. Iar Ive Iurman=fiul din Noselo nr. 3, auzind cântecul a surâs adăogând : „Cesta=i betăr, chiaro betăr. Cântat=l=av dizi și predizi noștri“ (= Acesta=i bătrân, foarte bătrân. L=au cântat bunicii și străbunicii noștri).

Multe n'am putut afla dela Ioje Pețulici : „Carle=a muncat și beiut ăl' vire ate misle la cap“, frază a cărei traducere, ca să păstrăm această sintaxă caracteristică (cf. Nota 36), ar fi : „Care=a mâncat și băut, îi vine altă glagole la cap“.

În Jeiăn, am descins cu cântece ucicărești. Cu greu am putut ciupi ceva : „Știm nușcara cânta¹⁾, ma=i grumba (= Știm vre=un cântec, dar e urît).

Întâmplarea însă m'a făcut să fiu martor la una din cele mai înduioșătoare emoții sufletești, împrejurare în care cântecul se ivește din noaptea uitării în mod natural. Mariei Stambulici (nr. casei 23) îi plecase, cu o zi mai înainte, feciorul la oaste. Bărbatul îi era dus de 8 ani la America : „A noștri omure ciuda ań chia megu“. Ră-măsese femeia acasă cu alt fiu, Milo Stambulici.

În acea zi de 6 Sept., fără s'o invit și spre mai marea mea surprindere, căci până atunci îmi repetase : „Nu poc spure nici, se mi=aț capu vla“ (= nu pot spune, chiar de mi=ați lua capul !), — mi=a zis cu lacrimi în ochi, o lamură de cântec, de=am înmărmurit ocului. Este cântecul *De când nu te am vezut* (XXXVII), care are perfectă coincidență c'un cântec maramureșan și cu altul aromân, și atâtea variante în dacoromână. Este cântecul specific românesc al codrului, sau, mai precis, al comparării omului cu codrul. Și tocmai aceste coincidențe ne duc la datarea și precizarea celui mai vechi cântec românesc, anterior despărțirii dialectale, deci de dinaintea anului 1000.... Prefacerile și evoluția sânt chestiuni speciale de cari ne ocupăm în articolul *Cântecul popular cirebir*. Și, poatecă de unde însumi i=am petrecut feciorul la plecare până 'n Munele Mari, Mare Stambulici mi=a arătat o deosebită încredere făcându=mi cunoscute cântecele pe cari și le aducea aminte. Improvizafia nu-i lipsește. Revenim asupra chestiunii în menționatul articol.

Cântec de natură mai personală este (LIV) cel al *Ielenei Turcovic* (nr. 20), al cărei „om“ (= bărbat) se află în Australia ²⁾.

¹⁾ *cânta* cu accentul pe ă !!!

²⁾ Cf. Leca Morariu, *Drumuri cirebire* rev. „Făt=frumos“ An. III 1928, 7 și 8.

Regret că insuficientele-mi cunoștințe muzicale nu m'au putut ajuta la notarea ceileilalte părți a cântectului: *melodia*. În Jeian, am avut fericirea de-a cunoaște pe muzicianul V. Bacelli, originar din părțile Toscanei, carabinier la jandarmeria din Mune Grande, care a binevoit să înregistreze melodiile cântecelor XXXVII și XXXIX.

Mare mi-a fost mirarea că'n fața streinilor, deși cântecele acu erau puse în circulație, Istroromânii evitau de a le cânta. În ziua de 16 Sept., am putut avea explicația acestei fereli. Mă aflu în Jeian cu d-l Fausto Martinelli, învățătorul din Mune. Flăcăii Milo Stambulici (casa nr. 23) și Ivi Sancovici (nr. 19) au slobozit deodată un *Āt pises și-ț dāvu ști* (XXXIX), încât Italianul se opri locului să asculte. Întrebându-i de ce nu cântă mereu în cirebirește, a obținut răspunsul că rād Croații când îi aud cântând astfel.

Iată și altă dovadă de felul cum știu Croații să desființeze limba și cântecul românesc: Plecasem pentru două zile în satele de sub Monte Maggiore. Preotul din Munele Mari (Mune Grande) aflase că'n Jeian cântecele valahe au început să se ițească în circulație. Ca urmare, la întoarcere, găsesc în casa Mariei Stambulici (nr. 23) o carte de cântece croate pe care o adusese preotul și, după ce citise din ea, se milostivi de-a o lăsa uitată pe masă. Milo, fiul rămas acasă al Mariei Stambulici, citia cântece croate, iar maică=sa le murmură. Câte nu s'au mai petrecut fără să le știe nimeni și fără ca acești bieți desmoșteniți să le înțeleagă rostul!...

Deci, concluziile pentru dispariția din circulație a cântecului cirebir se lămuresc inductiv și'n mod firesc din chiar ambianța socială în care trăiesc Istroromânii.

Numărul lor e foarte redus: abia 3000. Din toate părțile îi înconjoară marea de Sloveni (nu Croați!), ajunși croatizați și să se considere Croați, datorită politicei culturale pe care au făcut-o, și o mai fac încă pe ascunsul, preoții croați. Ba, înainte de războiul mondial, această politică se făcea prin școală, presă și propagandă fățișă. Limba și cântecele românești erau prigonite în chip urâcios. Ambianța slavă — și e arhicunoscut în orice parte felul de penetrație slavă și mijloacele întrebuintate pentru a se impune — constrânge în mod direct, grupurile românești la adaptare. Limba se slavizează, literatura populară croată pătrunde în grupul românesc și scoate din circulație pe cea existentă. Cântecele, cari=s atât de legate de formă, dispar cel dintâi din circulație, cedând locul veneticilor. Basmele și legendele rămân, adaptându=se noilor exigențe sociale. Uneori, chiar

cântecele se croatizează îmbrăcând limba croată. Mărturie ne stă balada lui Sveti Toni, culeasă de Leca Morariu, unde, la un moment dat, versul românesc încetează făcând loc stihuirii croate.

Pentru felul cum dispar cântecele din circulație, e lămuritoare următoarea constatare din satul meu natal. După ani de zile, în Mitocul Adâncatei (jud. Suceava), nu mai auziam cântecele de altă dată. La horă, țipenie de strigătură. Flăcăii mi-au răspuns că chiuiau doar bunicii. Vorbă să fie ! Cu urechile mele auzisem atâtea și atâtea și nu erau nici zece ani de atunci. Totuși, interesându-mă de aproape, am putut culege câteva strigături. Ba, unii flăcăi au și început să le chiuie în joc. În loc de cântece, — romane de mahala și, lucru mai îmbucurător, chiar versuri din Gh. Coșbuc, O. Goga, M. Eminescu. Și, toate aceste se întâmplă într'un sat ca toate satele, doar cu deosebirea că se află în directă legătură cu târgurile și cu gările Ițcani și Burdujeni. Sătenii își caută agonisita ca funcționari la C. F. R., lucrători la fabrici, la gară și cu ziua. De aici toate consecințele : îmbrăcăminte, nici satească și nici orășenească, limbă amestecată, cântece orășenești cu scoaterea celor băștinașe din circulație prin desconsiderare. La noul fel de viață, nu numai că nu reacționează grupul, ci, fascinat de urbanism, chiar își dă silința să se „orășenizeze”. Comoara cântecului popular trebuie s'o cauți la bătrâni, de nu vrei să dispară odată cu dâșii. Basmul îl afli și la alții. Se întâmplă însă că uneori și cântecul trece la tineret prin tradiție familială. Îl îngână feciorul la coasă și fata singură cu fuiorul ei. Nu o singură dată mi s'a dat să observ încetarea cântecului când se apropia vreun obraz străin și chiar negarea de-a cunoaște cântecul pe care de fapt îl cunoștea. Dar nici o forță străină nu-și exercita constrângerea conștient, ci doar oarba forță a ambianței sociale.

La Istroromâni, această problemă își poate afla analogie, dar nu coincide. Cântecele croate ajung la modă, fiind favorizate de biserică, de școală, de oamenii conducerii ; și-și au vastă arie de extensiune, satele împrejmuitoare fiind croatizate sau croate. Pe lângă acestea, cântecul românesc e disprețuit de preot, de învățător etc. și de vecinii Croați, cari vin la horile și sărbătorile valahe, sau îi primesc pe Valahi printre ei și le desaproabă cântecul prin neînțelegere și prin râsete.

Literatura își are partea ei de adaptare socială ca și moravurile. Se'mbracă omul din necesitatea de-a se îmbrăca și după gustul său, dar se'mbracă într'un anumit fel de ochii lumii și pentrucă așa se

poartă oamenii. Tot astfel : scrie omul pentru sine, dar scrie și pentru gustul mulțimii. Cu cei ce iau lucrurile *sub specie aeternitatis* e altă socoteală. Acelaș imperiu social domină toate artele. Ce-i bine sau rău, creație sau imitație etc., personalitatea știe nimeri. În lumea rustică însă, personalitățile își au alt rost, iar spiritul social nivelează cam orice.

Cântecul popular, tocmai pentrucă e *creație socială*¹⁾, are mai multă nevoie de sprijinul societății. El nu poate trăi în afara societății și nu poate dăinui fără concursul societății. În societate, omul cântă cântecul ce are răsunet, căci cântă să fie ascultat, și nu huiduit. Mândra primește la fereastră sau în poartă numai cântecele cari sunt aprobate de societate și de cari se poate mândri, nu cele cari i-ar trezi ocări. Și cu cât cântecul își găsește răsunet mai întins în satele vecine, cu atât e mai prețuit. Aprobarea generală menține un morav, dezaprobarea îl izolează și-l vestezește.

Când acest concurs, deci, al societății lipsește, cântecul se retrage din circulație. Îl mai păstrează câte-un ins, murmurându-l în singurătatea lui, și-l transmite vecinului care i-a înțeles murmurul.

Ba, societatea dominantă croată își extinde dezaprobarea pe întinsă arie. Odată, Ielena Turcovicî din Jaiän (nr. 20) mă întreabă de ce le zic Cirebiri că „așa spuru samăchî Hrvati când se ardu de cume noi cuvintam“ (= așa spun numai Croații când râd de felul cum grăim noi).

Pentru motivele ieșirii din circulație a cântecului cirebir, se mai adaogă, pe lângă acestea, și cauzele analizate, cu multă competență, de Tr. Cantemir în menționatul articol.

Sub guvernare italiană, elementul românesc din Istria se bucură de-o paternă ocrotire. Propaganda croată nu se face cel puțin fățiș. Civilizația însă își croiește drum larg și, cu sosirea ei, viața socială din nou se schimbă. La vară, de pildă, vizitatorul Susn'eviței nu va mai avea ocazia decât întâmplător să savureze pitorescul bren-tarițelor, căci acvaductul în construcție are toate șansele de-a fi terminat și de-a potoli setea din uscata Valdarsă...

¹⁾ Accentuez, împotriva celor ce contestă caracterul de creație socială al literaturii populare. Și am temei s'o afirm pe baze științifice.

TEXTELE

Textele apar în grafia preconizată de Leca Morariu în *De=ale Cirebirilor I*, Cernăuți 1929, pg. 3—9, grafie care, oglindind științificește realitatea fonetică, e totodată accesibilă și pentru cei cari nu=s filologi. Istroromânii citesc, fără dificultate, cărțile scrise în această ortografie și o utilizează cu înlesnire la scris. Dovadă : Leca Morariu, *De=ale Cirebirilor IV (Scrisori istro=române din Jeian și Susnevița)*, Cernăuți 1934.

Cântecele apar după următoarea clasificare : 1. *Cântece*, 2. *Cântece elegiace*, 3. *Satirice*, 4. *Diverse*.

Textele sânt însoțite de traducere în l. română literară. După texte, urmează capitolul de *Coincidențe, asemănări influențe* apoi *Notele* (filologice, stilistice etc.). Concluziile sânt cuprinse în studiul *Cântecul popular cirebir*.

CÂNTECE (I—XXXVI)

I.

Mușata, mușatița ¹⁾
Cum nopta ăi lurița ²⁾,
Lu stelele cral'ița ³⁾.

Frañe Zgaliardich'i Lupichiu

25. VIII. 1935.

72 ani, Bîrștina (= Bîrdo) nr. 79.

Traducerea : Frumoasa, frumușica, cum noaptea e lunița, a stelelor crăiasă.

II. ⁴⁾

— Viro=mi, fraiere, sera
Io rad ⁵⁾ voi fire ștepta ⁶⁾...
Leghe calu se hlade.
Ăntre ⁷⁾ ușe ⁸⁾=i abe murgve
La ia brecu durmive. ⁹⁾
Porta=l' o core de păre
Che, se nu, te ie mucicare. ¹⁰⁾ —

Ăț fie ușa șcripe ¹⁰⁾
Nu tu știi ¹⁰⁾, fetițe ! —
— Cu sev voi vo nemaji ¹¹⁾ ;
Far de friche poși veri.
Când maia va îi dormi,
Ne ren rada diverti ¹¹⁾
(ali : fraiei ¹²⁾).

Toni Tvefici — Toneru

10. VIII. 1935.

52 ani Susnevița 37

Trad. : — Viro=mi, mândrule, seara ! Eu te voi aștepta cu dor pe tine... Leagă calul să se umbrească. În ogradă=i un dud alb. Sub el doarme cănele. Adu=i o coajă de pâne că, de nu, te=ar mușca. — Îți scârțâie ușa și tu, copilo, nu știi ! —
— Cu său voi unge=o ; poși veni fără de frică. Mama, când se va duce să doarmă, ne vom ibovnici cu dor. —

III.

Și pre mare și ¹³⁾ pre crai ¹⁴⁾,
Când smo scupa, sām ăñ rai ¹⁵⁾.

Frañe Lupichiu

25. VIII. 1935.

Birdo 79

Trad. : Și pe mare și pe țarm, când sântem împreună, mă cred în rai.

IV.

Cea ¹⁶⁾=i tot bire
Căn tu viri.

Frañe Lupichiu

25. VIII. 1935.

Trad. : Totu=i bine când vîi tu.

V.

Fetița ști mușate
Ca și o rojițe ²⁾.
Oia nina, oia na
Trana, nina, nena ¹⁷⁾

Ămna, feto, ăñ ¹⁸⁾ potoc !
Dupa fire voi ¹⁹⁾ na scoc.
Oia nina, oia na ¹⁷⁾,
Tu ști, feto, vavic me.

Ioje (lu Chiucu) Micleuș

10. IX. 1935

45 ani, Noselo 21

Trad. : Fetișo, ești frumoasă ca și o floriceică. Oia nina, oia na, trana, nina, nena. Du=te, fată, la părau, după tine voi (veni) în salt. Oia nina, oia na, tu ești, mândro, veșnic a mea.

VI.

Ămnat=am ²¹⁾ ocea și cole ²²⁾
Pre zelene iarbe,
C=oi vede me feta
Che ia vegl'e blaga ²³⁾.

Siru=i ²⁴⁾ o ramnițe ²⁵⁾.
Pre ia ³⁾ do merițe ²⁶⁾
Frische, mușafițe ²⁾

Ivana Micleuș

10. IX. 1935

21 ani, Noselo 21

Trad. : Umblat=am încoace și 'ncolo pe iarbă verde, să=mi văd mândra, că ea paște vitele. Sănu=i o câmpie. Pe ea două merișoare proaspete, frumoșele.

VII.

— Ce ²⁷⁾ che n=ai verit
Când ăț am urdineit?

— N=am verit de rușire,
C=am mislit samochi la fire. —

Mare Stambulici

6. IX. 1935.

48 ani, Jeciăn 23

Trad. : — De ce n'ai venit când ți=am poruncit? — N'am venit de rușine, că m'am gândit numai la tine. —

VIII.

Rojița voi vo uda⁶⁾
Și ție la cl'ept voi da.

În²⁸⁾ țieime=m ra fi ja,
Se=m va o ata purta²⁹⁾

Mare Stambulici

6. IX. 1935.

Trad. : Floricica voi uda-o și ție la piept voi da=o. Aș fi mânărită 'n inimă=mi
(literal : în inimă mi=ar fi jale), de=mi va purta=o alta.

IX.

Nina, nina, nena¹⁷⁾...
Rojița²⁾ mușata,
Se rei tu fi me³⁰⁾,
Io raș fi a te.
Ma maia mî=i cîntenta.
Ma se ăi maia, se nu=i,
Te ver fi a me,

Mușata rojița²⁶⁾ me.
Oia nina, nena¹⁷⁾
Rojița²⁶⁾ mușata,
Mușat¹⁾ te porți
Și draghe=m ăști...
Și vechi³¹⁾ te=oi l'ubi ;
Se nu, voi muri.

Toni=Țvețici=Toneru
Susnevița 37

8. VIII. 1935.

Trad. : Nina, nina, nena... Floricică frumoasă, de-ai fi tu a mea, eu aș fi al
tău. Dar mama nu mi=i mulțumită. Dar, or de=a fi mama, or de n'a fi, tu vei fi a
mea, frumoasa mea floricea. Oia nina, nena, floricea frumoasă, frumos te porți și
scumpă=mi ești... Și mereu te voi iubi ; de nu, voi muri.

X.

Mușata ielve, verde bor...
Șteptu=te³²⁾, mușat govor³³⁾ !
Mușata³⁴⁾, pirla grob³⁵⁾ ști me.

Tonca Bercarici
23 ani, Susnevița

11. VIII 1935

Trad. : Frumosule brad, verde pin... Așteptu=te, frumos răspuns ! Mândro,
pîn la mormînt ești a mea.

XI.

Io te vedu pre vapor,
Cunoscute³²⁾ pre govor.

Proțvetit=av rojile,
Ali ăș violele ?

Tonca Bercarici
Susnevița

11. VIII. 1935.

Trad. : Eu te văd pe vapor, te cunosc după cuvînt. Îmbobocit=au trandafirii
sau sînt vioarele ?

XII.

Straşno Bora che verit=a²¹), Cela moru vo caţat=a³⁷)
Cruna lu Mare spușit=a.
Marina²) mușata zis=a : Pac Maria cuvintat=a :
— Cire lat=a mie cruna³⁶), — Mai vol'i³⁸) = m=oi otopi,
Io=i reș fraierite fi³⁰)! — Neg lu moru l'ube fi. —

Lucia Brâncela (54 ani) și Tonca Bercarić (23 ani)

11. VIII. 1935.

Sushevița

Trad.: Năvalnic Bora c=a venit, Mariei cununa i=a suflat. Frumoasa Mărioară zis=a : — Cine mi=a luat cununa, eu i=aș fi ibovnică. — Cutare mor a luat-o. Deci Maria a cuvântat : — Mai degrabă m'oi îneca, decât să fiu iubita morului. —

XIII.

Bora păpușit=a, Lat=a=vo un negru moro.
Lu Mare cruna hitit=a²¹). E Marița²) zis=a :
Mușata Maria zis=a²¹) : — Mai vol'i³⁸)=raș me otopi³⁰);
— Cire o flavure Nu lui fraierite fi.
Fraieru mev fure ! —

Ioje Peţulicî (zis Barba³⁹) Pepo lu Loschin)

13. VIII. 1935.

38 ani, Bîrdo 11

Trad.: Boră adiat=a, Mariei i=a aruncat cununa. Frumoasa Maria zis=a²¹) : — Cine ar afla=o, să fie ibovnicul meu. — A luat=o un negru mor. Și Marița zis=a : — Mai cu drag m'aș îneca, decât să=i fiu drăguță.

XIV.

Mușata feta rojițe berit=a, E o pozdravit=a³⁷).
Cătră⁴⁰) fraieru mislit=a. Lu fraieru buchelu regaleit=a.
Fraieru verit=a²¹)

Tonca Bercarić

11. VIII. 1935.

23 ani, Sushevița

Trad.: Frumoasa fată flori cules=a, la drăguț gândit=a. Ibovnicul venit=a și salutat=o=a. Ibovnicului buchetul dăruit=a.

XV.

Fol'a verde frunz=uscat⁴¹), Din voisca dela Belgrad
Case⁴²) verit=am pușcat Tu ai plăns, io am cântat.

Ioje Peţulicî

11. VIII. 1935.

Trad.: Foaie verde frunză uscată, acasă sosit=am împușcat din războiul dela Belgrad. Tu ai plâns, eu am cântat.

XVI.

Ănsurar ⁴³)=me, maia me, De=m, fetițe, șcarele,
Pir=ăi ure și vreme. Che mî=oi peri potal'a ⁴⁴) !
Se tu n=er mire=nsura ³⁰), Când va fraieru veri ²⁹),
Io m=oi mare strămbe fla ²⁹). Roja ⁴⁵)=m ²⁴) va cu dracu ⁴⁶) îi ²⁹).
Ive Iurman=fiul
37 ani, Noselo 3
15. VIII. 1935.

Trad. : Mărita=m'aș, mamă, până=i ora și timpul. De nu mă vei mărita, mă voi face mare răuleancă. Dă-mi, fetișo, foarfecele să mă tund. Când va veni drăguțul, floarea=mi se va duce dracului.

XVII.

Mușata rojița de radichî ⁴⁷). Fraieru nu=m daie mir ⁴⁹).
Nu me lasu de ⁴⁸) mladichî. Mușata rojița de salata ⁴⁷).
Mușata rojița de cumpir ⁴⁷) Cmoce=a me fraier misle la ata.
Ive Iurman=fiul
18. VIII. 1935.

Trad. : Frumoasă floriciță de lăptugă, nu mă las de băietani. Frumoasă floriciță de cartof, ibovnicul nu=mi dă pace. Frumoasă floriciță de salată, acum ibovnicul meu se gândește la alta.

XIII.

Fol'a, zis=am ⁵⁰), de cumpir ⁴⁷), Nu=m trebe dupa fir=ate.
Irima nu=m daie mir ⁴⁹). Și cea fol'a de radichî ⁴⁷),
Și cea fol'a de salate ⁴⁷), Nu cavta la ⁵¹) al't mladichî.
Frañe Lupichiu, Bîrdo 79
25. VIII. 1935.

Trad. : Foaie, zis=am, de cartof, inima nu=mi dă pace. Și iar foaie de salată, nu=mi trebuie după tine alta. Și iar foaie de lăptugă, nu căuta la alți flăcăi.

XIX.

Gone tu, fetițe ²), oile ocî,
Che oile vor se pohladi ¹¹)
E noi ne ran bire pol'ubi ²⁹).
Ive Iurman=fiul
Noselo 3
18. VIII. 1935.

Trad. : Mână tu, mândrușo, oile aici, că oile se vor umbri, iar noi bine ne=om iubi.

XX.

N=ari friche niș de mire, Io mușat ⁵⁴) ț=oi pisei,
Se la soldat ⁵²) me robire ⁵³). Pisma te va veselei.
Frañe Lupichiu
Bîrdo 79
25. VIII. 1935.

Trad. : Să n'ai de loc frică de mine dacă mă va răpi (= lua) la cătănie. Eu frumușel ț=oi scrie, răvașul te va veseli.

XXI.

Nu tu misli, Ielița ²⁾ !
Iaste ⁵⁵⁾ cala rojița ⁵⁶⁾,
Rescl'ide mie ușița ²⁾.

Frañe Lupichiu
Bîrdo 79

25. VIII. 1935.

Trad. : Nu sta pe gânduri, Ielenuță ! Calea este (numai) floriceică. Deschi-
de-mi ușița.

XXII.

Io tea ⁴⁾ nu voi fi,
Ni tu nu misli.
Tu ai mire lasat ⁵⁷⁾,

Și nu știi za li=n pat.
Nu ăntru ⁷⁾ mire rata=te,
Che io te raș bate.

Ive Peras
23 ani, Bîrdo 4

25. VIII. 1935.

Trad. : Eu nu voi fi a ta, nici nu te gândi. Tu m'ai părăsit pe mine și nu
știi să mergi în pat. Nu te arăta în fața mea, că te=aș bate.

XXIII.

Lu blaga=m ⁵⁸⁾ neberit,
Fraieru=m ⁵⁸⁾ zegledit.
— Nu tu mire pogledi,
Che oi fire zecoli. —

— Se tu mire=i ⁵⁸⁾ zecoli,
Mire vor an'eli vegl'a ;
Tire vor draci purta,
Pac te=or ăn păcă mira ²⁹⁾. —

Ivana Micleuș
21 ani, Noselo 21

29. VIII. 1935.

Trad. : Pentru vite am cules, ibovnicul am zărit. — Nu mă privi tu pe mine
căci te=oi rugruma. — De mă vei zugruma tu, pe mine mă vor veghia ingerii ; pe
tine te vor purta dracii și te vor duce în iad. —

XXIV.

Ăm ples am mes.
Fraieru cu mir' n=a mes.
Io nu l=am cl'emat,

Ie mire juca n'a dat ⁵⁹⁾.
Cu ate s=a divertit,
Io na teșco=m ⁵⁸⁾ pogledit.

Ivana Micleuș

29. VIII. 1935.

Trad. : La horă m'am dus. Ibovnicul cu mine n'a mers. Eu nu l=am chemat.
El nu m'a luat la joc. Cu altele a petrecut, eu cu greu (amar) l=am privit.

XXV.

Din ⁶⁰⁾ ape=am ămnat.
Mladichiu m=a=niurbat :
— Voi fie apa digni ²⁹⁾,
Se ver tu mire bușni ²⁹⁾
— Io reș fire bușni ³⁰⁾

Se ver mire zaconi ²⁹⁾. —
— Io voi fire zaconi ²⁹⁾,
S=er mire chiaro l'ubi ³⁰⁾ —
— Voi fire chiaro l'ubi
Și scupa ren noi șcîrbi ⁶¹⁾. —

Ivana Micleuș

29. VIII. 1935.

Trad. : M'am dus la apă. Flăcăul m'a întâlnit : — Îți voi duce apa dacă mă
vei săruta. — Eu te=aș săruta de mă vei încununa. — Te voi încununa de mă vei
iubi mult. — Te voi iubi foarte mult și împreună ne=om trăi viața.

XXVI.

Când am oile pascut ⁵⁷⁾,
Marușna ⁶²⁾ mn'=a crescut
Oia nina, oia na
Oia nina, nena ¹⁷⁾.
Când am ⁵⁷⁾ oile zepustit ⁶³⁾,
Marușna s=a cosmatit ⁶⁴⁾.
Oia nina ¹⁷⁾, rojițe ¹⁵⁾,

Mie=i obecite.
Oia nina, oia na ¹⁷⁾,
Violita ¹⁵⁾, tu ști me.
Docle=am oile pascut ⁵⁷⁾,
Țitele tot mn'=a crescut.
Oi fetițe, fetițe ¹⁾,
Rojița ¹⁶⁾ ști me.

Ioje Micleuș

45 ani, Noselo 21

10. IX. 1935.

XXVII.

Când te=am întrebat ⁶⁶⁾,
Maia=ț ²⁴⁾ nu te=a dat.
Oia nina ¹⁷⁾, rojițe ¹⁵⁾,
Rojițe ¹⁾ mușate!
Za me ști zgoite.

Ca mușata golubițe.
Io te am ăn یرime ⁶⁷⁾.
Oia nina, oia na ¹⁷⁾,
Violita ¹⁵⁾, tu ști me.

Ioje Micleuș

10. IX. 1935.

Trad.: Când te=am cerut, maică=ta nu te=a dat. Oia nina, floriceică, floriceică frumoasă! Pentru mine ești crescută ca frumoasa porumbiță. Mie=mi stai la inimă. Oia nina, oia na, viorico, tu ești a mea.

XXVIII.

Din vîrt rojițe=am berit,
Fratelui am daruit.
Fraiaru ăns ăs=a vlat,
Ma io, dracu ⁶⁸⁾, nu l'=am dat.
S=au cu mire mîn'aveit ⁵⁷⁾
Și cu ate=a ămn'aveit ⁹⁾.

Și mie tot av mințit,
Pîrla nu l=am opazit ⁶⁹⁾.
Am io mai rad fratele
Nego fire, fraiere.
Fratele=m ²⁴⁾ ie vāvāc frate;
Pîrla nunț tu mi=ș departe.

Mare Stambulici

48 ani, Jeliān 23

15. IX. 1935

Trad.: Din grădină am cules floricele. Fratelui i le=am dat. Drăguțul însuși și=a luat, dar eu, dracu, nu i=am dat. S'a mahnit pe mine și=a umblat cu altele. Și pe mine mereu m'a mințit, până n'am băgat de seamă. Mi=i mai drag fratele decât tine, ibovnice. Fratele mi=i veșnic frate; pân' la nuntă=mi ești departe.

XXIX.

Când ver întreba
Che se te voi vla,

Maia=m ²⁴⁾ v=apara ⁷⁰⁾
Ma nu te lasa.

Mare Stambulici

60 ani, Jeliān 52

6. IX. 1935.

Trad.: Când vei întreba or de te=oi lua, mama nu m'a da, dar nu te lăsa.

XXX.

— Manche de muri,
Reş dragu=m buşni³⁰⁾! —
Fraieru verit=a,

Fraiară buşnit=a,
Suzele=l' tarit=a.
Feta ozdravit=a⁷¹⁾.

Ivana Micleuş
21 ani, Noselo 21

30. VIII. 1935.

Trad.: Înainte de=a muri, mi=aş săruta drăguţul! — Drăguţul a sosit, şi=a sărutat drăguţa, lacrimile i=a şters. Fata s'a 'nsănătoşit.

XXXI.

Proclăta cea te maie⁷²⁾
Cara nu te mie daie!
Cele tele obîrve,
Muşate, zedeleite,
Cu peru=s nepiseite⁷³⁾.
Negri=ţ²⁴⁾ ocl'i ca murgva

Poşnescu suze lasa⁷⁴⁾.
Me iirime se jalve,
Când maia=ţ²⁴⁾ se vesele⁷⁵⁾.
Ma maştiha=ţ²⁴⁾ va crepa⁷⁶⁾,
Şi ne ren scupa=nsura.

Ivana Micleuş
Noselo 21

30. VIII. 1935.

Trad.: Afurisită=i mă=ta cea care nu te dă mie. Sprâncenele cele ale tale frumoase, arcuite, cu peana (= condeiul) sânt scrise. Negri=ţi ochi ca dudu încep să verse lacrimi. Inima mea se mîhneşte, pe cînd mama ți se veseleşte. Dar maşterea (= mama vitregă) ți=a peri şi noi ne vom lua amîndoi.

XXXII.

Majrana⁷⁷⁾ s=a zelenit,
Fetele s=a veselit.

Majrana=v⁵⁸⁾ ovenit,
Fetele s=a jalostit.

Ivana Micleuş

30. VIII. 1935.

Trad.: Măgheranul a înverzit, fetele s'au veselit. Măgheranul s'a ofilit, fetele s'au mîhnit.

XXXIII⁴⁾

Tu şti muşata...
Tota Bîrştina
Nu=m poc fla ata.
Se me rai lasa,
Mie va fi ja⁷⁸⁾.
Şi, cînd sîm ăm ples,
Vedea⁴⁾ =te jeles.
Se nu şti,
De fire misles

Şi me pristraşes⁷⁹⁾.
Jalostîan meg te cere
Iuva⁴⁾ misles ch=er mere.
Cînd te aflu, me cuntenes
Şi scupa mejen ăm ples.
Mea⁴⁾ jele ăi za vea⁴⁾
Cu fire vesel'a⁴⁾.
Scupa ren jivi
Şi vavic ren ne l'ubi¹¹⁾.

Ive Peras

23. VIII. 1935

23 ani Bîrdo 4

Trad.: Tu eşti frumoasă.... Toată Bîrştina nu=mi pot afla alta. De m'ai lăsa aş suferi. Şi, cînd sînt la horă, doresc să te văd. De nu eşti, la fine mă gîndesc şi mă înspăimînt. Supărat te caut unde cred că vei fi mers. Cînd te aflu, mă în=voioşez şi împreună mergem la horă. Dorul meu e de=a=mi împărţi bucuria cu fine, Împreună vom trăi şi veşnic ne vom iubi.

XXXIV.

— Marițe fetițe ²⁾,
Tu ști de bur rod.
Nu tu spela roba
Ăn crai de me brod! —
— Io voi spela roba
Iuve=m ⁵⁸⁾ fure vol'a.
Tu gospodar nu ști
De ⁸⁰⁾ șiroche mare. —
— Marițe fetițe ²⁾,

S=er mire scuta,
Io zlate uscate
Ție Ț voi da. —
— Ce va ¹⁹⁾ mie srebro
Ni uscate zlate ⁸⁰⁾,
Căn rad nu te am?!
Io=i ⁵⁸⁾ la siromahu
Carle=n ȳirme ⁷⁷⁾=l am. —

Ivana Micleuș
21 ani, Noselo 21

26. VIII. 1935.

Trad.: — Marișo copilo, tu ești de neam bun. Nu spăla tu straiul pe țărml vaporului meu! — Ba voi spăla straiul unde mi=a fi voia. Nu ești stăpânul ȳinșei mări. — Marișo copilă, de mă vei asculta, ȳi=oiu da galbeni gheață.

— Ce=mi folosesc mie arginȳii și banii tăi gheață, dacă nu=mi ești drag? Eu l=oiu lua pe săracul care=mi stă la inimă.

XXXV ⁴⁾

Domareța mrazu cazut=a ²¹⁾	Mie nu=i ja ⁷⁹⁾ za meale ⁴⁾ roz
Pre corune zelene. (bis)	Se=e ⁸²⁾ mrazu le zgorea ⁴⁾ . (bis)
Tota iarba=a ⁸²⁾ zgorit=a ²¹⁾	Ma=m ra fi ⁷⁹⁾ iaco ja
Și mușate rojile. (bis)	Se=m ra fraiarița abandunei. (bis)

Ăm po de mea ȳirima ⁴⁾
O rojița ¹⁵⁾ ȳvetea.. (bis)
Se tu n=o ver vo ⁸⁴⁾ jeli ¹¹⁾
Se va sigurno susi ²⁹⁾. (bis)

Compoziție (text și melodie) creată de ȳnsuși Ive Peras
23 ani, Bîrdo 4

12. VIII. 1935.

Trad.: Demineată bruma căzut=a pe dumbrăvi verzi. A ars toată iarba și frumoasele flori. Nu=mi pare rău de florile mele dacă la arde bruma. Dar mi=ar părea rău de mă va părăsi mândra. În mijlocul inimii mele crește o florică. De nu o vei dori=o, se va usca de sigur.

XXXVI ⁴⁾

Iuva=i plesu armonica sopea ⁴⁾	Sopețu ⁸⁵⁾ mușat corlea ⁸⁶⁾
Mladichi și featele ⁴⁾ cl'emavea.	Și chiar ⁸⁷⁾ curai ve dilea ⁸⁸⁾ .
Vireț juca! Ai ura	Scupa jucaț și divertȳ=ve!
Și cmoce=i voștra doba bura ⁸⁸⁾ !	Fraiari și fraiarițele, pol'ubiț=ve!

Pol'ubi=te=i⁸⁹⁾ părva stvar.
Și mușat ăi scupa=mna na par⁹⁰⁾.
Jivl'enia nostra=i chiaro mușata.
Se aren f=aiařițe, nu mislin l'ubi ata.

Creație (text și melodie) a lui Ive Peras

23. VIII. 1935.

Trad. : Hora — Unde=i hora, armonica sună, flăcări și fetele cheamă : Veniți să jucați ! Îi ora și acuma=i timpul vostru fericit. Muzicantul frumos cârâie și multă voie bună vă dă. Laolaltă jucați și petreceți. Ibovnici și ibovnicc, iubiți=vă ! A te în=drăgosti e întâiul lucru. Și frumos e a merge perechi. Viața noastră e foarte frumoasă. De avem ibovnică, nu ne gândim a iubi alta.

CÂNTECE ELEGIACE (XXXVII—LIV)

XXXVII.

De când nu te am vezut	Codru penele ⁹²⁾ ăș pl'arde
Toța vesel'a=m ⁵⁸⁾ pl'erdut.	Și nazat acața ate.
Codru firer nazat vire ⁹¹⁾ ,	Și din firer vire ⁹¹⁾ firer
Io din firera — betăra.	Ca și cum ram noi ășș vre ³⁰⁾ .

Mare Stambulicî

6. IX. 1935.

48 ani, Jeciăn 23

Trad. : De când nu te=am văzut, orce bucurie am pierdut. Codrul iarăș tânăr revine, eu din tânără — bătrână. Codrul își pierde frunzele și iarăși capătă altele. Și din tânăr revine tânăr cum am dori noi înși=ne.

XXXVIII.

Codru penele ⁹²⁾ ăș pl'arde	Și din firer vire ⁹¹⁾ firer
Și rapoi acața ate.	Ca și cum vremea nu l=ar ¹⁹⁾ .

Mare Stambulicî

14. IX. 1935.

60 ani, Jeciăn 52

Trad. : Codrul își pierde frunzele și din nou capătă altele. Și din tânăr revine tânăr ca și cum vremea nu l=ar vremui.

XXXIX.

Ăți pises și=ț davu ști ⁹³⁾	Când ăș truse ⁸⁾ ver veri,
Che nopta nu poc durmi,	Murgva se va cretei,
Cu zîia ⁹⁴⁾ nu poc jivi.	Ție se va pocloni ⁹⁵⁾ .

Mare Stambulicî

15. IX. 1935.

48 ani, Jeciăn 23

Trad. : Îți scriu și=ți dau de știut că noaptea nu pot dormi, ziua nu pot trăi. Când vei sosi în ogradă, dudul se va clăți, ție se va pocloni.

XL.

Toț vin'aveit=a⁹⁶⁾
Fraiaru me n=a¹⁹⁾.
O, se ra ie ști!
O, se ra ie ști!
Toț vin'aveit=a⁹⁾,
Fraiaru me n=a¹⁹⁾.
O, se va ie ști
Cum⁹⁷⁾ ăi mie ja⁷⁸⁾.

Stealele⁴⁾ verit=a,
Lura⁴⁾ fost=a.
Io=m⁵⁸⁾ plâns iaco,
Io=m⁵⁸⁾ plâns iaco.
Stealele verit=a⁹⁸⁾,
Lura fost=a⁹⁹⁾.
Io=m⁵⁸⁾ plâns iaco,
Din cea c=am ănsa fost.

E ceale⁴⁾ ate
Cu mladichî a fost⁹⁹⁾
Io=m⁵⁸⁾ fost jalosna,
Io=m fost jalosna.
E ceale ate
Cu mladichî a fost.
Io=m fost jalosna,
Cu golche suze=am plâns.

Frații Ioje și Ive Peras, acompaniați de Mama lor Maria

12. VIII. 1935.

Bîrdo 4

Trad.: Toți au venit, ibovnicul meu nu. O, de=ar ști el! O, de=ar ști el!
Toți au venit, ibovnicul meu nu. O, de=ar ști el cât de mult îl doresc. Stelele ivitu=s'au,
lună era. Eu am plâns foarte, eu am plâns foarte. Stelele ivitu=s'au, lună era. Eu
am plâns foarte, pentru că eram singură. Și celelalte cu flăcăi erau. Eu am fost mîh-
nită, cu amare lacrimi am plâns.

XLI.

Fetița²⁾ mușata
Rojile berit=a
Și a zădurmit=av¹⁰⁰⁾.
Feciori verit=av²¹⁾
Pac o ăntrebat⁶⁶⁾=av³⁷⁾:
— Scul=te sus, o fetițo!
Din ce=ai zădurmit?
Rojile ce=ai neberit
Ți s=av uvenit.

Fraiaru ce=ai rad tu vut⁵⁷⁾,
Ți s=av ănsurat. —
— Neca se=nsura și veselei!
Prostu lui ra fi. —
Vedru cer¹⁰²⁾ av zăgărmit,
Potle l=av ucis.
Negru pemint¹⁰²⁾ s=av rescl'is,
Pac l=av¹⁰³⁾ reshiteit.

Ive Ielocichî, 19 ani, Bîrdo

10. VIII. 1935.

Trad.: Frumoasa copilă florile=a cules și a adormit. Feciorii au venit și i=au
zis: — Scoală=te sus, copilo! De ce=ai adormit? Florile ce=ai cules, ți s'au ofilit.
Ibovnicul care ți=a fost drag, ți s'a însurat. — Insoare=se și bucure=se! Iertat îi va fi
— Limpedele cer a fulgerat, apoi l=a ucis. Negrul pământ s'a deschis și l=a înghițit.

XLII.

Feta rojile berit=a²¹)
 Pac¹⁰³) l'=a uvenit=a¹⁰⁰).
 Mladichiu=a verit'
 Și av o zbudit⁵⁷):
 — Scol=te, feto, scol=te¹⁰⁴),
 Rojile ti=a uvenit
 Carle tu ai neberit¹⁰⁵). —
 — Neca, neca¹) uveni!
 Ate=oi neberi. —

— Și mladichiu s=a=nsurat,
 Carle l=ai l'ubit¹⁰⁵). —
 — Neca, neca¹) se=nsura!
 Prostu lui a fost¹⁰¹).
 Dela mire otprostit,
 Dila Domnu sprocolnit. —
 Vedru cer¹⁰²) a zăgîrmit
 Și a ie ucis⁵⁷).

Fran'e Bercarici

18. VIII. 1935.

14 ani, Susn'evița 57

Trad.: Fata florile=a cules și i s=au ofilit. Flăcăul a venit și a trezit=o: — Scoală=te, fată, scoală=te. Florile, pe care le=ai cules, și s'au ofilit. — Ofilească=se, ofilească=se! Altele voi culege. — Și flăcăul, pe care l=ai iubit, și s'a însurat. — Însoare=se, însoare=se! Îngăduit i=a fost! Dela mine iertat, dela Dumnezeu blăstămat. — Seninul cer a fulgerat și l=a ucis.

XLIII.

Feata⁴) rojile berit=a
 Pac¹⁰³) a zădurmit.
 Cătră ia verit=a mladichiu,
 Pac¹⁰³) av o=ntrebat⁵⁷):
 — Scol=te sus o featița⁴)!
 Din ce=ai zădurmit?
 Rojile ti=s ovenite

Cari=i neberit.
 Fraiaru care rad avut
 Ție s=a=nsurat. —
 — Neca se=nsora și vesel'ea
 Prosta lui a fost¹⁰¹). —
 Din cer negru zăgîrmit=a
 Pac¹⁰³) l=av ucis.

Frații Ioje (21 ani) și Ive (23 ani) Peras

20. VIII. 1935.

Bîrdo 4

Trad.: Fata florile cules=a și a adormit. La ea venit=a flăcăul și i=a zis: — Scoală=te, sus copilo! De ce=ai adormit? Florile pe cari le=ai cules, și=s ofilite. Ibovnicul, pe care l=ai fost îndrăgit, și s'a însurat. — Însoare=se și veselească=se! Îngăduit i=a fost. — Din limpedele cer fulgerat=a și l=a ucis.

XLIV.

Feta rojițe berit=a,
 Pac a zădurmit=a¹⁰⁰).
 Mladichiu la ia scocit=a:
 — Din ce=ai zădurmit?
 Rojile chi¹⁰⁶) =a uvenit,
 Dragu chi¹⁰⁶) s=a zaconit
 Carle=ai tu verno l'ubit¹⁰⁵). —

— Când mn'i s=a ie zaconit,
 Neca=l' fie otprostit!¹⁰¹)
 Vedru cer¹⁰²) va zăgîrmi,
 Saieta=n ie¹⁰⁷) de=a¹⁰⁸) hiti!
 Pacl'ensche uşe s=a¹⁰⁸) rescl'ide
 Și ănuntru d=er l=a¹⁰⁸)=ncl'ide. —

Ivana Micleuş

26. VIII. 1935.

21 ani, Nosele 21

Trad.: Fata floricele cules=a și a adormit. Flăcăul la ea sărit=a: — De ce=ai adormit? Florile și s'au ofilit; dragul, pe care l=ai iubit adevărat, și s'a cununat. — Dacă mi s'a cununat, fie=i iertat! Limpede de cer va fulgera, săgeata'n el va repezi. Infernală uşă se va deschide și înăuntru de=l va închide.

XLV.

Când am ⁹⁹⁾ mic biveit ¹⁰⁹⁾,
Mușate feate=am l'ubiveit ⁹⁾.
Când am verit ⁹¹⁾ mare,
Navigheit=am pre mare.
Când am ⁵⁷⁾ case ⁴²⁾ vin'aveit ⁹⁶⁾,

Featele ⁴⁾ m=a piajeit ¹¹⁰⁾.
Featele ⁴⁾ cu cari=am mnat
Tot ce fost=av, av utat,
Și dracu mn'=av sricea ¹¹²⁾ lat ⁵⁷⁾.

Ive Peras

25. VIII. 1935.

23 ani, Bîrdo 4

Trad.: Pe când eram mic, frumoase fete=am iubit. Când m'am făcut mare, navigat=am pe mare. Când am venit acasă, fetele m'au îndrăgit. Fetele cu care=am umblat, au uitat tot ce=a fost și dracul mi=a luat norocul.

XLVI.

Mladichiu zis=a che va veri...
Se va veri, se nu va veri ¹¹²⁾,
Dupa podnoch! n=oi îi durmi.
Mladichiu de largo scocit=a,
Ocl'i bușnit=a și gura,

Lu iedina ¹¹³⁾ feta bura ¹¹⁴⁾.
Stelele ieșit=a,
Feta poghinit=a.
Când a ⁵⁷⁾ feta poghinit ¹¹²⁾,
Mladichiu s=a jalostit.

Iyana Micleuș

26. VIII. 1935.

21 ani, Noselo 21.

Trad.: Flăcăul zis=a c'a veni... Or de va veni, or de nu va veni, după miezul nopții nu mă voi duce să dorm. Flăcăul de departe a sărit, ochii sărutat=a și gura acelei vrednice fete, unică la părinți. Stelele ieșit=au, fata murit=a. Dacă a murit fata, flăcăul s'a mîhnit.

XLVII.

Iuva mie suza cade,
Iarba pemintului arde ¹¹⁵⁾.

Iarba crește și tot crește ¹¹²⁾,
Iirima=m se pl'erdave=se ⁸⁴⁾.

Mare Stambulicî

6. IX. 1935.

48 ani, Jeiăn 23

Trad.: Unde=mi cade lacrima, iarba pămîntului arde. Iarba crește și tot crește, inima mi se topește.

XLVIII ¹¹⁶⁾.

Stelița ²⁾ ie jalosna ⁹⁵⁾
Cara pre mire svite.

Și jalosna va tot fi ²⁹⁾ ;
Io=i ⁵⁸⁾ plănje, ia va sviti.

Mare Stambulicî

6. IX. 1935.

48 ani, Jeiăn 23

Trad.: Steluța, care strălucește deasupra mea, e mîhnită. Și mîhnită va tot fi ; eu voi plânge, ea va străluci.

XLIX ⁷¹⁾.

Cu iirima=m plăngu,
Cu gura me ardu ⁷⁵⁾.

Niciurve n=aratu
Cum iirima=m ardu ¹¹⁵⁾.

Mare Stambulicî
Jeiăn 23

6. IX. 1935.

Trad.: Cu inima=mi plâng, cu gura râd, Nimănuia nu arăt, cum inima=mi ard.

L.

Cu cărbur nu mi=i ⁷⁸⁾
Che t=er omaji.
Ma ja âm ra fi ⁷⁸⁾
Şi voi jalosti

Căn tu ver uta
Şi nu=m ver scula ¹¹⁷⁾
Dispre iirime ¹¹⁸⁾
Tote suzele.

Mare Stambulicî
Jeiăn 23

17. IX. 1935.

Trad.: Nu mi=i că te vei mânji cu cărbuni. Dar îmi va părea rău şi mă voi mârni dacă vei uita şi nu=mi vei lua depe inimă toate lacrimile.

LI.

Se=ţ raş bire arata ⁷¹⁾,
Căt am io fire rada!...
Ali ¹²⁰⁾ nu=ţ poc arata ⁷¹⁾,
Che ăn fire n'am vera.

Besedele tele dulci
Spuri şi nazat le duci.
Nu=ţ voi spure ce misles.
Spuru=ţ ¹¹²⁾ şi me pristraşes.

Mare Stambulicî

6. IX. 1935.

Trad.: De ţi=aş arăta bine, cât te iubesc!... Dar nu=ţi pot arăta căci în tine n'am încredere. Cuvintele=ţi dulci le spui şi iarăş le iai. Nu=ţi voi spune ce gândesc. Îţi spun şi mă îngrozesc.

LII.

Când te=am ăntrebat,
Maia=ţ nu te=a dat.
Când m=am ănsurat,

Tu ai ⁵⁷⁾ suzele lasat ⁷⁴⁾.
Nu tu suzeie roni ¹²¹⁾,
Che tu ănă crivă şti.

Ioje Peţulici (= Barba Pepo lu Loschin)
Bîrdo 11

12. VIII. 1935.

Trad.: Când te=am cerut, maică=ta nu te=a dat. Când m'am însurat, la=crimi ai vărsat. Nu plânge căci tu însaşi eşti vinovată.

LIII.

Listu=m⁵⁸) piseit
Și chi¹⁰⁶) l=am tremes.
Și te pozdraves
Che io me spravles.

Manche de muri,
Reș fire bușni³⁰).
Se reaș³⁰) io fire bușni¹¹²),
Pecatele ț=aș otprosti.

Ivana Micleuș
21 ani, Noselo 21

29. VIII. 1935.

Trad.: Răvașul l=am scris și ți l=am trimes. Și te salut căci mă gătesc de zile. Înainte de=a muri, te=aș săruta. De te=aș săruta, păcatele ți=aș ierta.

LIV¹¹⁹).

— Golubița¹²²) aba¹²²),
Ce²⁷) che=ș tu jalosna?¹²³)—
— Cum che nu voi fi
Și n=oi jalosti,
Când a mev golub¹⁵)
Nu=i pringa col'ub¹⁵)?!
Ș=ate mie=m spuru
Che=i prende nu=l cavtu.
Ș=are golubițe¹⁵)
Ciuda, mușalițe.

Io ănsa cu lura¹²⁴)
Cume nu=i niciura.
Mire pl'erdave,
Ate vesel'e.
Prende io letes,
Rojițe firzes
Și me jalostes⁹⁵).
Din ocl'i suza=m cade
Și tirima=am arde¹¹⁵).
Arde¹) de foc, arde¹⁰⁴).

Ielena Turcovič
31 ani, Jeian 20

15. IX. 1935.

Trad.: Porumbiță albă, de ce ești supărată? — Cum să nu fiu și să nu je=lesc, când al meu porumbel nu=i pe lângă cuib? Și altele=mi spun că=i pe unde nu caut (privesc). Și are porumbițe, multe, frumoșele. Eu singurică cu luna, cum nu=i niciuna. Pe mine mă părăsește, pe altele le înveselește. Pe unde eu zbor, floricelele tânjesc și mă întristez. Din ochi lacrima=mi cade și inima=mi arde. Arde de foc, arde.

LV.

Jalosna ie tirima
Che sām inca firera.

Ali nu=i poc ajuta
Che sām inca michița²)

Și=i rușire de maia.

Ielena Turcovič
31 ani, Jeian 20

15. IX. 1935.

Trad.: Măhnită e inima că sânt încă tânără. Dar nu=i pot ajuta căci sânt micuță și=i rușine de mama.

SATIRICE (LVI—LXXXVII)

LVI.

O l'epúre, nu juca,
Che te bate maia ta
Cu ştenăţu ¹²⁵⁾ plugului
Preste buca curului.

FraŃe Sancovici

25 ani, Jelián 35

1. IX. 1935.

Trad. : Măi iepure, nu juca, că te bate mamă=ta cu cuţitul plugului peste buca c . . . lui.

LVII.

Dracu sricea lat=a chia ¹¹¹⁾
De când fetele peri tal'a ⁴⁴⁾
Şi bragheşile=a poşnit purta ¹⁰⁾.
Şi scurte cotele=a moreit
Che mladichi mai lăhco s=a nemoreit.

Toma lu CŃuban (oficios Ştroligo)

68 ani, CostârceanŃ 16

18. VIII. 1935.

Trad. : Dracul a luat norocul de când fetele au început să se tundă şi să poarte chiloţi. Şi scurte fuste le=au trebuit, încât flăcări mai lesne s'au îndrăgostit.

LVIII.

Nosela ¹²⁷⁾ ai muşat grad
E nu=i neg gromaţa.
Fetele ănuntru
Capelinu portu.

Ive Baco

15 ani SusŃeviţa 42

17. VIII. 1935.

Trad. : Nosela e frumos oraş. Şi nu=i decât gropiş. Fetele din el poartă pălărie.

LIX.

Fetele, fetele ¹⁾ —
Pravele, burele —
Nu ştihu ni sapa,
Ni ăn dumirecŃi juca
Samo ăn ceruşe sta ¹²⁶⁾.

Ive Baco

17. VIII. 1935.

Trad. : Fetele, fetele — cinstitele, vrednicele — nu ştiu nici sapa, nici dumiriile juca decât în ceruşe=a sta.

LX.

Fetele=n Șușnevița
Samo firlescu juca
Când n=avdu armonica.
Case ⁴²⁾ rer fraieru vre,
Za pol'ubi=se cu ie.

Ive Baco
Susnevița 42

17. VIII. 1935.

Trad.: Fetele'n Susnevița fug la joc numai când n'aud armonica. Acasă ar vrea ibovnicul ca să se iubească cu ie.

LXI.

Fetele din Nosele ¹²⁷⁾ —
Grumbele, mușatele —
Când pl'erdu mundantele,
Capl'escu cordelele.

Ive Baco

17. VIII. 1935.

Trad.: Fetele din Nosele — hădele, frumoasele — când își pierd chiloții, cad cordelele.

LXII.

Fetele=n Briani ¹²⁸⁾
Aru cururile pre mari ¹²⁹⁾.
Cu brentele căn firlescu,
Ca și l'epuri firlescu ¹¹²⁾.

Ive Baco

17. VIII. 1935.

Trad.: Fetele'n Briani au c....le prea mari. Cu brentele când aleargă, ca și iepurii aleargă.

LXIII.

Mai vol'i-raș litra de vir
Nego feta de Sulabin ¹³⁰⁾.

Ive Baco

17. VIII. 1935.

Trad.: Mai degrabă doresc o litră de vin, decât fata de sub Albona.

LXIV.

Ce ¹⁴³⁾ tu mislești fetițe,
Che mî=i spiru ⁴⁵⁾ pralițe ? ¹³¹⁾
Mușata rojița de radichî ⁴⁷⁾,

Când am fost⁹⁹⁾ mare mladichî,
Preste potoc¹⁸⁾ am jacaveit⁹⁾,
Ate jensche=am l'ubiveit⁹⁾.

Ive Iurman=fiul,
37 ani, Noselo 3

18. VIII. 1935.

Trad. : Au doară gândești, tu fată, că mi-i spinul drug de fier ? Florică de lăptiugă, când eram voinic flăcău, pe albia părului stăteam, alte femei iubiam.

LXV.

Mai vol'i=raș litra de rum
Nego feata din Cărbun.

Ioje Peras
23 ani, Bîrdo 4

20. VIII. 1935.

Trad. : Mai mult aș dori litra de rum decât fata din Cărbuni.

LXVI.

Fetița din Opatie¹³²⁾
Popit=a spudu¹³³⁾ de rachie,
Scuheit=l'=a maia brenta de zere
E pocnit=a²¹⁾ cea vota de vesel'e.

Frañe Lupichiu
72 ani, Bîrdo 79

23. VIII. 1935.

Trad. : Copila din Abbazia a băut butoiușul de rachiu. Fertu=i=a maica o brentă de zăr și a pocnit atunci de bucurie.

LXVII.

Se te sachi divertire,
Ce va fi de tire ?
Mulețu¹⁵⁾ ver ve
Și nu=ț va pieje ...

Frañe Lupichiu

23. VIII. 1935.

Trad. : Dacă-i petrece cu fiecare, ce va fi de tine ? Catârăș vei avea și nu=ți va plăcea.

LXVIII.

Tele măr abe pîrla cat
Oboidit=m=a ocoli de gut.
Și cu zița¹³⁴⁾ vezut=am zgoriț¹⁰⁾.
A tel'eper neriteiț.

Frañe Lupichiu

23. VIII. 1935.

Trad. : Ale tale mâni albe pîn la coate, cuprinsu=m'au de după gât. Și vă=zut=am că-i ars cu fierul tău înzulufat.

LXIX.

Homo ren ne ănsura
Pirla=i ura și doba,
Che când ver veri ⁹¹⁾ betăre,
Ni dracu nu va ¹⁹⁾ de fire.

Frañe Lupichiu

23. VIII. 1935.

Trad.: Hai să ne căsătorim pân e ora și timpul, că dacă=i îmbătrâni, nici dracul nu va vrea (să audă) de fine.

LXX.

Feto, vir cu mire,	De mundante=oi cumpara.
Io voi fie bire.	Mundante ¹¹²⁾ ver ănmești,
Se=i ⁵⁸⁾ mire scuta ²⁹⁾ ;	Ce=i mușat ver zegubi.
M=oi dupa fire=nsura ²⁹⁾ ;	

Ivana Micleuș

24. VIII. 1935.

21 ani, Noselo 21

Trad.: Fată, vino cu mine, eu îți doresc bine. De mă vei asculta, mă vo însura cu tine; fi=oi cumpăra de pantaloni. Pantaloni vei îmbrăca, ce=i frumos vei pierde.

LXXI.

Fetele,	Fraiori le cântu :
Mușatele,	Se reț mundante=nmești ²⁹⁾ ,
Mușate ¹⁾ noșne portu.	Noi ren ve starea pol'ubi ²⁹⁾ .

Ivana Micleuș

26. VIII. 1935.

Trad.: Fetele, frumoasele, frumoase straie poartă. Ibovnicii le cântă; — De veți îmbrăca pantaloni, noi vă vom iubi pe'nserate. —

LXXII.

Grumbele,	Fraiori le cântu
Fetele	Che ăs ca i hărtu.
Na șiroco ămnu.;	

Ivana Micleuș

26. VIII. 1935.

Trad.: Hădele, fetele pășesc crăcănat. Ibovnicii le cântă că=s ca și cârțița.

LXXIII *).

La cadare
Trei picioare,

*) Strigătură culeasă, sub altă formă, întâia oară de Tr. Cantemir și publicată în studiul d-sale din „Făt=frumos“ X, 1935 pag. 31. O repetăm în colecția noastră și pentru stabilirea coincidenței cu varianta aromână. Cf. *Coincidențe*.

Și do țițe feta are
Și mărușa ⁶²⁾ — ntre picioare.

Mate Turcovič-Rade
64 ani, Jaiän 20

3. IX. 1935.

LXXIV.

— A cuiăș, draghe? — — Mica fetița ²⁾,
— Draga sacalve, Păra ⁴⁷⁾ ți se coce. —
Apoi niciurve. —

Ioje Sancovici
27 ani, Jaiän 17

6. IX. 1935.

Trad.: — A cui ești, dragă? — Draga fiecărui, apoi a nimănui. — Mică
copilă, pânea ți se coace. —

LXXV.

Fetele din Moșchenițe
Muncat=av carne far de osițe ⁴⁵⁾.

Frañe Lupichiu
Bîrdo 79

23. VIII. 1935.

LXXVI.

Damareța mî=or sfați veri,
Sfați veri ¹⁾, opincile s=or reschini,
Roja ⁴⁵⁾— m ²⁴⁾ va cu dracu ⁴⁶⁾ îi ²⁹⁾.

Toni Tvefič-Toneru
57 ani, Susñevița 37

20. VIII. 1935

Trad.: Dimineață mî=or veni nuntașii. Nuntașii vor veni, opincile se vor rupe.
floarea=mi se va duce dracului.

LXXVII.

Mai vol'i-raș litra de vir
Nego l'upele de cumpir.

Ive Peras
23 ani, Bîrdo 4

20. VIII. 1935.

Trad.: Mai mult aș dori litra de vin decât lăturile de cartofi.

LXXVIII.

Oia nina, nana ¹⁷⁾ Za o podne zema,
Ancea=i bure hrana: Za cira păre și bob.
Damareța scrob ¹³⁵⁾,

Ive Baco
15 ani, Susñevița 42

17. VIII. 1935.

Trad.: Oia, nina, nana, aice=i bună hrana: Dimineața papară, la amiază
zeamă, de cînat pîne și bob.

LXXIX³⁾.

Ștepta!, cumpare, ur frichet¹³⁶⁾
Che se coce pâra de sărchet¹³⁷⁾.

Toma lu Cîuban (Ștroligo)
68 ani, Costîrceanî 16

18. VIII. 1935.

Trad.: Așteptați, cumătre, olecuță, că se coace pânea de sârc.

LXXX.

Brianichi ¹³⁸⁾	Chiun, chiu=ru=ru!
Cu pujichi ¹³⁹⁾	Chiun, chiu=ru=ru!
Cu jabichi ¹⁴⁰⁾ .	

Ive Baco
15 ani, Susînevița 42

30. VIII. 1935.

Trad.: Brianichii cu melcișorii, cu broscuțele ... Chiun, chiu=ru=ru! Chiun, chiu=ru=ru!

LXXXI.

Brianichi ¹³⁸⁾	Și fîrsu resadescu.
Cu pujichi ¹³⁹⁾ ,	Sîmporescu
Cu jabichi ¹⁴⁰⁾ .	Și vidriolescu;
Se muncescu	Novoșanele ¹⁴²⁾ tot viru popescu
Și cîrcescu	Și tărbușele goiescu.

Ivana Micleuș
21 ani, Noselo 21

29. VIII. 1935.

Trad.: Brianichii cu melcișorii, cu broscuțele ... Se muncesc și desfundă pământul și vița de vie răsădesc. Stropesc cu sulf și cu vitriol; Novoșanele tot vinul îl beau și pântecelul și le măresc.

LXXXII.

Șușînevî¹⁴⁴⁾ ceace de leamna zi¹⁴⁵⁾ zeslujescu,
Ăn dumireche cu fetele se fraiescu,
Mai apoi la Nooșanî¹⁴²⁾ spaînoletele¹⁴⁶⁾ peclescu.
E ure Șușînauche¹⁴⁴⁾ po tofa zîia igrescu,
Sera se fraiescu
E nopta de tărbuh iohescu.
E ceale drughe¹⁴⁷⁾ samo cîntu
E pringa țesta ședu
Și de al't posli¹⁴⁸⁾ ganescu.

Și cavtu cum omiri pre țesta vărvescu ¹⁴⁹).
E ate samo capa ¹⁵⁰) nepravl'escu
Și pre cola ¹⁵¹) iezdescu
Și lu mladichi megheșcu ¹⁵²).

Ivana Micleuș

22. VIII. 1935.

Trad. : Susnevițenii în zi de lucru își slujesc pe tatăl lor, duminica cu fetele se ibovnicesc, mai pe urmă la Novoșani țigări cerșesc. Și unele Susnevițene întreaga zi se joacă, seara se ibovnicesc și noaptea de pânțec se vaită. Și cele de a doua mână numai cântă și pe lângă drum șed și vorbesc de alții din afara satului. Și cață cum bărbații trec pe drum. Și altele numai bucla își potrivesc și pe bicicletă călăresc și flăcăilor cu ochiul le fac.

LXXXIII.

Bora ¹⁴³) pușe,
Iugu ¹⁵³) sope,
Cumatru și botra se igre.

Frañe Lupichiu

23. VIII. 1935.

Bîrdo 79

Trad. : Bora suflă, nevremuirea cântă, cumătrul și cumătra petrec.

LXXXIV.

Cea betăre=i gîrbave
Rad ra za se zdîrmei.
Cum, dracu ⁶⁸), nu=l'ra fi ⁷⁸) rad,
Când acase nu l'=i ⁷⁸) drag !

Frañe Lupichiu

23. VIII. 1935.

Trad. : Cea bătrână=i gârbavă, drag i=i să se zbânțuie (zghihuie). Cum, dracu, nu i=ar fi drag, când acasă nu i=i drag !

LXXXV.

Ămna, betăra, cu dracu ⁴⁶) durmi,
Se nu ți=i ⁷⁸) vol'a cu mire cmo fi !

Frañe Lupichiu

25. VIII. 1935.

Trad. : Du-te, bătrâno, la dracul să dormi, dacă nu ți=i voia acum cu mine să fii.

LXXXVI.

Hvala Domnu ¹⁵⁴) che=i așa :
Vor mladichi se=nsura ²⁹) !
M=oi și io me ⁸⁴) merita ²⁹).

Maria Tîrcovichî

27. VIII. 1935.

50 ani, Costîrceanî 59

Trad. : Mulțumesc lui Dumnezeu că=i așa : Se vor însura flăcăii toți ! Mă voi mărita și eu.

LXXXVII.

Verit=a pisma de țesaru ⁸⁰⁾

Neca firari tot șteptu

Pirla betări creparu ⁷⁶⁾.

Maria Tîrcovichî

50 ani, Costîrceanî 59

Trad. : Sosit=a răvaș dela împăratul ca tinerii să mai aștepte pânăce bătrânii vor pieri.

27. VIII. 1935.

DIVERSE ȘI OCAZIONALE (LXXXVIII—CXIX)

LXXXVIII.

Pîrla omu dihe,

Lucru nu fine.

Când nu dihe,

Atunce fine.

Miho Doricič

37 ani, Jeliân 58

Trad. : Până când omul suflă, lucrul nu isprăvește. Când nu suflă, atuncea isprăvește.

4. IX. 1935.

LXXXIX.

Dormi, dormi ¹⁾, fetișo ²⁾,

A lu maie pupișo ¹⁵⁾.

Ioje Micleuș

45 ani, Noselo 21

Trad. : •Dormi dormi, fetișo, păpușica mamei.

11. IX. 1935.

XC.

Când ăi lu pastiru fome

Tîrlè, tîrlè ¹⁾

Păra se cocè ¹⁵⁵⁾!

Ive Baco

15 ani, Susînevița 43

Trad. : Când i=i foame păstorului — Aleargă, aleargă, pânea se coace !

17. VII. 1935.

XCI.

Tîrlè, tîrlè

Che armonica sopè!

Ive Baco

Trad. : Aleargă, aleargă că armonica sună !

17. VII. 1935.

XCII.

Se poți mire ștepta,

Ali ¹²⁰⁾ nu mere juca.

Fraîne Lupichiu

72 ani, Brdo 79

Trad. : De mă poți aștepta, atunci nu merge la joc.

25. VIII. 1935.

XCIII.

Poşne-se zora lucra¹⁵⁶);
Io meg dila feta chia¹⁰).

Mihai Stambulici
25 ani, Jeliân 25

3. IV. 1935.

Trad.: Începe-a se crăpa de ziuă, eu plec dela mândră.

XCIV.

Maio, maio¹), moru Şi flat-a muşata⁸⁴).
Pre asir cu curu³) Feta s-a caieit
Priste mare dat-a¹⁵⁷) Che a zăgîrşit.

Frañe Lupichiu

23. VIII. 1935.

Trad.: Mamă, mamă, negrul pe asin călăreşte. Peste mare a dat şi a aflat mândra. Fata s'a căit că a greşit.

XCV.

Din ce ver la ata
Când io sām muşata?

Frañe Lupichiu

25. VIII. 1935.

Trad.: De ce vrei să iai alta, când eu sânt frumoasă?

XCVI.

Când te-am io rugat Când am fost pre fire¹⁵⁸),
Maia-ţ nu te-a dat Ți s-a vezut¹⁵⁹) bire¹⁶⁰).
Se ne ren fost ănsurat. Muşat ție s-a vezut¹¹²)
Che te-am io fu ...

Frañe Lupichiu

25. VIII. 1935.

Pre pir

XCVII.

Muşata feta,
Tu t=er merita,
Nigdar n=er uta.

Ive Baco

22. VIII. 1935.

15 ani, Susñevița 42

Trad.: La nuntă — Frumoaso fată, tu te vei mărita, niciodată nu vei uita.

XCVIII.

Muşata feta,
Tu t=er merita,
Omu-ţ²⁴) va scapa.

Ive Baco

22. VIII. 1935.

Trad.: Frumoasă fată, tu te vei mărita, bărbatul îți va fugi.

XCIX.

— Viro ocea, fetișo !
Nuștiu ¹⁶¹⁾ ce-ți voi spure.
Fi=va za te, rojișo ¹⁵⁾,
Samo viro ocea. —
— Io rada reș meje,

Ma maia me vegl'a,
Ceace nu me daie. —
— Ce va a ta maie ¹⁹⁾ ?
Ce va ceace tire
Când tu ari mire ? —

Ioje Micleuș (lu Chiucu)
45 ani, Noselo 21

11. IX. 1935.

Trad.: — Vino încoace, copilo ! Îți voi spune ceva. Fi=va pentru tine, florico, numai vino încoace. — Cu drag aș merge, dar mama mă păzește, tata nu mă dă. — Ce vrea maică=ta, ce te vrea taică=tău pe tine, când tu mă ai pe mine ? —

C.

Ucide, chiachio ¹⁶²⁾, oia
Che vire svachia,
Svachia ¹⁾ mușata !
Și mușat se porta.
Vire nevestița

Ocîrnite, mușatița !
Ocîrnite ¹¹²⁾ cosițe
Cu zelene rojițe ³⁾.
Și mladichiu, mușatu,
La coromac ¹⁶³⁾ cu știpunu ³⁾.

Ioje Micleuș

11. IX. 1935.

Trad.: Taie, tată, oaia că vin nuntașii, nuntașii frumoșii ! Și frumos se poartă. Sosește mireasa încununată, frumușica ! Încununate cosițe cu verzi floricele. Și mirele, frumosul, la comanac cu penișul.

CI.

Piru lu. Comaru

S=a Comaru, untrat,
Cu Musca ănsurat ⁵⁷⁾.
A vut, za pir,

Trei nuci de vir.
Când a mes scupa durmi,
Comaru poșnit=s=a copori.

Ive Baco

22. VIII. 1935.

25 ani, Susțevița 42

Trad.: Nunta Tăunului — Odată s'a însurat Tăunul cu Musca. A avut, la nuntă, trei nuci de vin. Când s'au dus să se culce împreună, Tăunul a început să se frământa.

CII.

S=a Comaru untrat
Cu Musca ănsurat ⁵⁷⁾.
Svachia pre pir a cl'emat.
Și Asiru za cumpara
Și za sfetnițe Asira.

Ăn crai de svachia ⁸⁰⁾ lu Comaru
Trecut=a racu pre cale iezdinda.
— Ce ¹⁴³⁾ aț bire merindat ? —
— Bire, bire ¹⁾=an merindat.
Trei vote mai bire=an cirat.

Dosta carne an poidit :	Do=trei core de lişniac ¹⁶⁶). —
Do=trei ¹⁶⁴) picior de gomñac.	Când scupa mes=au durmi,
Dosta păre an poidit :	Comaru poşnit=s=a copori.
Do=trei hleb ¹⁶⁵) de gomñac.	Căn Comaru Musca creceia,
Dosta vir an popit :	Tot pemintu se treseia ¹¹⁵).

Ioje Micleuş

30. VIII. 1935.

45 ani, Noselo 21.

Trad. : Odată Tăunul s'a însurat cu Musca. Nuntaşi la nuntă a chemat. Şi Măgarul ca nun şi Măgăriţa ca nună. La sfârşitul nuntirii Tăunului, trecut=a Racul pe drum călărind. — Aşi merindat bine? — Bine, bine am merindat. De trei ori mai bine am cinat. Destulă carne am mâncat : Două=trei picioare de gândac. Destulă pâne am mâncat : Două=trei codruri de gândac. Destul vin am băut : Două=trei găoci de alună. — Când s'au dus să doarmă împreună, Tăunul a'nceput să se frământa. Când Tăunul o crăcea pe Muscă, tot pământul se zguduia.

CIII.

Feta din Gola Gorîte
Are per roiş la pizdişe.

Frañe Lupichiu

23. VIII. 1935.

72 ani, Bîrdo 79

CIV.

Postolice ¹⁶⁷), na cordele.
Novoşanche ¹⁹²) curbevele ¹⁶⁸)!

Ive Lucşichî

24. VIII. 1935.

31 ani, Noselo 42

CV.

Ojeña	Nevesta
Cu peceña.	Cu cresta ³).

Ive Baco şi Ioje Micleuş

20 şi 21. VIII. 1935.

Susñevite 42 Noselo 21

Trad. : Mirele cu friptura. Mireasa cu creasta.

CVI.

Obîrne ¹⁶⁹) tu fărbusichiu ¹⁷⁰),
Io voi ñe muşchetichiu ¹⁷²).

Frañe Lupichiu

23. VIII. 1935.

CVII.

Un picior pre stolîte,	Che=ţ dau cobasiţa ¹⁷²).
At pre ramnişe ³).	De cobasiţa ¹¹²) ver dobândi....
Obirne=te, fetiţa ²),	Damareţa ţ=a mai lăhco fi ²⁹).

Frañe Bercarici

18. VIII. 1935.

14 ani, Susñevita 57

CVIII.

Tru și chiu ¹⁴¹⁾ che am pîrdit ¹⁷³⁾,
Ma bire nu te-am hitit.

Frañe Lupichiu
Bîrdo 79

23. VIII. 1935.

CIX.

Docle sãm firare,
Sachi rada mire ¹⁹⁾.
Niciur cãn befãre ³⁾.

Frañe Lupichiu

25. VIII. 1935.

Trad.: Cât sânt tãnãrã fiecare mã 'ndrãgește. Nimeni când (voi fi) bătrãnã.

CX.

Coledva ăntre ușe ¹⁷⁴⁾

Dela buri mo ¹⁷⁵⁾ tîrlit,	Ăn vostru vãrt ăi mǎjoreana,
Cãtra buri mo ¹⁷⁵⁾ verit.	Vostra fil'e=i namureana ¹¹⁶⁾ .
Oi fiole, oi fiole ¹⁷⁸⁾ ...	Oi fiole, oi fiole...
Ăi ăntrușe ⁸⁾ murgva,	Ăn vostru vãrt ăi mușat țer ¹¹⁷⁾ ,
Vostra fil'e=i mudra.	Va ⁴⁾ jive Domnu din cer.
Oi fiole, oi fiole...	Oi fiole, oi fiole...

Frañe Lupichiu

25. VIII. 1935.

Trad.: Colinda în fața ușii: Dela buni am alergat, la buni am sosit. Oi fiole, oi fiole... În ogradă=i dudul, fiica voastră=i mândră. Oi fiole, oi fiole... În a voastră grădină e megherean, fiica voastră=i îndrăgostită. Oi fiole, oi fiole... În grădina voastră e un frumos cer (arbore), să vă înzilească Dumnezeu din cer. Oi fiole, oi fiole...

CXI.

Oi fiolé, oi fiolé ¹⁷⁸⁾ ,	Rojițele zelenes
Nuvoléto ie ¹⁷⁹⁾ .	Și mușat ⁵⁴⁾ mai mușat ¹⁾ cres.
Dela bur mejen,	Oi fiolé, oi fiolé,
Cãtra mai bur inca mejen.	Nuvoléto ie.
Oi fiolé, oi fiolé,	— Se rai tu mire vra ³⁰⁾ la ¹⁸⁰⁾ . —
Nuvoléto ie.	— Che ¹⁸¹⁾ te raș io rada la ¹⁸⁰⁾ ! —
Ploconin=ne ³²⁾ și lu crai,	— Che cum ai rojile rada,
Mușat crai și firar crai.	Che rai șa și mire rada ³⁰⁾ ! —
Oi fiolé, oi fiolé,	Oi fiolé, oi fiolé,
Nuvoléto ie.	Nuvoléto ie.

(A uitat mai departe).

Martin Tîrcovichî
78 ani, Costîrceanî 60

27. VIII. 1935.

Trad.: Oi fiolé, oi fiolé, anul nou este. Dela buni sosim, cătră încă mai buni mergem. Oi fiolé, oi fiolé, anul nou este. Ne ploconim și craiului, frumos crai și tãnăr crai. Oi fiolé etc. Florile înverzesc și frumos mai frumos cresc. Oi fiolé etc. — De m'ai lua pe mine! — Că te-aș lua cu drag. — Că precum ți-s florile de dragi, să-ți fiu și eu atât de dragă! — Oi fiolé etc.

CXII.

Coliani viñu⁹⁶⁾
Cobasițele¹⁷²⁾ visescu.

Se nu=s nego trei,
Lu coliani tote trei¹⁹⁾.

Martin Tîrcovichî

27. VIII. 1935.

78 ani, Costârceanî 60

Trad.: Caloianii vin, cârnațele cresc. De nu=s decât trei, caloianilor tustrele.

CXIII.

Gasitu de urokhi¹⁸²⁾

Ăm voi pure
Doi cărbure¹⁸³⁾
C=am urokhi
Dela ocl'i.

Se=s de mul'erle,
Cade=le=a țifele!
Se=s de omurle¹⁸⁴⁾,
Cade=le=a oșorle⁴⁵⁾!

Mare Stambulicî

15. IX. 1935.

48 ani, Jeiăn 23

Trad.: Descântecul de deochi — Îmi voi pune (stânge) trei cărbuni că am deochi dela ochi. De=s de muieri, căde=le=ar țifele! De=s de bărbați, căde=le=ar ouăle!

CXIV.

De uscata bola (Ietica¹⁸⁵⁾)

(Fragment)

— — — — —¹⁸⁶⁾
Antî¹⁸⁷⁾=a fost mușat,
Ăn codru a=mnat.

S=a bire spotit,
Sănja¹⁸⁸⁾ l'i s=a uracit,
Bolăn a verit⁹¹⁾.

Mare Stambulicî

15. IX. 1935.

Jeiăn 23

Trad.: De uscată boală (Ofică) — N. N. întâi a fost frumos, în codru s'a dus. S'a opintit mult, sângele i s'a răcit, bolnav a căzut.

CXV.

Cum te voi uta?
Cum voi io ămna²⁹⁾
Pre=sta peminticî²⁾,

Io=ț cavtu lochicî²⁾,
Prende=ai tu ămnat,
Prend=ai tu lucrat.

Mare Stambulicî

15. IX. 1935.

48 ani, Jeiăn 23

Trad.: Bocet — Cum te voi uita? Cum voi umbla eu? Pe acest pământel, caut locușorul tău, pe unde=ai călcat tu, pe unde=ai lucrat tu.

CXVI.

Pi, pi, pi, pi, pi, pi, pi,
Viro case ⁴²⁾ za poidi

Che te va lișița la,
Ali cragul'u purta.

Ive Baco

15 ani, Susnevița 42

17. VIII. 1935.

Trad. : Pi, pi, pi, pi, pi, pi, pi, vină acasă la mâncare că te va lua vulpea sau te va duce uliul.

CXVII ¹⁸⁹⁾.

Ai, bai
Cume stai ¹⁹⁰⁾ ?
Ție
Mie ¹⁹¹⁾
Cumpanie.

Samerache
Și trei trache ¹⁹²⁾
Ai
Bai
Buf !

Iele Turcoviči

mul'ara lu Mate Turcoviči-Rade

Jeiăn 20

8. X. 1935.

CXVIII.

Lupu verit=a,
Oile poidit=a,

Pac s'a chiaro saturat
Și av chia scapat.

Frăținii Ive și Pepo Peras

Bîrdo 4

20. VIII. 1935.

Trad. : A venit lupul, oile=a mâncat ; s'a săturat bine și a fugit.

CXIX.

Oi pustule, pústule,
Tot jepure=am oboidit.

Milo Stambulici

17. IX. 1935.

Trad. : O carnavalule, carnavalule, am golit de tot buzunarele.

24 ani, Jeiăn 23

CÂNTECE PRIMITE PRIN CORESPONDENȚĂ

(CXX—CXXII)

Notă : Ca rezultat al relațiilor scrise cu Cirebirii, primim, prin corespondență, 3 cântece pe care le transcriem în ortografia noastră, dând interpretare fidelă originalului.

CXX.

Mladichiu m=a ăntrebat :

Suzele mî=a procaplit,

— Io=m mai mare=ămnat ⁵⁷⁾. —

Rojițele ămî=a proțvetit

Io, io rojițe !

Carl'i=m posadit.

— Io=m mai mare=ămnat ⁵⁵⁾. —

Io, io rojițe !

Carl'i=m posadit!
Rojița am prichinit,
Pa l'=am=o la sir zesit⁵⁷⁾.
Io, io rojițe!
La sir l'=am=o zesit³⁷⁾.
Căn l'a roja zidisit⁵⁷⁾,
Ie m=a rada pogledit⁵⁷⁾.
Io, io rojițe!
Rada m=a pogledit.
Iuvacoder s=a ie mîcniț⁵⁷⁾
și obîrniț
Ie m=a rada pogledit⁵⁷⁾.
Io, io rojițe!

Rada m=a pogledit.
M=a ie mire zegledit⁵⁷⁾,
Iirima l'=a zebolit.
Io, io rojițe!
Iirima l'=a zebolit.
Ocoli de gut m=a cațat,
Pa mî=a pîrstenu cunparat.
Io, io rojițe!
Pîrstenu mî=a cunparat.
Pîrstenu mî=a cunparat,
Pa s=a dupa mire ănsurat⁵⁷⁾.
Io, io rojițe!
Dupa mire s=a ănsurat.

Ioje Micleuș

Noselo 21

Comunicat prin scrisoare cu
data poștei 7. X. 1935.

Trad.: Flăcăul mi=a zis: — Eu am crescut mare. — Of, of, floriceică! Eu am crescut mare. Lacrimile mi=au curs, floricelele, pe care le=am răsădit, au răsărit Of, of, floriceică! Care le=am răsădit. Am rupt floriceica și i=am pus=o la sân (piept) Of, of, floriceică! La sân i=am pus=o. Când i=a mirosit floarea, el m'a privit cu drag Of, of, floriceică! Cu drag m'a privit. Oriîncotro s'a mișcat el, și s'a întors, m'a privit cu drag. Of, of, floriceică! Cu drag m'a privit. M'a privit pe mine, (iar) inima i s'a îmbolnăvit. Of, of, floriceică! Inima i s'a îmbolnăvit. De după gât m'a apucat, apoi mi=a cumpărat inel. Of, of, floriceică! Inel mi=a cumpărat. Inel mi=a cumpărat, apoi s'a însurat cu mine. Of, of, floriceică! Cu mine s'a însurat!

CXXI.

Feto, fetițe,
Io=ț listu pises¹⁰⁾
Sus la cadu cer.
Io te pozdraves
Ma nu mē potpises.
Stelele=s ăn visoco,
Iirima ămî=ie largo ăn dimboco.
Lura=i ăn visoco,
Tu ști de mire largo.
Ocea ăntu stele=i o donița
Zlatna, mușafița.
Ma nu=i donița,
Ni rojicița

Vrde ma mușata feticia.
Iirima me durave
Che ia de mire largo bive.
Io, io!
Suzele nu=m daie mir
Docle nu vo zegledir.
Io dupa ia misles
Și suzele prol'ives
Și ăhî pl'erdaves.
De=m ști⁹³⁾ s=er tu mire l'ubi³⁰⁾.
Se tu ver mire l'ubi⁶⁾,
Io voi rada cătra fire veri²⁹⁾.

Ivana Micleuș
Noselo 21

Comunicat prin scrisoare cu
data poștei 14. X. 1935.

Trad. : Fată, fecioară, eu îți scriu răvaș sus la cerul fierbinte. Eu te salut dar nu mă semnez. Stelele sânt sus, inima mi=e departe în jos. Aici între stele este o domniță daurită, frumoșică. Dar nu=i domniță nici filoricică decât frumoasa mea mân=druliță. Mă doare inima că ea stă departe de mine. Of, of! Lacrimile nu=mi dau pace (= răgaz) până când n'o voi vedea. Eu mă gândesc la ea și lacrimi vărs ca ploaia. Și mă pierd (topesc). Dă=mi știre de mă vei iubi. De mă vei iubi tu, eu voi veni cu drag la tine.

CXXII.

De ocea și de cole	C=o=io fire zaconi ²⁹).
Hite=o prene slamele.	Ma c=o=io fire zaconi.
Slama se va potruni,	— Ma n=oi. —
Noi ne ran scupa l'iubi ²⁹).	— Ma io voi fire zaconi ⁶),
Feta se va obîrni,	Pa ran scupa noi jivi ²⁹).
Io, io rada propicni.	Ma feta suzele prol'ive ¹⁰),
Nu tu, fetița, misli	Mladiciu l'i le cu ab fațolici tare ¹⁰).
C=o=io fire zepusti.	— Nu tu mie suzele tari ¹⁰),
Maura va veri,	C=o=io mire zetari ⁶).
Maura va veri,	Che cire se zacone,
Maura va veri.	Ie se ăns zecol'e.

Nu se afa juca=va,
Ni nu se cănta=va.
Se nu se prin cantune plângave ¹⁰),
Și roba lu feciori cîrpive ¹⁰).

Ivana Micleuș
Noselo 21

Comunicat prin scrisoare cu
data poștei 14. X. 1935.

ANEXE

1. Plesu

Plesu fost=a su mar sopele și su fole. — Dir=la! Dir=la! —, lucraveit=a. Noi am jucat, șa : Balun, Su=picior *). Poi n=a fost. Hé=e=e! Pocle cu cele mar sopele sopeit=a : Ta=na=na! Căn pre fole sopè tulețu **), — io jocu ăns ăns semăñ.

Când av fost plesu finit, cu fete ne=am ocăntat și=am ămnat pre cale case cu iale. E lor maia a pre ocne cavtat che nu=i mușat che se ăn cea doba de nopțe clate și che căntam pre cale che șa chi zna ce pote face.

Când a mes maia durmi, iale dupa noi!

Maio, maio, moru... ***)

Frañe Lupichiu, Bîrdo 79.

23. VIII 1935.

Traducere: Hora — Hora se făcea cu „sopele“ mari și cu „fole“. — Dir=la! Dir=la! —, făceau. Noi am jucat așa : „Balun“, „Su=picior“. Apoi n'a mai fost. He=hei! Apoi căntau din sopelele cele mari : Ta=na-na! Când căntărețul (muzicant) căntă din „fole“, — eu însumi joc la iarmaroc. Când se sfârșia hora, căntam împreună cu fetele și mergeam cu ele pe drum spre casă. Și mama lor căta (privia) pe fereastră că nu=i frumos să te frământă în acea vreme a nopții și să căntăm pe drum, că așa cine=ști ce se poate întâmpla. Când se ducea mama să doarmă, ele (= fetele) după noi!

Mamă, mamă, moru...

2. Cum se căntaveia manche vreme

Manche vreme s=a căntat ⁹⁹⁾ vlašchi ăns Noselo. Ăm betăre vreme s=a căntat mai vișe. Tunce fost=a ⁹⁹⁾ Angorițe ănci pric priste potoc ăm vărhsicî. Verit=a voisca. Batut=s=a ⁹⁹⁾ Clostru (ali : Cepich) și Cojl'acu. Fost=a tunce Gărți. Iel' fost=av ⁹⁹⁾ ăns Angorițe. De cole verit=av omiri priste potoc și facut=au Noselo.

Io avzit=am căntănda mica. Când se=nsuraveia mladichiu cu feta, căntaveia :

— Viro ocea, fetișo! etc. ****)

*) Dansul *Su=piciore*. Balun o fiind *Columbaru* ?!

**) Mișcări coreografice însoțesc vorba lui Lupichiu.

***) Cf. textul XCIV.

****) Cf. textul XCIX.

Cesta s=a cântat ⁹⁹⁾ manche de pir. Când mejeia case ănsurat,
cântaveia :

Ucide, chiachio, oia
Che vire svachia ... *)

La obed, când s=av saturat=se ⁸⁴⁾ și nepit ⁹⁹⁾ și beț verit=av,
av cântat ⁹⁹⁾ :

S=a Comaru, untrat,
Cu Musca ănsurat ... **)

Și ziceia lu nevasta :

Mușata feta,
Tu t=er marita,
Omu=ț va scapa ***).

Fost=av inche, ma nu=m staie=n cap. Și maia când leghera,
cântaveia :

Dormi, dormi fetișo,
A lu maie, pupișo ****).

Ato nu știvu.

Ioje Micleuș

11. IX. 1935.

45 ani, Noselo 21.

Traducere : Cum se cânta înainte vreme — Înainte vreme se cânta în limba valahă în Noselo. În timp străvechi s'a cântat mai mult. Atunci era „Angorițe“ iacă dincolo peste părau, în vârfulor. A venit războiul. Se bătea Clostru (sau Cepich) și Cojl'acu. Au fost atunci Grecii. Ei locuiau în Angorițe. De acolo au venit oameni peste părau și au făcut Noselo. Eu am auzit cântând puțin. Când se'nsura flăcăul cu fata, cânta : — Vină, copilă, încoace ! etc. — Acest cântec se cânta înainte de nuntă. Când mergeau acasă însurați, cântau : „Taie, tată, oaia Că vin nuntașii ...“ La masă, după ce se răsăturau de mâncare și băutură și se îmbătau, cântau : „Odată s'a însurat Tăunul cu Musca“ ... Și=i ziceau miresei : „Frumoasă fată, tu te vei mărita, bărbatul îți va fugi. — Au mai fost (cântece), dar nu le țin minte. Și mama, când legăna, cânta : „Dormi, adormi, copiliță, păpușica mamei“. Altceva nu știu.

3. Mul'ara cara s=a do vote meritat dup=a sev om

1. O vota av mes în om ăn batal'e. Av mul'ara zis : — Cătă vreme te=oi aștepta pîrla veriri ? — Zice : — Aștepte-me, zice, devet aî și devet miseț. Se nu io verir, zice, când furno devet aî și devet miseț, zice, merite=te. —

2. A mes, Bog, și l'=a piseit vișe vote acasa a mul'arlei. D=atunce n=av ie piseit. N=av avut neg maia și mul'ara acasa. Av

*) Cf. textul C.

**) Cf. textul CII.

***) Acelaș text ca cel cules dela Ive Baco (XCVIII).

****) Cf. textul LXXXIX.

alosne fost⁹⁹). — Ie=av murit, zis=au, căn nu=i glas de ie —, zice maia a sel'e nevasta. Iele l'=a fost⁹⁹) lumele. Zice : — Noi vedem când nu pise, ie nu=i viū. — Maia și nevasta, jalosne³). Și Iele a plāns⁹⁹). Și maia zice : — Nu fi jalosna. Tu, zice, t=er merita dupa at om ; ie nu=i viū vechi. —

3. Iele ș=a flat fraiaru și spravit vechi che se va merita. Ș=a flat cuscri și fraiaru și tot. Tota drușva de ānsura=se fost=a scupa ān casa de le mul'are.

4. A mes maia cea betāra celvīa fil'u șede fara la ușe. Și cavte cătra sore și plānje. Și zice : — O jarchele sore, zice, tu ver zoidi, ali a mev fil' nu va veri la mire ! —

5. Când av ia cele besede zis, tot c=av în siromah la ia verit ca ș=în pétl'ar. Și che l'=av zis :

6. — Domnu a da bire, betāra maie ! — zice — Ce=i che plānjēt, betāra maie ? —

7. — Cum che nu voi plānje, zice, căn n=am avut neg în fil' și cel=a mes la țesaru=n batal'e. Pac av zis căn av chia mes a le mul'ara sele, zice :

— Aștepte=me devet ań și devet miseț. Se nu verir, atunce merite=te dupa at ! — Vechi av trecut devet ań și devet miseț ! Acmo l'i se mul'ara merita dupa at. Cum n=oi fi tujna și plānje, când n=am neg cela fil' avut. — Atunce o cela petl'ar āntreba : — O tu, betāro maio, ver tu ceva da alu siromahu petl'aru ?

8. Maia a tuncī cl'emat nevasta=ș cole dintru brache dinuntru. Zice : — Tu nevasta me, adu stve siromah ceva, stve petl'ar ! Adu barem coșul'a ān ce=a ie biveit, astve siromaș *) ! Adu=l' inca ceva de be și mīnca ! Va bārem Domnu dupa me fil' ruga c=am misilit che=i mort. —

9. (Staț **), gospodine ! Utat=am spure. Beń. Pureț !) Când a cela fil' trecut devet ań și devet miseț, a ie vāvāc cea misle — avut che se va mul'ara dupa at merita. Atunce s=a ie jalost facut. Și șeteit=s=a jalostān ān osta lu cesaru. Atunce=l țesaru āntreba : — Ce=i fie che=ș ca și far de cap ? — Ie zice :

10. — Țesare gospodine ! Cum nu voi fi tujān, c=acasa am o ruje. Vechi ān devet ań și devet miseț țvete, acmo ām vor al'ț poberi și vla. —

11. Feciorule, l'eț pinez far de broi, căt ver tu ! Āmna casa

*) Alternativ : *siromah*, *siromaș* ca și *cānd*, *cān*, *țesaru*, *cesaru*.

**) Cuvintele din paranteză ni se adresau nouă care scriam.

Pac ăť tu cavta ruja se nu=ť al'ťi vlau. Căń io piser ție, viro tu=n osta che vor tot al'ť poberi și zafari tot. —

12. Când au cea ie poidit și beiuť la ușe, și coșul'a av caťat, av rupoi ăntrebat :

13. — Se pote, nuntru, ăńtru iel' ńi=n cambra ? — Și atunce=l' dozvolit che pote ńi. Și când av ăńuntru verit — ie fost=a omu —, tot che mul'ara porta mńca și be cuscrilor și fraierului. Ș=aťunce ie zice che s=er vor lasa juca o mńrva. Toť l'=av dovolit :

14. — Ăă ! Poť juca căť ver, pėťl'arule, siromahule ! —

15. Av ie ăntrebat : — Ăi dovolito căńta ? —

16. Atuncń l=av toť lasat căńta.

Așa=v *) zacăńtat :

17. Cuscri=a mel',

Facuť=a pul'u=a sev col'ub.

Din col'ub av chia zletit.

Na devet ań și devet miseť nazat a verit.

18. Cea=v ie din cea căńtat neca cel'i=ș domisles din cea ce=or iel' spure. Ma cuscri n=av ăńteles ce va căńătu spure. Zice cela om :

10. — Mes=au cela om dela sa mul'are ăń osta țesarului și, zice, nazat a verit acmo, na devet ań și devet miseť, la a sa mul'are. Zice : Ie nu daie=a sa mul'are atve. —

20. Av ie arelu din măra vlat de căń s=a ie cu mul'ara=nsurat și=ntru vir l=a lasat. Mul'arl'e=ș vir be a dat. Când a mul'ara vir popit, arelu=n dinť l'=a verit. Mul'ara=n pama l=a lasat și la toť l=a aratfat.

21. — Ăi arelu de când m=am meritat ! A mev om n=a murit, vedeť ! —

22. Atuncń=av toť ciștilor fric=a fost. Și ciști s=a cu iel' poz=dravit și acasa av mes. Ie ramas=c=a cu sa mul'are renche jivi. Și celve, brijinu ! A mislit che va ńi cu ia nopta durmi, pac mes=a atu !

23. Io=m pre cole trecut. Ăm a dat o măřva be și o bńrțița=n cur și derenche mń=a un corn nerastit ca și cócotului.

Iandre Doriciť

6. IX. 1935.

63 ani, Jeiăń 58

Traducere : — Femeia care s'a măřitat de două ori după băřbatul său —
1. Odată a plecat un om la băťalie. Femeia i=a zis : — Căťă vreme te voi aștepta

*) Eliziunea vocalelor e frecventă ńń limba vie. Ba cuvintele se ńmbucă unul ńń altul de pare unul singur. Cf. pasagiul 9 : „misle=avut“.

până când vei sosi? — Zice: — Așteaptă-mă, zice, nouă ani și nouă luni. De nu mă voi întoarce eu, zice, când vor fi nouă ani și nouă luni, zice, mărită-te. — 2. S'a dus, Doamne, și i-a scris de multe ori acasă nevastei. Apoi n'a mai scris. Acasă n'avea decât pe maică=sa și nevasta. Erau mânănite. — A murit, ziceau ele, devremece nu=i știre despre dânsul —, zice mama cătră noră=sa. Ileana îi era numele. Zice: — Vedem că nu=i viu devremece nu scrie. — Mamă și nevastă, mânănite! Și Ileana plângea. Și mama îi dă: — Nu fi mânănită. Tu, zice, te=i mărita cu alt bărbat; el nu mai trăiește. — 3. Ileana își aflase ibovnic și se și pregătea să se mărite. Își aflase cuscri și ibovnic și tot. Toți vătăjeii pentru nuntire erau adunați în casa nevastei. 4. Ieși bătrâna maică a celui fiu să șadă afară la ușă. Și cată la soare și plânge. Și zice: — O soare arzător, zice, tu vei apune dar fiu=meu nu se va întoarce la mine. — 5. Numai ce=a rostit ea vorbele celea, iată că sosi un sărac, ca și un cerșitor. Și că i=a zis: 6. — Va da Dumnezeu bine, bătrână mamă! — zice. — Ce=i că plângeți, măicuță bătrână? — 7. — Cum să nu plâng, zice, când n'am avut decât un fiu și acela s'a dus la împăratul în bălăie. Și=a spus, la plecare cătră muierea sa, zice: „Așteaptă-mă nouă ani și nouă luni“. Acum i se mărită nevasta după altul. Cum să nu fiu mânănită și să nu plâng, când n'am avut decât acel fiu? — Atunci îi zice cerșitorul cela: — O, maică bătrână, vrei să dai ceva săracului cerșitor? — 8. Maica atunci și=a chemat nora dintre nuntași dinlăuntru. Zice: — Tu noră, adă ceva acestui sărac, acestui cerșitor! Adă barem cămașa în care umbla el, acestui sărac! Adă=i încă ceva de băut și de mâncat! Barem va ruga pe Dumnezeu pentru fiul meu c'am gândit că=i mort. — 9. (Stați, domnule! Am uitat să spun... Bine. Puneți (=Scrieți)!) După ce au trecut nouă ani și nouă luni, fiul cela avea mereu acel gând că muierea i se va mărita după altul. S'a întristat atunci și se plimba scârbit prin oastea împăratului. Iar împăratul îl întreabă: — Ce ți=i că ești ca și fără de cap? — El zice: 10. — Împărate doamne! Cum să nu fiu mânănit, când acasă am o floare? Iată că înflorește într'al noulea an și a noua lună! Acum îmi vor culege=o și lua=o alții. — 11. — Flăcăule, ia=ți bani fără număr, cât vrei tu! Și=ți cată floarea să nu ți=o ia alții. Când ți=oi scrie, vină la oaste că vor prăda totul alții și vor nimici tot. — 12. Dacă a mâncat și băut el aceea la ușă, și cămașa a luat, a întrebat iarăș: 13. — Se poate intra în cameră, în fața lor? — Și atunci i=a îngăduit că poate merge. Și când a venit înăuntru — el era bărbatul —, iată că femeia duce de mâncat și băut cuscrilor și mirelui. Și atunci el întreabă de i=ar da voie să joace un pic. Toți i=au îngăduit: 14. — Da! Poți juca oricât vrei, cerșitorule, săracule! — 15. A întrebat el: — E îngăduit a cânta? — 19. Atunci toți l=au lăsat să cânte. Așa a cântat: 17. — Cuscri mei! Făcutu=și=a pasărea cuibul. Din cuib a zburat departe. La nouă ani și nouă luni s'a întors îndărăt. — 18. Aceasta a cântat el pentru ca aceia să se dumirească de ce=or spune ei. Dar cuscrii n'au înțeles ce va să spună cântecul. Zice omul: 19. — S'a dus cutare bărbat dela nevastă=sa în oastea împăratului și, zice, îndărăt a venit acum după nouă ani și nouă luni, la nevastă=sa. Zice: El nu=și dă nevasta altuia. — 20. Și=a scos din deget inelul cel de când s'a însurat cu nevastă=sa și l=a lăsat în vin. Când a băut femeia vin, inelul i=a ajuns între dinți. Femeia l=a lăsat în palmă și l=a arătat tuturor. 21. — E inelul de când m'am măritat! Bărbatul meu n'a murit, vedeți! — 22. Atunci tuturor oaspeților le=a fost frică. Și oaspeții s'au salutat cu el și au mers acasă. El c'a rămas cu nevastă=sa să trăiască înainte. Și celuia, bietul! S'a gândit că va merge să doarmă cu ea noaptea, când colo, a mers altul. 23. Eu

am trecut pe acolo. Mi-a dat puţin de băut şi un genunchi în dos, iar dinainte mi-a ieşit un corn ca şi cucoşului.

4. De fraţi carl'i s-a talianschi ănmeţat

1. Untrat c=a fost trei fraţ. Şi niciur che n=a ştiut tal'anschi cuvînta. Şi cole c=a fost o oştarie. Che se mergu ănmeţase. C=a mes cela mai betăru. Scutat=a la uşe che ganescu nuşte : — Noi trei, noi trei. — Le che gane lu cel'i al'îl'i doi, ie che s=a=nmeţat talianschi cuvînta. — Noi trei, noi trei — che se gane. A mes cela srideń. C=a ganeit nuşte : — Prîşoldi, prîşoldi. — C=a mes cela mai firaru. C=a ganeit nuşte : — Gaveraghion, gaveraghion. —

1. Şi che mergu toţ trei pre cale. Şi c=a vezut carabineri. E iel' c=a flat mortu la ţesta. E carabineri n=a ştiut ganei nego talianschi. E ceşti al'îi zis=a che şi iel' ştivu talianschi cuvînta.

3. Ăntrebat=l'a : — Cire a ucis cesta mortu ? — Cela mai betăru zice : — Noi trei, noi trei. — Pac a mes cela doile che gane che din ce=a ucis cela mortu : — Prîşoldi, prîşoldi *). — Ăn pârjun veţ îi ! —, zis=a carabineri. Pac a mes cela mai firaru che gane : — Gaveraghion, gaveraghion **)! — Şi tunce c=a lat toţ trei ăn pârjun.

Frańe Bercarić

18. VIII. 1935.

14 ani, Susńeviţa 57

Traducere : Despre fraţii care au învăţat italiana. — 1. Cică erau odată trei fraţi. Şi niciunul nu ştia vorbi italieneşte. Şi colo era un birt. Hai că merg să înveţe. Mers=a cel mai mare. A ascultat la uşă că vorbesc nu ştiu ce : — Noi trei, noi trei. — Le spune celorlalţi trei c'a învăţat să vorbească italieneşte : — Noi trei, noi trei — vorbeşte. S'a dus cel mijlociu. Glăsuiau ceva : — Prîşoldi, prîşoldi (= pentru bani, pentru bani). — S'a dus mezinul. Cuvînta ceva : — Gaveraghion, gaveraghion (= Cu tot dreptul, cu tot dreptul). — 2. Şi merg tustrei pe drum. Şi au văzut jandarmii. Şi ei au aflat un mort în cale. Şi jandarmii nu ştiau să vorbească decât italieneşte. 3. I-au întrebat : — Cine a ucis acest mort ? — Cel mai mare zice : — Noi trei, noi trei. — Apoi merse al doilea să spună de ce-au ucis acel mort : — Prîşoldi, prîşoldi (= pentru bani, pentru bani). — — Veţi merge la închisoare ! —, au zis jandarmii. Apoi a venit cel mai mic, şi zice : — Gaveraghion, gaveraghion (= cu tot dreptul, cu tot dreptul) ! — Şi atunci i-au luat pe toţi trei la închisoare.

*) În limba italiană : *per soldi* = pentru bani.

**) În italieneşte : *ha ragione* = aveţi dreptate, cu tot dreptul.

Note literare și lingvistice

BIBLIOGRAFIA

operelor mai des citate și puse la contribuție :

Alecsandri Vasile : „Poezii populare ale Românilor“, Sibiu 1914
= Citat : Alecsandri pagina . . .

Babudri Francesco : „Fonti vive dei Veneto-Giuliani“ (= Veneția Giulia și Istria), Milano (fără dată). = cit. Babudri, *Fonti* pg.

Babudri Francesco : „Villotte amoroase raccolte in Istria“ (Extras din revista „Il folklore italiano“ X, fasc. 1), Catania 1935. = cit. : Babudri, *Villotte*, numărul de ordine al cântecelor, versul . . .

Brăileanu Traian : „Sociologia generală“, Cernăuți, 1926.

Cantemir Traian : „Motivele dispariției poeziei populare la Istro-români“ („Făt=frumos“ X, 1935, pg. 28—32, 122—125). = cit. : Cant., *Cânt. istrorom.* pg.

Cantemir Traian : „Ciripiri Ciribire I“, Cern. 1935. = cit. : Cant. I, pg.

Capidan Th. : „Meglenoromânii II, Literatura populară la Meglenoromâni“, Buc. 1928. = cit. : Cap. II pg.

Densusianu Ovid : „Flori alese din cântecele poporului“, Buc. 1920. = cit. : Dens., *Flori* pg.

Giuglea G. și Vâlsan G. : „Dela Români din Serbia (Culegere de literatură populară)“, Buc. 1913. = cit. : Giuglea-Vâlsan pg.

„*Hrvatske narodne pjesme po Istri i kvarnervski otocih*“, Triest 1879. = cit. : *Hrvatske* pg.

Iarnik Dr. I. U. și Bârseanu A. : „Doine și strigături din Ardeal“, Buc. 1885. = cit. : Iarnik-Bârseanu pg.

Ispirescu Petre : „Legende sau basmele Românilor“, Ediția N. Cartoian, „Clasicii români comentați“, Craiova 1932. = cit. : Ispirescu pg.

„*Istarske narodne pjesme*“, Izdala „Istarska kniževna zadruha“, Abbazia 1924. = cit. ; *Istarske* pg.

Ive Antonio : „Canti popolari istriani raccolti a Rovigno“, Roma—Turin—Florența 1877. = cit. : Ive pg.

Kirileanu Teodorescu S. : „Povești basarabene“, Buc. 1922. = cit. : Kirileanu pg.

Morariu Leca : „Lu frați noștri (Libru lu Rumeri din Istrie)“, Suceava 1928. = cit. : L. Mor., *L. fr. n.* pg.

Morariu Leca : „De=ale Cirebirilor I, Texte din Sus^hevița“, Cern. 1929. = cit. : L. Mor., D. C. I pg.

Morariu Leca : „De=ale Cirebirilor II, Texte din Bîrdo, Suceodru și Grobnic“, Cern. 1932. = cit. : L. Mor., D. C. II, pg.

Morariu Leca : „De=ale Cirebirilor III, Texte istroromâne din Jeiăn“, Suceava 1933. = cit. : L. Mor., D. C. III, pg.

Morariu Leca : „De=ale Cirebirilor IV, Scrisori istroromâne din Jeiăn și Sus^hevița“, Cern. 1934. = cit. : L. Mor., D. C. IV, pg.

Morariu Leca : „Drumuri Cirebire“ (note de călătorie în Istria) („Făt=frumos“ III 1928, IV 1929, V 1930, VI 1931, VII 1932). = cit. : L. Mor., *Drumuri cirebire* pg.

Morariu Leca : „Pentru folclorul istroromân“ în „Făt=frumos“ IV, 1929 pg. 56—59, 207—212.

Morariu Leca : „Pentru cântecul popular — Precizări —“, Cern. 1933. = cit. : L. Mor., *Cânt. pop.* pg.

Morariu Leca : „Istroromânii“, Cern. 1927.

Morariu Leca : „Pe marginea cărților I“, Cern. 1928.

Morariu Leca : „Dela noi (Povești bucovinene)“ ed. IV, Suceava 1927. = cit. : L. Mor., *Dela noi* pg.

Papahagi Pericle : „Din literatura populară a Aromânilor“ (Colecția G. Tocilescu II, I), Buc. 1900. = cit. : P. Paph., *D. lit. p. Arom.* pg. (cântecul).

Papahagi Pericle : „Basmе aromâne“, Buc. 1905. = cit. : P. Paph., *Basmе aromâne*, pg.

Papahagi Pericle : „Megleno-Românii, studiu etnografic=filologic“ (A. Ac. Rom. S. lit., II, T. XXV), Buc. 1903. = cit. : P. Paph., *Meglrom.* pg.

Papahagi Tache : „Graiul și folklorul Maramureșului“, Buc. 1925. = cit. : T. Paph., *Maram.* pg.

Popovici Iosif : „Dialectele române din Istria“ Partea 1=a, Halle 1914 ; Partea 2=a, Halle 1909. = cit. : Pop., vol., pg.

Procopovici Al. : „Mic tratat de lingvistică generală“, Cern. 1930. = cit. : Procopovici, *Lingv. gen.*, pg.

Procopovici Al. : „I. Principiul sönorității în economia limbii. II. Din istoria raporturilor noastre interdialectale“ (Extras din „Daco=

romania" IV, 1926), Cluj 1926. = cit. : Procopovici, *Principiul sonorității* pg.

Pușcariu Sextil în colaborare cu *M. Bartoli*, *A. Belulovici* și *A. Byhan* : „Studii istroromâne I“, (Texte), Buc. 1905. = cit. : Pușc. I pg.

Pușcariu Sextil : idem II (Introducere — Gramatică — Caracterizarea dialectului istroromân), Buc. 1926. = cit. : Pușc. II pg.

Pușcariu Sextil : idem III (Bibliografie critică — Listele lui Bartoli — Texte inedite — Note — Glosare), Buc. 1929. = cit. : Pușc. III pg.

Tocilescu Gr. : „Materialuri folkloristice“ vol. I, partea I Buc. 1900. = cit. : Tocilescu I, 1, pg.

Tocilescu Gr. : idem, vol. I, partea II, Buc. 1900. = cit. : Tocilescu I, II, pg.

Vasiliu Alexandru : „Povești și legende“, Buc. 1928. = cit. : Vasiliu, *Povești*, pg.

Weigand Gustav : „Istrisches“ (în „Erster Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache zu Leipzig“ 1894). = cit. Weigand pg.

Zanazzo Giggi : „Canti popolari romani“, Turin 1910. = cit. : Zanazzo, *C. rom.*, pg., numărul cântecului.

NOTE LITERARE

Coincidențe, asemănări, influențe

I.

Acelaș motiv îl are și cântecul italian din Istria. Iată un fragment din colecția lui A. Ive, *Canti popolari istriani*, Roma—Torino—Firenze, 1877, pg. 20 :

E cu i te vido la voja me salta
Parchì ti son la biela de li biele ;
Parchì ti son la biela de li biele,
Cume la loûna in miezo de li stile.

Și iarăș aproape coincidență semnalăm și la Dacoromâni (Iarnik=Bârseanu 35, XXVI versurile 4—5) : „Mândra mea, pe lume una, / Cumu-i între stele luna“. De altfel compararea iubitei cu luna e obișnuită în literatura românească populară : „Să o iei ca sfânta lună“ (T. Paph., *Maram.* 9 v. 38) ; „Pă sub nori mere luna, / Mult'e stele=s cu dînsa ; / Ničj una nu=j lumîinșasă ; / Ca mândra care=j fru=moasă ...“ (ibid 13 v. 36—39). Dar luna e cea frumoasă și adorată deoarece ea singură e martoră la cele mai dulci clipe de iubire. E natural ca ei să i se adreseze toți îndrăgostiții depe fața pământului care știu să=și exprime emoția (J. Tiersot, *Histoire de la chanson populaire en France*, Paris 1889, pg. 86) : „Lune belle, oh ! belle lune, / Tu n'es donc encor que là / Je te croyais à quatre heures, / Et a minuit tu n'es pas“. Și tot luna e cea care participă la viața psihică a îndrăgostitului (Giggi Zanazzo, *Canti popolari romani*, Torino 1910, pg. 173, cântecul 494) : „Piange l'aria del celo, piange li sassi, / Per me nun piange né ssole né luna. / Piangete tutti ; si ccostei mi lassa ...“

Izvorul inspirației lui Mihai Eminescu în strofa a doua din „Luceafărul“ e studiat. Vezi, pentru aceasta, temeinicul articol al lui Tiberiu Crudu : *Înrâurirea literaturii populare asupra lui Eminescu* în „Făt=frumos“ IV 1929, pg. 100—104, din care reproducem. Astfel cântecul popular zice : „Că eu am fost la părinți, / Ca și luna printre sfinți, / Și le=am fost de mângâiere / Ca și luna printre stele“. Iar Eminescu cântă : „Și era una la părinți / Și mândră'n toate cele / Cum e fecioara între sfinți / Și luna între stele“ („Făt=frumos“ IV, 104). Dar Eminescu s'a identificat cu geniul neamului mai mult decum ai crede. De pildă când doinește (*Doină*) : „Din Boian la Vatra Dornii, / Au umplut omida cornii“ — el știa, ca cel mai autentic plugar, că niciodată cornii nu fac omidă, și, dacă dă omida și'n ei, mai pacoste decât aceasta nici că se poate pe biata țară. Alegoria izvorește din adâncul psihicului său, prototip al geniului românesc. Acelaș procedeu îl întâlnim și'n poezia noastră populară ca, de pildă, în fragmentul de cântec : „Cîn a faci plop nucl / Și rachita magureli, / Și proțapu jișineli“ (P. Iroaie, *Cernăuțul folcloric*, Cern. 1934, pg. 9),

versuri care exprimă, ironic, culmea fericirii, deci contrarul amarei nenorociri din doina poetului. Și deci, Mihai Eminescu urma sensul constituției sale psihice inspirându-se din literatura populară.

II.

Cântecul aromânesc LIII, din P. Paph., D. lit. p. Arom., 845. are perfectă asemănare cu acest cântec cirebir. Cf.: „— Yin Tănușe, z=dușim dol'i, / Tană / Tănușe, / albă ș=aroșe! — / — Nu yin, g'ione, g'ioneale, / ch'cât din steale! — / — Va=ñ yin noaptea, si=ñ ti fur / Tană etc. — / — N'=am un tată, țe=ñ me=aveagl'i, / g'ione, etc. / ñ=am nă mumă, țe=ñ mi doari, / tută noaptea șadi ș=toarți! — / — Piste=avlie va=ñ me=arúc, / ș=mini, vrută, va=ñ ti fur! — / — N'=am un cini tu avlie, / tută noaptea aveagl'i casa. — / — Tată=tu la oi va z=ducă, / muma ta la agripnie, / cinili va=l vatim mini, / ș=pali va=ñ ti fur! —“. Pentru versurile 12—13, cf. fragmentul italian: „Vinirete a li cinque ore, / Quando la mama sarà a durmei“. (Ive, 270, cântecul 14).

V.

Pentru versurile 5—6, compară fragmentul croat: „Mačka teče na potok, / Stipan za njon na poskok...“ (Istarske 181), a căror traducere e aceasta: „Pisica fuge la pârâu, Ștefan în salt după ea“.

IX.

Pentru versurile 13—14, compară la Românii din Dacia: „Orî cu el să mă iubesc, / Orî de nu, mă prăpădesc“ (Iarnik=Bârseanu 35. LXXV v. 6—7).

XII—XIII.

Cântec adoptat din croațeste. Iată textul croat (Istarske, 126):

Propuhnul je hladan vitar,
Hladan vitar od Levanta.
Odnesal je Mari krunu.
Na to Mare odgovara:
„Ki bi meni krunu našal,
Ja bim njemu ljuba bila“.

Suflat=a vânt grozav,
Grozav vânt dinspre răsărit.
Luat=a Mariei cununa.
La aceasta Maria zice:
„Cine îmi va găsi cununa,
Eu îi voi fi ibovnică“.

.....*)

Našal je je jedan mali,
Jedan mali, crni Moro:
„Evo, Mare, krana tvoja!
Sad ćeš biti ljuba moja!“
Njemu Mare odgovara:
„Volila bim krmče pastî,
Neg Morova ljuba biti!“

Găsit=a o un tânăr,
Un tânăr, negru Mor:
— Iată, Marie, cununa ta!
Acum vei fi iubita mea! —
Lui îi răspunde Maria:
— Aș dori mai degrabă să cad dela cârma
corăbiei,
Decât să fiu iubita unui Moro! —

Pentru versurile 1—2, cf. încă (Istarske 49):

Puhne vetar Termuntane,
Svali Mare krunu sglave.

Suflă vântul Tramontana,
Zmuncește Mariei cununa din cap.

*) Urmează cinci versuri care nu-s în versiunea românească.

Și (ibid.) mai jos :

Popuhnul je hladan vetar,
Hladan vetar od Levanta,
I odnesal Mari krunu.

Suflat=a impetuos vânt,
Vânt impetuos dela răsărit,
Și înșfăcă Mariei cununa.

Pentru finalul istroromân (v. 8—9), compară versurile croate (*Istarske* 49, sus) :

— „Volila bih utopit se,
Neg Sokola ljubav biti“. —

— Aș dori mai bine să mă'nec,
Decât să fiu iubita lui Sokol (= Șoimului).

Tot pentru aceste versuri, compară din aromână (P. Papahagi, D. lit. p. Arom., 902, VI) : „— Feată, yin si=ń ti l'au mine / si=ń te=adar tută de=asime. — / — Gione, ma gh'ini=ń mi nec, / dicit cu tine s=mi ved —“.

XXV.

Variantă aromână în P. Paph. D. lit. p. Arom. 849, LXIV.

XXVII.

Pentru versul 5, compară din croaște (*Istarske*, 90) :

O pusti moji mladiči,
Za kega san vas gojila...

L=am părăsit pe mândrul
Pentru care am crescut...

Pentru v. 9, cf. *Istarske*, 93 : „Kako i rožica. Nî lepše rožice, | Nego j'vijolica“ (= Ca și floarea. Nici o floare nu=i mai frumoasă decât viorica). Sau (*Istarske*, 131) : „Vijolice moja“ etc. (= Viorica mea).

XXX.

Analogie cu fragmentul de cântec aromânesc (P. Paph., D. lit. p. Arom. 860, XCII) : „—Nu=ń h'iũ tră yitrie, | gione tre yitrie, | ń=h'iũ de sivdălie. | Un gione ca tine, | poate s=mi facă gh'ine“.

XXXI.

Analogii pentru versurile 4—5, cf. (*Istarske*, 61) : „Te tvoje obrve lipu su tvorene, | Param da su s perom na hartu složene“. Pentru v. 3—5, cf. în aromână (P. Paph., D. lit. p. Arom. 830, VIII) : „ti daule sufrimțeale | scriate sunt s=ațeale“, sau (ibid. VII) : „na feata mușată cu fața scriată“, sau ibid. 839, XXXII) : „un gioni grîmîtic | cu ocl'ul ch'indrisit“. Cf. și'n daco-română (T. Paph., *Maram.* 44 v. 11) : „Cu sprunčeñe 'ncordățăl'e“. Cf. Nota 73.

XXXII.

Coincidențe : în l. croată (*Istarske*, 73) :

Basilak se zeleni,
Junak mu se veseli.
Ki će basilak vonjat,
Rano mu se je stajat
Friškom vodom zalivat.

Busuiocul înverzește,
Mândrul mi se'nveselește.
Cine va lua busuiocul
Se va afla rău.
În apă proaspătă se va ofeli.

În dacoromână (Iarnik=Bârseanu, 450):

Penele se scutură,
Fetele se bucură;

Penele se vestelesc,
Fetele îngălbinesc!

XXXIV.

Intreg cântecul e din croaște. Regret că nu posed textul croat pentru confrun-
tări stilistice.

XXXVII—XXXVIII.

Cam la un an după colectarea acestor cântece (și anume la 31 August 1936),
aflându-ne iarăși în Jaiän, fata *Mare Marmelichî* (în vârstă de 35 ani și locuind în
casa nr. 22), ne-a cântat următoarea versiune croată, pe care zice că o știe din
copilărie:

Od kad tenis ja vidila,
Sve veselje sam zgubila.
Gora mlada nazat doide,
Ja iz mlade stara doidem.
Gora lište iz gubljuje
Druge nazat zadobije.
Iz mladosti mlad dojde
Kako očemo mi dva.

Traducerea corespunde, cuvânt de cuvânt, textului istroromân.

Coincidență în dialectul dacoromân: „Io=*mî* gând'esc, codruț, d'e fin'e, / Če
nu bătrîn'ești' *i* ca min'e; / Că tu toamna bătrîn'ești, / Primăvara=*ntîn'*erești' *i*. / Da eu
dacă bătrîn'esc, / Șohan nu mă'*ntîn'*eresc.“, T. Paph., *Maram.* 50 v. 2—7. — În
dialectul aromân: „Calóti^hă di voi lai munți, / *te=*aștiptătⁱ z=*vă* yină veara, / veara cu
Mailu deadún / cînd *j=*dișcl'id trandáfili, / trandáfili *ș=lilic*ñili. / Calóti^hă di voi lai
munți...“, / P. Paph., *D. lit. p. Arom.* 836. P. Papahagi (op. cit. pg. 928, XL) ne
dă acelaș cântec, acu din Clisura, care sfârșește cu o mai puternică comparație între
om și natură: „Eu laea=*n* țea dipărtoasă, / n=*aștept* Mailu, n=*aștept* veara. / S=*carî*
n=aduc aminte moartea...“.

Duioasa constatare a vieții pasagere e o notă caracteristică întregii literaturi
populare românești. Cf.: „Nu=*i* totna finireată / nu=*i* totna mușiteată“, P. Paph., *D.*
lit. p. Arom., 869; în dacoromânește: „H'eⁱ tu, inimă cu=*amar*, / Nu plînge=*afita*'n
zădar; / D'e t'e lasă mai la modru, / Că=*i* trăi ca frundza'n codru...“, T. Paph., *Ma-*
ram. 10 v. 38—41; „Tăte'n lume=*s* d'e gătat / Și cu moart'ea d'e plecat“, ibd. 21
v. 29=30; „Pînă=*i* lumea n'oi trăi, / De=*oi* trăi o zi sau două / Și voi^u trece ca ș'o
rouă“, O. Dens., *Flori* 52; „Plângeți și voi codrilor, / Mândrelor pădurilor, / ... Plîngi
tu lună, și tu, soare, / Cînd omul din lume moare“. ibd. 90.

Pentru versurile 1—2, compară: „Cî di cîn(d) nu lî=*am* [surorile] vadzut, /
Carnă pi minî=*o* scadzut“, Al. Vasiliu, *Cântece, urături și bocete*, Buc. 1909, pg.
148; identic la Gr. Tocilescu I, II, 1311; sau „De cînd nu o=*am* mai văzut, / Tot
de rău parte=*am* avut, / Dumnezeu m'a tot bătut!“, Iarnik Bârseanu 140.

XLI—XLIV.

Coincidență cu cântecul popular croat „Djevojčina kletva“, adică „Blestămu
fetei“. (*Istarske*, 80—81):

Divojka je ruže brala
 Pak je zaspala.
 „Ustan gori, divojčice,
 Ča si zaspala?
 Ruže su ti povenule,
 Ke si nabrala,
 Dragi ti se oženio,
 Komu si brala“.
 — „Nek se ženi i veseli,
 Prostu mu bilo,
 Z vedra neba zagrmelo
 Pa ga ubilo“. —

Fata a cules flori
 Apoi a adormit.
 „Scoală-te sus, copilă,
 De ce ai adormit?
 Florile ți s'au ofilit,
 Pe care le-ai cules,
 Dragul ți se însoară,
 Pentru care ai cules“.
 — „Însoare-se și înveselească-se,
 Îi este îngăduit.
 Din cer senin să-l fulgere
 Apoi să-l ucidă!“.

(Dăm traducerea, vers de vers, astfel ca să se poată urmări textul original).

XLVII.

Analogie: Foileană trei lalele, / Doamne, lacrimile mele / Unde cad / Pământul ard, / Unde pică / Lemn despică“, O. Dens., *Flori*, 42. Și'n croată (*Istarske*, 67): „Da bi selzi (=suze) moje — na kamik padale, / Kamik bi se raspal, — tvê srce ne more“. *Trad.*: Dacă lacrimile mele — pe piatră ar cădea, / Piatra s'ar sfărma, — a ta inimă nu poate (să se sfarme).

XLIX.

Analogie croată (*Istarske* 141): „Irce ga boli / Koga srce boli, / I oči mu plaču“. *Trad.*: Inima îl doare / Pe cine-l doare inima, / Și ochii îi plâng. Dar și analogie dacoromână, pentru v. 1: „unde-l văz (pe badea) inima-mi plânge“, Iarnik-Bârseanu 39; pentru v. 4: „Frunză verde din grădină / Arde inima în mine“, M. Eminescu, ediția A. C. Cuza, Iași 1914, pg. 151).

LVI.

Analogie, ba dece nu chiar coincidență?!, în dacoromânește (M. Eminescu, *Literatură populară*, ed. D. Murărașu, Craiova, pg. 187): „Frunză verde de piperi, / Noi am fost cinstiți boieri, / Ne-a bătut un bărbieri. / Cu cureaua briciului / Tot de-a-lungul trupului“. — Nu știu, zău, de nu cumva ultimul vers n'o fi fost *ciumpăvit* din partea depozitarului (?!), de duhul voioșiei pe care ni-l prezintă ultimul vers din varianta istroromână și ni-l atestă chiar celelalte versuri ale strigăturii dacoromânești... *cinstiți boieri... bătuți de bărbieri... peste* (ca în textul istroromân). Deci tot hazul e că cinstiții boieri au fost bătuți în anumit fel. De altminteri, spiritul e cam răsuflat. Ba o umbră de jale te-ar încerca pentru boierii „cinstiți“. D. Murărașu nu comentează această strigătură.

LVIII.

Analogie de construcție expresivă (*Istarske*, 160): „Labin je bili grad, / Navrhu uzidan. / Nutra šeče Jure mlad / Koj je me izabran“.

LXXIII.

Compară coincidența cu fragmentul aromân: „Ai să-î dzîtem dao, / ta s-nă si facă treî, / treî c'ic'oare pirustia / dao meare ș=are Mia, / un ș=easte birbil'lu, / frîndza rozmarinlu, / țî=șî cîntă Maiu și Aprirlu / ah gino=î s=ti baș tru față, / di seară, pîn dimineață“ (P. Paph., *D. lit. p. Arom.* 934).

XCIX.

Asemănare cu cântecul aromân din P. Paph., *D. lit. p. Arom.* pg. 916, IV.

CI—CII.

Coincidență cu cântecul croat *Komarov pir* (=Nunta bărzăunului, a tăunului) din *Istarske*, 80:

Kad se komar s muhom spravi
Su je braću na pir pozval;
A sovicu za svaticu,
A komara za kumpara.
Sonud ide rak na konji:
— „Pomoz, Bože, braćo moja,
Ste li dobro obedvali?
— „Mi smo dobro obedvali,
Pojili smo dosti mesa:
Dve četvrti od komara;
Pojili smo dosti kruha:
Do dva hliba od brblena;
Popjili smo dosti vina:
Do dvi kori od oriha“. —
Počne komar z muhom plesat,
Tri milje se j'zemlja tresla.

Când Tăunul se însură cu Musca
A chemat nuntași la nuntă:
Bufnița ca nun,
Tăuna ca nună.
Pe acolo trecu Racul călare:
— „Doamne ajută, frații mei,
Ați mâncat bine? —
— Am mâncat bine,
Am mâncat destulă carne,
Două sferturi de tăun;
Am mâncat destulă pâne:
Doi codri, de gândac;
Am băut destul vin:
Din două coji de nucă“.
Apoi Tăunul jucă cu Musca,
Trei mile se zgudui pământul.

De=altfel, și'n dialectul dacoromân, motivul *nunții goangelor* e foarte răspândit, atât de răspândit și de caracteristic pentru noi și pentru poezia noastră populară a cărei notă esențială e tocmai *sentimentul naturii* *), încât însuși poetul nostru reprezentativ s'a inspirat din el și i-a dat o adâncă interpretare la sfârșitul poemului „Călin“ (M. Eminescu, *Poezii*, ed. II G. Ibrăileanu, Buc., 61):

Iată vine nunta'ntreagă — vornicel e=un grierel,
Îi sar purici înainte cu potcoave de oțel;
În veșmânt de catifele un bondar rotund în pântec
Somnoros pe nas ca popii glăsuește'ncet un cântec
O cojită de alună trag locuste, podu=l scutur,
Cu musteața răsucită șede'n ea un mire flutur;
— — — — —
Vin tânțarii lăutarii, gândăceii, cărăbușii,
Iar mireasa viorică i=aștepta 'ndărătul ușii.

*) Subliniez anume, spre mai marea holbare de ochi a criticii noastre superficiale sau pornite, care n'a vrut și, poate, nici n'a putut vedea înalta poezie a naturii din literatura noastră populară.

Compară și poezia lui G. Coșbuc, *Nunta 'n codru* (vol. *Ziarul unui pierde vară*).

Iată acum și specimene din literatura noastră populară: „S'a dus racu să se 'nsoare, / S'a 'ntâlnit c'o broască 'n cale. / — Un' te duci tu răcușor? — / — Mă duc, broască, să mă'nsor, / Că-mi trebue ajutor / Și-aici fetele nu vor! — / — Ia-mă, răcușor, pe mine, / Că ție ți-oiu prinde bine, / Că am moară după casă, / Cu *chis=coaia* pe fereastră. — / — Pe tine nu te-oi lua, / Ci eu alta mi-oi câta. / etc. — Stăi, răculeț, nu te duce, / Că te-oi ține 'n cântec dulce. / Dimineața oac! oac! oac! / Și pe seară miorc! miorc! miorc!” etc., T. Pamfile, *Cântece de țară*, Buc. 1913, pg. 302. Cf. și la V. Alecsandri, cântecul *Uncropului*: „Vine cioful dela baltă / Cu plă-tica 'mbăirată...” etc., *Poezii populare ale Românilor, Sibiiu* 1914, pg. 202, III.

Și acest motiv vine să documenteze aievea că întreaga poezie populară românească are ca o trăsătură caracteristică vraja harfei străbunului trac Orfeu, căci iată=1 și la Aromâni: „S=încărcăm furnica / C=un găruț de me/ u / s=nă dușem la moară, / s=mășinăăm fărina, / că va ncrunăm biducl'ul, / s=lom lintinea nveastă, / minciușa su-rată, / ș= puriclu lărtat, / dzindzinarlu preftu, / lailu pangu nun”. (P. Paph., *D. lit. p. Arom.* 926).

CIX.

Analogie: „Haide, bade, de mă ia / Pân ce=s pruncă tinerea, / Că dac=oi îmbătrâni / Toți oamenii m=or uri, / Ție nu țe-i trebui”. (Iarnik—Bârseanu 44—45).

CXIII.

Compară pentru versurile 5—8: „De= o hi de voinic / Să=î pleznească boășele; / De= o hi de muiere, / Să= i pleznească țițele”. (V. V. Haneș, *Din Țara Oltului*, Buc. 1921, pg. 69, v. 4—7); sau: „De= o fi deochiat de om, / Crepe= i boșele / Curgă= i pișejii; / De= o fi de muiere, / Pice= i sfârcurile / Curgă= i laptele”. (Tocilescu I, II 1513; cf. ibd. 1562, 1593, 1564).

CXVII.

Coincidență în dialectul italian din Istria: „Ai bai, / tu mi stai, / tie mie / companie, / san miraco, / tico tacio, / ai bai buf” (Babudri, *Fonti* 348). — De-asupra, Fr. Babudri specifică în paranteză: „Dal tedesco”.

Cetind versificația istroromână, d=1 prof. Gr. Nandriș dela Universitatea din Cernăuți a binevenit să-mi comunice următoarea versiune (existentă în satul Mahala jud. Cernăuți) spre comparare: „Ana Vana / Tata nia / Sia / Via / Compa / Nia / Sama / raca / Tica taca / Va / Vi / Vom /”.

Note

1. *Stilistică* *): — *Epizeuxis* (l. elină ἐπίρροια), care constă în repetarea *imediată* a aceluiaș cuvânt sau țesut expresiv, e una din notele caracteristice ale literaturii populare. Cf.: la Istroromâni: „Jucat=a, jucat, docle s=a finit plesu”, L. Morariu

*) Dintre numeroasele și contradictoriile tratate de retorică, m'am oprit la cel al lui G. Gerber, *Die Sprache als Kunst* (2 volume), Berlin 1885, care e o monumentală operă științifică.

L. fr. n., 71; „Potîrlit=a, potîrlit, / Dotecit=a, dotecit“. L. Mor., D. C. II, 4; „Vezut=an, vezut. — / E ce=a purtat? — / — Purtat=a fecioriciu“, ibd. 5; „Când mie nu s-a vezut, nu s-a vezut, ce lucru!“, L. Mor., D. C. III, 14. La Aromâni: „Ah laî toamnă, toamnă, corbă“, P. Paph., *D. lit. p. Arom.*, 879; „Ş=un laî pu'ŭ lă=afea narliga / avarliga divarliga“ ibd.854; „Munte, laî munte / țe=ai arali multe! / multe ş=aurite“ ibd. 873; „Şade Done lăvuit, / Lăvuit şi agufit“, T. Papahagi, *Antologie aromânească*, Buc. 1922, 24. La Meglenoromâni: „Că=ş=si tucmit=aŭ Petra, Petra lu Piştolu“, Cap. II, 16 II/1. La Dacoromâni: „O fost odată un bogătan bogat, putred de bogat“, Victoria Morariu, *A fost odată*, Suceava 1933, pg. 7; „şi apucând calea către răsărit, s'a dus, s'a dus, s'a dus, trei zile şi trei nopţi“ Ispirescu, *Basmele Românilor*, 61; „Băetanul iasă scârbit=scârbit dela drac“, S. Teodorescu=Kirileanu, *Poveşti basarabene*, Buc. 1922, pg. 56; „un moşneag bătrân=bătrân“, ibd. 58; „Verde, verde viorea“, Giuglea—Vâlsan 60. La Italieni: „Camina, camina, camina“, Letterio di Francia, *Fiabe e novelle calabresi*, Torino 1929, pg. 44; „lontano, lontano“, I. Visentini, *Fiabe mantovane*, Torino 1879, pg. 107; „Môniga, Môniga santa Ciara“, Babudri, *Fonti* 340. La Croaţi: „Slušaj, slušaj, mili dragi“ *Istarske* 204; Misli, misli Mikula“ ibd. 206; „Nju su prišli prosit / Niju su prišli prosit / Tri kralji od svita“, ibd. 210; „Pak mi trči k Marku, Marku kraljeviću“, *Hrvatske* 28.

2. **Lexicologic**: Diminuţia e frecventă şi de o adecvată expresitate în literatura populară: „mă scol încetişor / Şi mă razăm de uşcior“, Octavia Lupu=Morariu, *Cântece populare în Făt=frumos* VII, 242; „O fost odată un omuşor“, Victoria Morariu, *A fost odată*, 17; „i=o făcut un rândişor de straie“, Vasiliu, *Poveşti* 20.

3. **Sintaxă**: — Frază eliptică, „condensarea predicatului (eliminat) în subiectul frazei(fenomen stilistic general)“, după cum reliefează Leca Morariu (D. C. I, Nota 55), — salvează orice lăncezire a ideii când verbul ar interveni fără a spune nimic: „E vavic ăŃ lov“, L. Mor., L. fr. n., 70; „E pocle lu sachi jmuliciu de dormin!“, ibd. 79; „Acolo numai femeia acasă“, Victoria Morariu, *A fost odată* 23; „Nu să tacă / Şi să trească: / — D'e vândutu=ŭ nevasta?“, T. Paph., *Maram.* 93 v. 25—27 şi 64 v. 9—10; „D'e cit nora Turčilor, / Maj mîncare peşt'ilor“, ibd. 183 v. 56—57; cf. şi pg. 124 v. 7; „Da iel nu poate să sue: nalt“, Giuglea—Vâlsan 361; „În=rinde arcu s'o săgete. Când colo, capra nicăieri“, P. Iroaie, *Poveste în Făt=frumos* VIII 1933, 24; „E la la conduce a girare tutta la casa e gli dice: — Padrona di tutto, fuori che di questa stanza“, V. Imbriani, *La novellaia fiorentina*, Livorno 1877, pg. 7. Cf. pentru acest capitol L. Mor., D. C. I Nota 5 şi Puşc. II, 267—268.

4. **Fonologic**: — Ive Peras din Bîrdo 4 îl cântă cu următoarele schimbări fonetice: versul 1: fraiare pentru fraiere; v. 3: Leaga calu se hladea; v. 4: aba murgva; v. 5: durmivea; v. 6: cora; v. 7: şcripea; v. 8: feaŭa; v. 9: frica. Deci e final neaccentuat > a şi ea ca în dialectul din Jeian. Ba chiar e median se preface în a: fraiere > fraiare. Nu însă la toate persoanele şi, iarăşi, nu întotdeauna consecvent la aceeaş persoană, fapt care dovedeşte că fenomenul încă nu s'a precizat. Ca şi'n Noselo şi uneori chiar şi 'n Susneviŭa se întâmplă acelaş lucru. Pentru acest proces, cf. L. Mor., D. C. II Nota 1; iar pentru explicaŭia lingvistică, cf. Procopovici, *Lingv. gen.* 42. Cf. în această colecŭie textele culese dela Ive Peras.

5. **Semantică**: — rad exprimă şi sentimentul dorului: — Ce rei tu rada? — E Abram ăntrebe: — Iuve=i gradu de vile? —, L. Mor., L. fr. n. 30.

6. **Sint.** : — „Topica viitorului cu schema *verb auxiliar — pronume personal sau pronume personal conjunct sau pronume reflexiv — verb predicativ*“ (L. Mor., D. C. I, Nota 186) : „io voi te lasa“, L. Mor., D. C. I, 18 ; „Da-i-o-i sare mânânțe, | Să crape irima'n ie“, Ion Mușlea, *Cercetări folklorice în Țara Oașului* (în *Anuarul Arhivei de folklor I*, Cluj 1932, 170) ; „cînili va=l vatim mini“, P. Paph., *D. lit. p. Arom.* 845.

7. **Semant.** : — *ăntre, ăntru* cu accepțiunea *dinainte, în față, înainte*. Cf. : „S=a clecnit ăntru ie“, Tr. Cantemir I 6. Aceeaș semantică și la Aromâni : „Cîndu lu scoasiră ntră amirălu, țe s=veadă aestu ? semnu mare“, P. Paph., *Basme ar.* 1931/22—23. Și la Meglenoromâni : „vizu ăntru iel ună lisiță“, P. Paph., *Meglenorom.* 141 ; „Ca raya antru soari“ (= ca roua în fața soarelui), Cap. II, *Frazeologie* 630 ; „Timnitsă n=u antru ocl'i“ (= întuneric mi=i dinaintea ochilor) ibd. Fraz. 784. Cf. L. Mor., D. C. I, Nota 52 și Pușc. II, 203.

8. **Semant.** : — *Ăntre ușe, ăntru ușe, intrușe, trușe* e expresia care nu prea intră în cadrele gramaticii, afară numai dacă autorul acestei gramatici nu se'ntâmplă să fie un *Ciro Trabalza* care, în colaborare cu *Ettore Allodoli*, a dat Italiei acea „La grammatica degl' Italiani“, ediția a IV=a, Florența 1935, de admirabilă înțelegere a limbii și de serioasă și cuminte analiză și sinteză a structurii acesteia. — *Ăntre ușe*, are accepțiunea de *locul de dinaintea, din fața ușii, curte, ogradă* deci. Interesantă expresie pentru a scoate în evidență că limba n'o alcătuiesc cuvintele, ci expresiile, ideile, propozițiunile. Cf. exemplele : „lat=a cela mulăț chia și leghe=l ăntre ușe lu mul'ere“, L. Mor., *L. fr. n.* 103 ; „Când a verit ăntru ușe, fost=a priprăvită za lu cal'i munca și za be“, Cant. I, 9. Din acest ultim exemplu, se'nțelege că nu e vorba de imediata *dinainte a ușii* căci caii ce=ar fi mâncat și dormit acolo ar fi împiedicat umbletul căsașilor. Elocvent e și exemplul din cântecul cirebir (II v. 4) unde dudul trebuie să ți=l imaginezi în ogradă, căci *în ușă*, ar da lumea cu capul de el. Aceeaș expresie și la Aromâni : „na treași ntră ușă nă moași dispul'atâ ș=cu cărnurli nafoară“, P. Paph., *Basme ar.* 94/26—27. Și la Meglenoromâni : „șera prin ta triușă tricuș“, Cap. II, 3/13. Îl cunosc personal și la Dacoromâni : „Vacile pasc dinaintea ușii“. Ai crede că pasc la pragul ușii, unde nici n'ar avea ce paște afară doar dacă ar fi casa pustie. Dar, când colo, vacile pasc hăt în largul ogrăzii că nici umbră de ușă nu poți zări de acolo. Astfel de fenomene sînt la curent în viața limbii : „supaturile erau pline de galbeni“, Vasiliu, *Povești* 26 ; „Văzând el atâta rogate, o luat o bucăjică de pâne“, ibd. 185 ; „s'a pus cu rogu=te pe lângă dânsul“, S. Teodorescu-Kirileanu, *Povești basarabene*, Buc. 1922, 49.

9. **Morfologie** : — *Iterația*, uzul verbelor iterative pentru exprimarea acțiunii continue, multiple sau repetate, e frecventă la Istroromâni. Chiar la Dacoromâni, fără nici o influență externă, limba și=a creat mijlocul de=a exprima astfel de acțiuni re-duplicându=se ultima silabă a unor verbe prin intervenția unei epenteze supuse acestui proces de iterație. Cf. și Pușc. II, 252. Iată câteva exemple cu iterative dacoromânești : „Rămăsese pe seama descălicătorului Bogdan și a urmașilor săi . . . de=a întocmi o bună cărmuire de stat, care . . . să *chezășluească* buna rânduială înlăuntru“ Ion I. Nistor, *Istoria Basarabiei*, Cernăuți 1923, pg. 8 ; „Amu băetanul ist năz=drăvan, trebui să=i *comănduluiască*“, S. Teod.=Kirileanu, *Povești basarabene* pg. 8 ; „Acolo s'a întâlnit cu=al ei soț iubit, / Care Dumnezeu dău i l=a *rânduluit*“, I. Mușlea, *Arh. folkl.* I, 154 ; „Și cetatea s'a *pustuluit*“, ibd. 180 ; „o rămas ș'o *găzdăluit*

(= trăit bine), c-o avut bani apoi“, ibd. 187; „se lehămetuise de atâta huet“, Vasiliu, *Povești* 26; „stă omul și se gânduluiește, că nu știa să aibă ceva acasă...“, ibd. 206; „Și nu se gânduluiește mult“ ibd. 215; „mitropolitul l-o spoveduit pe bietul Ion“, ibd. 246; „Munca de școală e de altă natură și calitate decât munca tăetorului de lemne, care, seara, poate să măsoare din ochi cu mulțumire grămada de lemne tăiete peste zi și să-i prețaluiască echivalentul în lei...“. C. Ki-rițescu, *In slujba unei credințe*, Buc. 1933, pg. 309; „gustărind o plăcere cu atât mai vivă“, B. P. Hasdeu în *Revista Nouă* 1888 (Regret de-a nu fi reținut pagina și de a nu avea revista la îndămână!); „Cotile și tot în lemne si bate capra ceia“, P. Iroaie, *Cernăuțul folcloric*, 17. — E de notat că aceste iterative se dezvoltă dela verbe a căror ultimă silabă se dublică prin intervenția unui l epentetic urmat de cele mai multe ori de u și câteodată preces de u: a chezăși — a chezășlui; a comanda — a comandăului; a rândui — a rândului; a pustii — a pustului; a găzdui — a găzdăului; a lehămeti — a lehămetui: a te gândi — a te gândului; a spovedi — a spovedui (fără l epentetic); a prețui — a prețului; a gusta — a gustări. Necesitatea acestor dublete verbale este evidentă. Ultimul exemplu de pildă e lămuritor. Când ai spune că a cotit capra, ar însemna că a cotit o singură dată și apoi s'a dus înainte. Dar când spui: cotile... capra, înseamnă că acțiunea ei se repetă mereu: cotea după un copac, și după altul, și după altul, deci cotilea. — Cf. altă serie de iterative, cu alte forme, în P. Iroaie, *Cernăuțul folcloric*, Cern. 1934, 17.

10. Sint.: — Topica rezultată din intercalarea în țesătura sintactică a unor elemente externe: „Nu te lasa lu maia case bușni“, L. Mor., D. C. I 18; „ma te inche ure ștepte“, ibd. 16. Și în dacoromânește: „N'asculta ce câți or zice“ To-cilescu I, II, 817; „Nu f'e tare supăra“, T. Paph., *Maram.* 117 v. 33; „Nu te tare supăra“, Dens., *Flori* 86; „Că m'o maica blăstămat“, Octavia Lupu-Morariu, *Cântece populare*, Făt-fr. VII, 242: „Nu mă lele, blăstăma“, Iarnik-Bârseanu 258. Și'n l. italiană: „io la creatura la vo'mezza per me“, V. Imbriani, *XII conti pomig-lionesi*, Napoli 1876, 138. Și'n antica franceză: „E Blancandrins por la raisun cunter“ (= Și B. pentru planul a-și expune), Giulio Bertoni, *La Chanson de Roland*, Florența 1935, versul 68; „Quant Rollant veit que bataille serat“, ibd. v. 1110; „Puis quel comant, aler vus en estoet“ (= Pentru că o poruncesc să mergeți voi trebuie), ibd. v. 318. Și în l. croată: Na jedánput pócěl bogataš sè mào po mào pàdat“ (= Deodată începu bogatul să încetul cu încetul cadă), F. Miku-ličić, *Narodne pripovietke i pjesme iz hrvatskoga primorja*, Carloviț 1876, pg. 1; „Sin ni niš odgovoril“ (= fiul nu nimic răspunse), ibd. 126. Cf. și L. Mor., D. C. I Nota 135.

11. Sint.: — Topica viitorului cu schema: verb auxiliar + pronume personal conjunct + verb predicativ: „iuve ver tu vo fla“, L. Mor., D. C. I, 15; „Io ț=oi vo da“, L. Mor., L. fr. n., 42; „toț vor te cl'emă“, Pușc. I 4/66; „or ve ucide“, Cant. I 8. Cf. L. Mor., D. C. I Nota 101.

12. Semant.: — Italienismul *me divertes* (= mă amuz, petrec) are și accepțiunea lui *me fraies* pe care-l traducem prin mă ibovnicesc, această accepțiune fiind reliefată de faptul că Toni Țvețici mi-a oferit ambele cuvinte spre alegere.

13. Stil.: — Polisindet.

14. Semant.: — *crai* are aici accepțiunea de țarm.

15. Stil.: — Metaforă.

16. **Sint.** : — cea, neutru, cu accepțiunea germanului *das*. Cf. L. Mor., D. C. I Notele 5 și 387.

17. **Stil.** : — Pentru acest refren compară croatul : „Ojana, ojana / Ojanina nena“ ! *Istarske* 160. Cf. însă și refrenul dacoromân la cântecele de leagăn și cel aromân care se extinde și la cântecele cu caracter erotic ș. a. : „Intru=(n) vulăgă lungă și veardi, / io nana, ear nana, / di aflaî nă apă arate, / io nana, ear nana“ etc., P. Paph., D. lit. p. Arom., 864. Cf. și *nenele* italiene.

18. **Semant.** : — *ăn* cu accepțiunea *la*. Cf. L. Mor., D. C. I Notele 118 și 353. — Dar și de altfel, date împrejurările specifice de acolo, Istroromânul poate zice : *ămna* . . . *ăn potoc* !, acest *ăn* neîndepărtându-se prea mult de accepțiunea *în* căci *potocu* (= pârâul) din Bârștina, Sushevița și Noselo are apă doar ici colo în câte=*o vrul'e*, astfel că poți intra în albia pârâului îmbrăcat și te poți odihni „preste potoc“ (LXIV v. 5), afară de cazul când te=*ai* băga în una din rarele *vrul'i*.

19. **Sint.** : — *Brahilogia*, renunțarea la verb sau trunchierea predicatului, eliminând verbul predicativ care e nevolnic să exprime o idee de rezececiune sau de adecvare la situația dată, — e un fenomen general și caracteristic istroromânesc. *Dupa tire voi na scoc s'ar traduce : după tine voi fugi (sări, zbura) în salt*. Care ar fi expresia adecvată ? ! Dar virtuozitatea brahilogiei e tocmai sugerarea acelei expresiuni inexprimabile, impregnată și de sentimentul bucuriei, dorului, așteptării etc. „Iar latitudinea acestei posibilități de a completa ideea după diapozonul imaginației noastre, evident că=*i dă frazei o specială amploare stilistică*“, sintetizează Leca Morariu, calitățile inerente brahilogiei (D. C. I 80, Nota 63). Cf. specimenele : „Ma tu nu=*ști*, se nu za=*n cerușe*“ !“, L. Mor., L. fr. n. 41 ; „dău=*ț césta taviol, ma é=*o* i o cu taviolu zis=*a firăru*“, Pop. II 4. În aromână : „Pirușană laie, / apă, că=*n* cripai“, P. Paph., D. lit. p. Arom., 870. În italiană : „E la Guzazénera, dîte ste parôle, la pe védi um veștîto bel, ke mîi, ke mîi. E via al bâlo ánka éla“, Antonio D. Ive, *L'antico dialetto di Veglia* (Archivio glottologico italiano, vol. IX) pg. 181. Și'n l. croată : Sultanja, drago dite moje ! / kamo će mi žute kose tvoje, / kamo će mi dva goluba tvoja“ ? (Sultană, draga mea copilă ! Cum vor [...] dauritele tale cosițe, cum vor (...) cei doi porumbi ai tăi ?), *Hrvatske narodne pjesme po Istri i kvarnervkih otocih*, tipărite de „Naše Sloge“, Triest 1879, pg. 10.*

20. **Lexicologie** : — Acest *vavic* există și'n dacoromână. Cf. : „Cât va fi *vavicu*“, Vasiliu, *Povești*, 210.

21. **Sint.** : — Topica perfectului cu schema : verb predicativ + verb auxiliar e comună în toate dialectele românești. Există și'n franceza veche : „Trait ad l'espee“ (= tras=*a spada*), G. Bertoni, *Chanson de Roland* v. 3431 ; „Alez en est en un verger suz l'umbre“ (= Mers=*a într'o grădină la umbră*), ibid. 11. Cf. și'n italiana trecentului : „veduto avea silenzio“, G. Boccaccio, *Il Decamerone I*, Biblioteca „Réclame“ pg. 75. Și'n italiana populară : „che fato' l m' a ' l palasso in su la riva ; / e fato el m' a i balconi torno, torno“ (Babudri, *Villotte VI/19* v. 3—3 ; „Dov'è la robba che ddonato m'hai ? / ... mille volte rinfacciato m'hai !“ (Zanazzo, C. rom. 207⁷⁴⁷) ; „Ricordete che ddato t=ho un anello“ (ibid. 134³⁶⁶) ; „Inviato so' ar commizzio“ (ibid. 242⁹¹⁸) ; „Scolpit'ho nel mio petto / L'immagine di se“ (ibid. 85¹⁶⁴) ; „Lo sai ppiù ttu che ffatto ciai l'amore!“ (ibid. 208⁷⁴⁹) etc. Există și'n italiana literară căci o întrebuintează Giuseppe Moricci în traducerea d=sale *Canti popolari lituani*, Roma 1930 : „mandato ha il babbo“ (pg. 69) ; „Tutte le rame schiontato ha il vento“ (72).

22. **Stil.** : — Locuția *ocî și cole* e frecventă în cirebiră. Cf. „meje pre cela most ocî și cole“, L. Mor., *L. fr. n.* 161 ; „N=a putut ocî ni cole“, L. Mor., D. C. III, 10 ; „se șete ăncoci și colo pre cale“. Cant. I 27.

23. **Lexic.** : *blaga*, substantiv colectiv pentru vite. Există, cu accepțiunea de avere, și'n alte regiuni românești : „Multă blagă, rădica, / Căt putea ci de ducea“, Giuglea-Vâlsan, 13 v. 59—60 ; cf. ibd. 363 ; „Blagă multă că-i mai da, / Toată lumea se mira !“, Tocilescu I, I 88. Când cuvântul lipsește, se simte necesitatea creierii altei expresiuni. Iat-o la S. Teodorescu-Kirileanu, *Povești basârabene*, 10 : „Am gătit de mâncat văcătul acela“.

24. **Sint.** : — Posesivul înlocuit cu pronumele personal conjunct. Cf. „Feta care nu s=a dat merita dupa ceaia=s“, L. Mor., *L. fr. n.*, 151. În aromână : „min-tea=vă cu noi, / mintea=vă cu noi / și Dumnidzău cu voi“, P. Paph., *D. lit. p. Arom.* 873 ; meglenoromână : „feta la ăntribq yomu=su“, Cap. II 2/28. La cazul nostru „Siru=i o ramnițe“ (VI v. 5), se adaugă și *economia limbii* căci *i* e pronume conjunct și verb predicativ în acelaș timp.

25. **Stil.** : — Virtuoasă și spontană comparație fără intervenția conjuncției comparative *ca*. Cf. : și „avea nă feată, un luțafir“, P. Paph., *Basme*, ar. 34/34 ; „Nu să scufunda, / Plută că mergea“, Giuglea-Vâlsan 339.

26. **Stil.** : — Metaforă.

27. **Stil.** — **Sint.** : — Acestui *ce* cu accepțiunea *de ce, pentru ce*, înclin a crede că-i lipsește verbul predicativ. E, deci, vorba iarăș de brahilogie : „Ce che n=ai verit“ (= Ce este că n'ai venit, de ce n'ai venit ?). Cf. și L. Mor., D. C. III, 15 : „E che nu ver mînca“ ? „E che che acmo se pote mînca“ ? ibd. ; „av zis hlapătu... che nu=l va vechî sluji. Gospodaru av zis : — Che ?“, ibd. 9.

28. **Fonologie** : — În Jciăn *ă > i* : mănca > mînca ; ăn > în. Nu însă întotdeauna. Cf. L. Mor., D. C. III, Nota 5, 7.

29. **Sint.** : — Topica viitorului în interiorul căruia se intercalează elemente streine : *verb auxiliar + elemente streine verbului + verb predicativ*. Cf. : „nu voî viî află“, Pop. II, 55 ; Ver și tu cătra te sor ă !“, L. Mor., D. C. I, 47 ; „io t=oi dosti bire plati“, Cant. I, 7. Compară și structura sintactică a viitorului croat : „Skupa ćemo noću noćevati“ (= împreună vom noaptea înopta), *Hrvatske narodne pjesme po Istri*, pg. 12.

30. **Sint.** : — Topica condiționalului perifrastic cu schema : *verb auxiliar + elemente externe verbului + verb predicativ*. Ct. : „se=l re durmi lasa“, L. Mor., D. C. I, 10 ; „ke re răda popi=v=o“, Matteo Bartoli în Pușc. III/2. Aceeaș topică și în croată : „Lako bi je, sinko, privaria“ (ușor ai, fiule înșela=o).

31. **Lexic.** : — Pentru *vechî* cu accepțiunea *mereu*, iar, însoțit de negație, cu accepțiunea *niciodată*, compară și dialectul meglenoromân : „nu=ă țină vechî pēnili“, P. Paph., *Meglrom.* 137 ; „Io vechî nu pot să sirbes“, ibd. 139 ; și daco-român : „Cine=o făcut pe mândra, / Nu mai făcă=n vec alta“, I. Mușlea, *Arh. folk.* I, 164.

32. **Sint.** : — Topica indicativului prezent cu postpunerea pronumelui personal conjunct. Cf. pentru acest capitol Leca Morariu, *De marginea cărților I*, Cern. 1928, pg. 3—4 și *De=ale Cirebirilor I*, Cern. 1928. Notele 46 și 57. Cf. „iă ăre=l“, Pop. II, 54 ; veriă saca zi samo merinda la=le“, L. Mor., *L. fr. n.* 37 ; în daco-română : „Și pruncul, care e prunc, / Paște=și calul său în câmp“ Eminescu, (Căntece populare) în *Opere complete*, ediția A. C. Cuza, Iași 1914, pg. 171 ; „Fa=

cu-m voie cu ias'gură", I. Mușlea, *Arh. folk.* I, 69; „Mama... / Stringe=și prunčij pîngă ga", T. Paph., *Maram.* 104/33—34; „Ceru-mă la mama doi", ibd. 13/59; „Ști-mă focu" ibd. 21 v. 61; „Ies afară vădu=uă, / Într'n casă,—audu=uă", ibd. 117, cf. și pg. 104 și Iarnik=Bârseanu pg. 99. Aceste versuri apar și'n Moldova, colecția Al. Vasiliu, *Cântece, urături și bocete*, Buc. 1909 pg. 97, dar cu topică obișnuită: „Ies afar'o văd, / Într'n cas'o aud", — fapt care evidențiază evoluția de cristalizare a topiceii într'o structură simplificată. Că la Istroromâni această topică e curentă, se datorăște caracterului arhaic al dialectului. La Dacoromâni, atare structură sintactică e frecventă în limba veche sau în cântecul popular de proveniență arhaică, cum și 'n unele regiuni mai conservative. Acelaș Moldovean Al. Vasiliu în al său volum de *Povești și legende* din Tătăruși ne atestă topica aceasta în prețioase forme ca: „de unde ești și unde te duci?" — „Ști-mă Dumnezeu" (pg. 35), cf. și pg. 37.

33. Stil.: — Metonimie.

34. Stil.: — *Mușata*, se traduce adecvat prin *mândra* întrucât și cuvântul istroromân se află în uz popular cu aceeaș accepțiune ca și *mândra* la Dacoromâni.

35. Stil.: — Sinecdocă.

36. Sintaxă psihologică (cf. L. Morariu, *Pe marginea cărților I*, Cernăuți 1928, pg. 5—6). Cf.: „Carle=ț daie jajetu cela micu, nu=l' popadi tota mără", L. Mor., L. fr. n. 26; „O odovița l'=a omu murit și tirere fost=a", ibd. 84. Ca și 'n dacoromână: „Iară obraznica mueri, nu=i era rușine", L. Mor., *Războiul Troadei*, Cern. 1923, pg. 37; „Ea biet, nevinovată cum era, nici prin gând nu=i plesnia că întru aceasta era o viclenie...", P. Ispirescu, *Basme* 138; „Și băietul, i-o fost mai bine aminte de vorba copchilifei...", Victoria Morariu, *A fost odată* pg. 9. E vorba de bîrea vie, spontană, care urmează ideea, comunicarea adecvată a ideii și nu se'ncurcă de dragul unui tipar. Regimul dativului deține relieful printr'o accentuată și muzicală separare de predicat. Simți în frază undulațiunile voci și gestul care tâlcuiește o emoție.

37. Sint.: — *Topica perfectului* cu schema: *pronume personal* o + *verb predicativ* + *verb auxiliar*. Cf.: „și o zagărnit=a", L. Mor., D. C. I, 33. Cf. L. Mor., D. C. I Nota 312.

38. Sint.: — *mai vol'i* „se resimte ca un singur verb", L. Mor., D. C. I, Nota 105.

39. Lexicon: — *barba* = bădia, bădița. În dialectul italian din Istria înseamnă *zio* (= unchiu). Cf. „el barba de Todorico, che se ciamava Merigo", Babudri, *Fonti*, 269. Origina cuvântului e germanică. Cf. longobardul *barbas* (Giulio Bertoni, *L'elemento germanico nella lingua italiana*, Genova 1914, pg. 82).

40. Lexic.: — *cătra* cu accepțiunea *la*.

41. Stil.: — „Fol'a verde frunz=uscat", formulă inițială, și mediană, caracteristică și specifică pentru cântecele populare românești. Cf.: „Foaie verde foi de nalbă", Tocilescu I, I 45; „Foaie verde de pelin", ibd. 108; Foicica bobului", T. Pamfile, *Cântece de țară*, Buc. 1913, pg. 48; „Și iar verde de=alior", Octavia Lupu=Morariu, *Făt. fr.* VII, 242; „Frunză verde măr durduc", O. Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, Buc. 1915, pg. 137; și la Aromâni: „Frîndză vearde de sicară", atestat de două ori în P. Paph., *D. lit. p. Arom.* p. 854 și 892). La Istroromâni am întâlnit-o numai în acest text.

42. **Semant.** : — case = acasă. Ca și la Meglenoromâni : „maj mārli frāti vi-
chim si dusi cāsă“, Cap. II 28/9.

43. **Semant.** : — Verbul *ănsura* are accepțiunea și de *a însura*, și de *a mărita*
Aici *a mărita*.

44. **Stil.** : — Perifrază : *peri pota'la* sau *ta'la* mă tund.

45. **Stil.** : — Metaforă eufemizantă. Cf. : „Și porte lu medigu cea ape de
precutu“, L. Mor., D. C. I, 29. Cf. ibid. Nota 253, iar la noi, Nota 62.

46. **Locuția** „cu dracu îi.“ Cf. și'n aromână : „Cari z=duși cu draclu, draclu
va=l l'a“, P. Paph., D. lit. p. Arom. 481.

47. **Stil.** : — „Mușata rojița de radichî“ sau „de cumpir“ etc. Pentru acest tip
de refren, compară : „Trandafir ș'un fir subțire“, / Rău m'ai scos, dragă din fire ; /
Trandafir ș'un fir mai gros, / Mult mă mir cum de m'ai scos“, Iarnik=Bârseanu 29 ;
în aromână : „Floare ș'gălbinare, / Țe stai mîrînghisită...“, T. Paph., *Antologie*
aromânească, Buc. 1922, pg. 19 ; în italiană : „Fior de semensa, / un àseno me par
quel là che'l canta“. Babudri, *Fonti* 153 ; „Fiore de cana, / son in preson per una puta in-
grata“, ibd. 160 ; „Frona d'aruta / Mammata m'a chiamat'ei so' sagliuta“, L. Ma-
linaro del Chiaro, *Canti popolari raccolti in Napoli*, Napoli 1916, p. 413 ; „Fiur
della menta. / Quando sarà quella giurnata santa“, C. Nigra, *Canti popolari del Pie-
monte*, Torino 1888, p. 582 ; „Fiore de zucca, / Avete nel parlare il mele in bocca“,
R. Andreoli, *Canti popolari toscani*. Florența 1888, 299 ; „Fior de radice“. / Io da
lontano sento una gran voce“ ibd., sau „Fior de fagioli. / Si vede il viso, e non si
vede il core“, ibd. 300 ; și iarăș : „Fiorin di pepe“, „Fior de limone“, „Fiore de sale“,
„Fior di salcio“ ibd. 301 ; în limba franceză : „La plus belle fille qu'il y ait au
monde, / Fleur de lilas comme fleur de rose, / La voici à mon côté droit, / Fleur de
rose comme fleur de lilas“, Paul Sebillot, *Littérature orale de la Haute-Bretagne*,
Paris 1881, pg. 265.

48. **Locuția** : „Nu me lasu de mladichî“ ca și 'n dacoromână.

49. **Locuția** „da mir“. Cf. : „mișe nu dăje ȳrima mir“, Pop. II 66.

50. **Semant.** : — „Fol'a, zis=am, de cumpir“. E zice cu accepțiunea de „a
cânta“ ca la Românii din Dacia și Serbia : „Când oi zice colălie, / S'ascultați boieri
la mine“, Giuglea=Vâlsan 289 ; și Aromâni : Picurarlu l'au dzîtea la foc, avărligat di
cîiŃ gōiŃ cu fluera la gură“, P. Paph., *Basme ar.* 289 ; „în hoară dzua s=nu în-
trați / și cîntiți s=nu dzîŃiŃi“. Pentru acest refren, cf. la Aromâni : „Ea dzîl'=l'u lai
mer aroșu și dzîl=lu, P. Paph., D. lit. p. Arom. 857.

51. **Semant.** : — „cavta la“ = a căta, a privi la..., deci ca și în daco-
română.

52. **Semant.** : — Perifraza *la soldaș* are accepțiunea de *la cătănie*. Expresia
e curentă în Cirebiria : „davu=va ști c=av uri 6 omir la soldaș mes. Se vor cu abi-
sinieji che vor abate cu dinți și cu ungl'ile“ (= vă fac cunoscut c'au plecat vre=0 6
oameni la cătănie. Se vor bate cu abisinienii cu dinții și cu unghiile), îmi scrie hâtrul
de Milo Stambulicî din Jeliân 23.

53. **Semant.** : — *robi* cu accepțiunea *robesc*, *răpesc*, *iau cu silnicie* — e cât
se poate de adecvat aici.

54. **Semant.** : — Pentru acest *mușat* cf. L. Mor., C. C. I. Nota 184.

55. **Morfologie** : — *iaste*, formă arhaică ce se'ntâlnește foarte, foarte rar. Iat=0,
la persoana a II-a atestată și la Leca Morariu : „Iești tu capacî fura“, L. Mor., L.
fr. n. 76 ; „Iști tu verna“, ibd. 89. Cf. Pușc. II, 107.

56. **Stil.** : — Alegoria, care ocolește oarecum imediata exprimare a ideii, perifrază dar, în acelaș timp, depășește perifraza prin caracterul său de metaforă, e de-o naturaleță zglobie în literatura populară. Ea nu trebuie să fie numai decăt un șir de metafore. Aici : *Iaste cala rojița*, nu-i decăt o singură figură de translație. Dar întreaga unitate a gândirii va să spună : calea spre iubită e numai fericire, fericirea dragostei.

57. **Sint.** : — Topica perfectului cu schema : *verb auxiliar + elemente externe + verb predicativ* : „Și tunce s=a ie sculat“, L. Mor., L. fr. n. 27 ; „Cum l=am ăn mușate cale pus !“, ibd. 38 ; „Când a cela gospodâr murit“, ibd. 101 ; „nu l'=av niș zis“, L. Mor., D. C. III, 6 ; „am lucru facut“, ibd. 6 ; „cân a jâ verit din je“, M. Bartoli în Pușc. III, 85/33 ; „l'=a bobînu dât“, ibd. 74 ; „cân a ie verit colo“, Cant. I 6 ; „ûam io fire ăntru mel' uocli' vezut“, ibd. 14 ; „c=a ie vezut“, ibd. 14 ; „s=a mușat spelat“, ibd. I, 16. Și'n dacoromână : „Nu l=am nici scâldat“, Giuglea Vâlsan, 181 v. 141. Și'n l. croată : „Ali sam ja kruto ranjen osta“ (= dar am eu grav rănit rămas), *Hrvaiske* 43 ; „Za koga je moja sele đana...“ (= Cui a a mea soră fost dată), ibd. 10 : „Ia sam bila na pô puta došla“ (= Eu am fost la jumătate de cale ajuns), ibd. 14 /. Dar aceeaș topică a perfectului și'n antica franceză : „Li empereres out sa raisun fenie“ (= împăratul a discursul sfârșit), G. Bertoni, *Chanson de Roland*, Florența 1935, 193 „Vus avez mult ben dit“ (= ați foarte bine cuvântat) ibd. v. 1035 ; „Io ai paiens veüz“ (= am păgânii văzut), ibd. 1035 : „Li empereres est par matin levet, / Messe e matines ad li reis escultet“ (= Împăratul s'a desdime-neafă sculat, / liturgia și utrenia a regele ascultat), ibd. 163—164, versuri care se repetă stereotipic în cântul 54 v. 669—670 ; aceeaș topică ibd. 22, 165, 1069, 3420, 3990. Ba și literatura populară are asemenea inversiuni : „Et Robinet tu m'as / La mort donné...“ J. Tiersot, op. cit. 175. Și'n italiana trecentului întâlnim atare structură sintactică a perfectului : „io ho bene la 'ntenzione di tutte compresa“, G. Boccaccio, *Il Decamerone I*, Biblioteca „Réclame“, Milano, pg. 72. Oricât de latinizant ar fi fost Boccaccio, devremece astfel de topică era curentă denotă că corespundea acelei epoci.

58. **Fonologie=Stil.** : — Eufonie prin sincoparea vocalelor ce=ar produce hiatul : „iom verit ăntreba“, Bartoli în Pușc. III 82/2 ; „jo=n mes pre lume“, ibd. 85/20 ; „io=m fost țirgovă“, L. Mor., L. fr. n. 99 ; „Io=m o nîve“, ibd. 91 ; Iuve=i fost ?“, ibd. 88 ; „cu cea case=m verit“, ibd. 87 ; „Docle io=m oile pascaveit, io=m vavic trecaveit pre ța strinta cale“, L. Mor., L. fr. n. 62 : „Asera=m cirat“, L. Mor., D. C. III 12 ; „che=i tu și ia facut cea !“ (= che ai ...), L. Mor., D. C. III 13 ; „io=m utat“, Cant. I, 7 ; „io=m aflât“, Pop. II 70 /. Interesante forme la Sextil Pușcariu : „țasta=m flât ăn fiumerę“, Pușc. I 4/35 ; „ie=v bire mislit“, ibd. 4/38 ; „O vote=v=un țate vut un iedni fil“, ibd. 1/1. Ba această armonizare intervine și la consoane. Iat-o atestată la Leca Morariu, care a prins graiul cirebir sub cel mai varia aspect artistic : „Și ia av acațat i=măr tote harte de cea cral'evina“, L. Mor., L. fr. n. 140 (i=măr < în măr) ; „Daț=am i=tajen de rubli“, (i=tajen < în [=un] tajen), L. Mor., L. fr. n. 157. Alteori, pentru înlăturarea cacofoniei se adaogă vre=un fonem : „Sculat=ăs=a omiri“, L. Mor., L. fr. n. 48 ; „Zehvalit=ăs=a che=i dosti tare“ ibd. 52.

59. **Semant.** : — „Ie mire juca n=a dat“ ; perifrază cu accepțiunea : *nu m'a luat la joc*.

60. **Semant.** : — Prepoziția *din* = după. Cf. Pușc. II, 203 și L. Mor., D. C. I, Nota 106.

61. **Lexic.** : — *șcîrbi* = a trăi la un loc câștigând agonisita vieții.

62. **Lexic.+Stil.** : — *marușina* (XXVI v. 2), sincopat *marușna* (v. 6), metaforă eufemizantă în locul cuvântului care apare, gol=goluț, ca ultimul, în strigătura nume=rotată cu CIII. Pentru ceea ce numesc Dacoromânii *mănușă*, Românii din satele ucî=cărești au cuvântul *manișe*, iar Jeîănenii *rucavișă*. *Marușine* are accepțiunea care se evidențiază din textul XXVI. *Marușina*, sincopat *marușna*, e diminutiv de la *marușă*, urmând acelaș proces ca și Marina < Mare < Maria. — Cf. și Nota 45.

63. **Lexic.** : — *zepusti* = a părăsi. Cf. și'n dacoromână: „Să nu te fi do=bândit, / Din sat aș fi *pustiit*“, M. Eminescu, ed. Cuza, 153.

64. **Lexic.** : — *cosmati* = a da în floci, a crește părul, barba.

65. **Lexic.** : *obecit,=e* = sortit, menit.

66. **Semant.** : — *ăntreba* are accepțiunea de *a cere*, *a ruga*, *a dori*, dar și *a zice* (XLI v. 5). Cf. Leca Morariu, D. C. I, Nota 351.

67. **Locuția** — „te am ă'n *îrime*“ = îmi stai la inimă, îmi ești drag (ă), te iubesc.

68. **Stil.** : — Imprecăția *dracu*: „vaca cu *je mers=a=n* boșcă. Viké: Jezu= Maria *juve me dracu portă*“, Pop II 61; *Ce=i cea, dracu*, de un hlapăț“, L. Mor., D. C. III, 7. În dacoromână: *Zise mama către mine / Să nu dau gură la nime, / Dară dracul poate face / Să nu dau la cine=mi place*“, Eminescu, ed. Cuza, pg. 178. În aromână: „*Aclò l=bagă draclu!*“, P. Paph., *D. lit. p. Arom.* 481. În italiană: „*Che diavolo farò de tante piele?*“, Ive, 153; „*Che diavolo gavivo in quila tiesta?*“, ibd. 257. Cf. și Leca Morariu, D. C. I Nota 408.

69. **Lexic.** : — *opazi* = a băga de seamă, a observa.

70. **Semant.** : — *apara* = a feri, a oblădui, a nu da. Cf. în aromână: „*ca se=apără Dumnidzău*“ („*ca să ferească Dumnezeu*“), P. Paph., *Basme ar.* 157. Dar și'n dacoromână: „*Ne=a apăra Dumnezeu!*“

71. **Stil.** : — Clasic model de *asindet*, unde suprimarea oricărei copule c strâns legată de adâncul sentiment exprimat și care are atât de mult efect asupra stării fizice. Gradația se efectuează într'un desemn plastic și rapid în virtutca calităților asindetului neforțat.

72. **Stil.** : — Imprecăție.

73. **Stil.** : — Acest portret, evocator al frumuseților iubitei, e un adevărat *sub oculos subiectio*. Cf. coincidențele aromânești: „*nă armîină, nă vițină / cu ocl'ul di gărăclîină / cu frîmțeaoa ca cundil'u*“, P. Paph., *D. lit. p. Arom.* 848; sau aceeaș notație a ochilor: „*dzeánile scriati*“, ibd. 878; sau acelaș calificativ pentru întreaga ființă a iubitei: „*piturnic'l'e scriată*“, ibd. 842: „*Piturnic/c chîndisită*“, 856.

74. **Stil.** : — Perifraza *suze lasa* pentru a plânge. Cf. și „*suze roni*“.

75. **Stil.** : — *Antiteza* „*Me îrim se jalve, / Când maia=ț se vesele*“.

76. **Semant.** : — *crepa* cu accepțiunea de *a muri*.

77. **Fonologie** : — Armonie ritmică prin sincopare: *majrana* < *majoreana*. Cf. CX, v. 7. Vezi și Notele 62 și 58.

78. **Sint.** : — „*Mie ra fi ja*“, (stereotipie istoromână. Cf. „*lui a fost cea chiaro ja*“, L. Mor., L. fr. nr. 53), — urmează construcția latincască *mihi est* ca și: „*un șnidar... și Marcu l'=a fost lumele*“, L. Mor., L. fr. n. 87; în dacoromână: „*Însă la dânsul este obiceiul ca toți supușii împărăției să=i trimeată câte un fiu*“, Ispirescu,

Basme 72. „O fost o fintină la ū om și o prins omu pă fata pădurii...“, T. Paph., *Maram.* 156; „era la dânșii niște spete cum îi hornu cela“, Vasiliu, *Povești* 238; în meglenoromână: „*n*=u murafetu la mini“, Cap. II 2/30; „*a*n ai frică“, ibd, 3/7. În locuția *mi=i* din versurile: „Cu cărbur nu *mi=i* / Che *t=er* omaji“ (L v. 1—2), obiectul cerut de dativ e eliminat. Deci iarăș un fel de brahilogie cu toate calitățile ei: „nu *mi=i* che *t=er* omaji“ (= nu sânt supărată, nu=*mi* pare rău, nu *mi=i* inima îndurerată că te vei mânji). Cuprinsul noțiunii nu e însă cel exprimat, ci altul, și anume acela care se desprinde din toată ființa noastră psihică și rămâne inexprimabil sau primește expresia ce i-o poate oferi fiecăruia propria=i imaginație. (Cf. L. Morariu: *De=ale Cirebirilor* I, Nota 63). Iată câteva cazuri elocvente: „E maia, co de ia, che ce=l' ie...“, L. Mor., D. C. III 10; în dacoromână: „Da nu *mî=j* d'e=a tău cîntat“, T. Paph., *Maram.* 22 v. 11; „Mă=sa se temea să=i spuie, *că=i* era să nu se ducă'n lumea lui“, Vasiliu, *Povești* 181; „Nu *mi=i* primi, om bun, să mîi aci în noaptea asta? Că=s trudit de drum și=aș mai merge o bucată, da *mi=i* că n=oi mai da de sat“; „De *t=o=fi* de mine, / Iar tu voi venire / L'al mijloc de noapte“, Giuglea=Vâlsan 320; în aromână: „Nu l'=era a lui ahî't fră bana lui“, P. Paph., *Basme ar.* 503. Vezi și Nota 9. Pentru acest capitol cf. L. Mor., D. C. I Notele 151, 230 și 443.

79. **Semant.**: — *pristrași* = a înspăimânta.

80. **Morfologie**: Genetivul cu prepoziția *de*.

81. **Locuție**: — *uscate zlate* = galbeni ghiață.

82. **Fonologie**: — Armonie ritmică: iarba a zgorit=a. După *iarba* urmează un *a* care completează măsura versului. Când *mi=l* recita, Ive Peras îmi spunea versul fără *a*. Cântându=l, *a* apărea foarte clar. La fel: *Se=e...* (XXXV v. 6).

83. **Semant.**: — *doba bura* cu accepțiunea de timp fericit.

84. **Stil.**: — *Epanalepsa* (ἐπαναληψις), care constă în repetarea aceluiaș cu= vânt după o pauză produsă de intervenția altei expresii, e una din cele mai caracteristice figuri stilistice ale literaturii populare. Deosebit pitoresc prezintă epanalepsa produsă de pronumele reflexiv sau conjunct referitor la acelaș verb. Intensitatea repetiției evocă aievea însemnătatea acțiunii: „Se tu n=o ver vo jeli“. Deci, să fim pleonastici spre a fi clari: „dacă tu n'o vei dori pe ea, acea „rojițe“ — floarea dragostei, „Se va sigurno susi“. Compară alte cazuri: „Când s-a saturat=se, plate cu napulioni“, L. Mor., L. fr. n. 35. Deci: după ce s'a săturat, da s'a săturat, s'a răsăturat, — plătește cu napolioni. Celui care citește basmul, meritul acestei repetiții intensive i se va lămuri din circumstanțele date. Iată și exemple dacoromânești: „Măi, eu v'oi primi=vă“, Vasiliu, *Povești* 17; „cum s'o nimeritu=se treaba, nu știu“, ibd. 55; „Știți ce m'aș ruga=mă eu de voi?“ ibd. 18; de=ți putea face ce v'oi da=vă, să vă duceți înainte“, ibd. 166; Într'un casă —, audu=uă, / Mamă, mă topăscu=mă“, T. Paph., *Maram.* 117 v. 19—31; „mi te sui=te'n spinare“, Giuglea=Vâlsan 272.

85. **Lexic.**: — Substantivul *sopeșu* derivat dela verbul *sopi* (= a cânta din instrument, itl. sonare). *Sopeșu* = cântăreț din instrument, muzicant. Cf.: la nuntă „mergu'n baserica cu sopașu“, M. Bartoli în Pușc. III 82/11.

86. **Lexic.=Stil.**: — Ironie realizată din joc de cuvinte: *mușat corlea*. Verbul *corli*, la propriu, înseamnă „a cânta rău, a cârâi“.

87. **Lexic.**: — *chiar* = *chiaro*, în dacoromânește, *foarte, foarte mult, mult*.

88. **Semant.**: — „curai ve dilea“ cu accepțiunea *vă dă voie bună, vă face dispuși*. Ive Peras *mi=a* tâlcuit expresia prin cuvântul italian *disporre*.

89. **Stil.** : — Impersonalul exprimat la persoana a 2-a singular. Cf. Leca Morariu : *Pe marginea cărților I*, Cernăuți 1928, pg. 1—2.

90. **Stil.** : — Pleonasmul : *scupa=mna na par*.

91. **Semant.** : — *veri* cu accepțiunea *devin*, *ajung*, *mă fac*, *dar și revin*. Cf. L. Mor., D. C. I Nota 18.

92. **Semant.** : — *pene* = frunze. Prima atestare a cuvântului o găsim la Leca Morariu : „Cire re de cesta mer *penele* poberi și zapali (ali : zgori), cu cea cerușe re face ce ra vre“, L. Mor., *L. fr. n.* 140. Sensul acesta al cuvântului îl aflăm și'n Transilvania. Astăzi poate să se fi pierdut, devremece Iarnik-Bârseanu în colecția de *Doine*, pg. 333 Nota 9, semnalează că *peană* e „svârta (vrîsta) de flori sau de verdeață ce și-o pun feciorii la căciulă sau la pălărie“. Dar, din următoarele versuri, se înțelege că e vorba de *frunze* : „Peană verde n'am mai pus / Și de mi=oi fi pus vre=odată, / Mi=am pus, zău, *peană uscată*“, Iarnik-Bârseanu 116 ; „Mîndră pană=i norocul : / Nu se face=n tot locul“, O. Dens., *Flori* 47 ; „Mîndru=i codrul, împănat — / Eu tinăr și supărat“, ibd. 54 ; „*Penele* se scutură, / Fetele se bucură ; / *Penele* se veștejesc, / Fetele îngălbinesc !“, Iarnik-Bârseanu 450. Ultimul citat are o adâncă semnificație care n'ar putea s'o aibă de ar fi vorba de florile din pălăria flăcăilor. — Cirebirii de sub *Monte Maggiore* au numai denumirea *frunze* (*fol'a prezintă* nuanța din dacoromânul *foaie*). Jieiănenii au ambele denumiri : *pene* și *frunze*. Întrebând de Mare Stambulici (nr. 23) de ce nu zice *frunze* în loc de *pene*, mi=a răspuns : „Așa=i cănta : Codru *penele* aș pl'arde“. Să fie vorba numai de binecuvântatul conservatism ?

93. **Stil.** : — *Locuția davu ști* = dau de știut, fac cunoscut. E răspândită în întreaga Cirebirie și e stereotipie în stilul epistolar, mai mult ca formulă inițială și mai rar mediană, după cum se atestă în Leca Morariu, *De=ale Cirebirilor IV*, *Scrisori istroromâne din Jeiăn și Susnevița*, Cernăuți 1934. Iată locuția ca formulă inițială de răvaș : „Ve dau ști c=am primit cartele dela voi și fost=a tot contenți și s=a ars tot de ceale schiorite“, L. Mor., D. C. IV 18 ; ca formulă mediană : „Și va davu ști che=i la noi ciuda ăne și godina . . . va davu ști ce s=av cu a nostru prevt godit“, ibd. 11. Iată locuția și 'n băsmuire : „dăt=a ști lu zupănu și l=a omiri mes țere prin boske“, Pușc. I ²³/₉ ; „Nu l'i se cuteze omu lu mul'ere tot da ști“. L. Mor., *L. fr. n.* 88. Cf. și 'n limba italiană : „L'amante mea me ga mandato a deire“, Ive, 170 ; „Ti fo saper che malamente vivo“, ibd. 180.

94. **Seman.** : — Pentru locuția *cu zîia* cf. L. Mor., D. C. III 7 : „Ni vechi nu voi cu zia la tire veri“. „Cu zîia nu poc jivi“ are accepțiunea de : în tovărășie cu ziua, mereu și numai cu ziua (căci și noaptea e zi pentru mine devremece nu pot dormi de dorul tău), — nu pot trăi.

95. **Stil.** : — Iperbola : „Murgva se va cretei, / Ție se va ploconi“, care denotă participarea firii la viața sufletească omenească, are atâtea și atâtea corespondențe în literatura populară românească. La Aromâni : „— Tine lună n'îlicioasă etc., / Nu=ni vidzuși gîonile=a îieu ? — / — Ți=l vidzuî, / Ți=l cunuscuî . . . —“, T. Paph., *Antologie aromânească*, Buc, 1922 pg. 30 : „Treámură soarle, ascapeta, / treamură inima feațiliei“, P. Paph., *D. lit. p. Arom.* 920. La Meglenoromâni : „Și cön si feși nunta, soarli rădea, norilî plândzeau și boarea căntă di mari bucuriliă, ară tinirli junî jucău“, P. Pah., *Mglrom.* 139. La Dacoromâni : „Foaie verde iarbă neagră, / Toate lemnele se pleacă / Cu capul cătră pământ / Și mă 'ntreabă de ce plâng“, Iarnik-Bârseanu 152 ; „Jele=i, Doamne, codrului / De armele hoșului, / Că le plouă și le ninge / Și

n'are cine le 'ncinge“, ibd. 288; Mândra „Și din gură că=mi cânta, / Meri, brazi, că se scutura, / Apele se turbura, / Livezi verzi că se 'ncurca, / Ketrile se despica“, Gr. Tocilescu I, 207. Iat=0 această vrajă orfeică extinzându-se și 'n basme: „Și i=0 dat un fluier ș'o botă. Ș'o prins să dzică cu fluieru de s'o clătît frundza ș'au vrut tătă să pchice gios. Ș'o dzis: — „Stăi, amu, nu mai dzice, că pchică frunza tătă“, Ion Mușlea, *Arh. folk.* I, 188. Minunea minunilor însă o aflăm, cu tot sublimul ei, în L. Mor., *Dela noi* 94—99.

96. **Fonetică**: — Aspect palatal al lui — *n* — intervocalic Cf.: „Viñu și cel'i cole“, L. Mor., L. fr. n. 73; „viñu declele“, ibd. 77; „viñu Domnu și Sveti Petru!“ ibd. 86; „priâtel'i viñu“, Pop. II, 66.

97. **Fonologie**: — *cun* în loc de *cum*.

98. **Semant.**: — *veri* cu accepțiunea *a ieși la iveală*.

99. **Sint.**: — Perfect cu valoare de imperfect. Cf. L. Mor., D. C. I Nota 1.

100. **Stil.**: — Epanalepsă rezultată din repetarea verbului auxiliar al perfectului: „k=a morejit=a ćela treju hrani“, Pop. II 66; „ăn baserice av pus=a ăn răcu“, ibd. 63; „Când a ie aflat=a“, ibd. 56; „și l'=a pojdît=aw radici“, ibd. 53; „A već ćela mai betăru stiut=a“, ibd. 68; „Pac ie c=av cela zet c=a zis“, L. Mor., L. fr. n. 86; „Și c=av cela tîrgoveț facut=a un cus de cale cu ie ăn jep“, L. Mor., L. fr. n. 157; în dacoromână: „și s'a lăudatu=s'a, că să=i fie nevastă“, Giuglea—Vâlsan 366; „decât un voinic s=a găsit=s'a“ ibd. 367. Rezultă aceeaș reliefare ca și cu repetiția intensivă a pronomelui personal conjunct. Cf. Nota 84. Dar pe când pronumele (repetarea pronomelui) accentuiază persoana, subiectul, — repetarea auxiliarului verbal intensifică acțiunea.

101. **Stil.**: — *Locuție*. Cf. „Neca=ț fie otprostito“, L. Mor., L. fr. n. 91.

102. **Stil.**: — Adjectivare stereotipă *vedru cer, negru pemint*.

103. **Semant.**: — *pac* are accepțiunea *după aceea*. Dar se poate traduce curent cu *și*, care conjuncție exprimă și această accepțiune.

104. **Stil.**: — Epanalepsă: „Taci, fil'ule, taci căn ie ie“!, L. Mor., L. fr. n. 131; „Io=sm, io“ L. Mor., D. C. I 17; „Nu vor, nu!“ L. Mor., D. C., II, 5. În meglenoromână: „Nu vin, nu!“ P. Paph., *Meglrom.* 153. În aromână: „Te nî=udor, lea dado, dor“, P. Paph., D. lit. p. Arom. 910; „Arșu lele arșu“, ibd. 866; „Treambură soarili, Treambură“, ibd. 919; „Haide, vrută=nî, haide“, ibd. 860. În dacoromână: „Nu gândi, bade, gândi, / Cu ochii nu tot pândi“, Octavia Lupu Morariu în *Făt=fr.* VIII, 35; „Nu va soru=ta, nu va, / Că te=ai gâlcevit cu ea“, Giuglea—Vâlsan 200; „Trimis=a, Doamne, trimi=s'a, / Carte dela 'mpărăție“, ibd. 88; „Fuge, vere, fuge / Mică corăbioară“, ibd. 130; „Țasă Iana, țasă / Fir și ibrișin“, ibd. 217; „Fie, Petre, fie! — zâmbește=a râde Dumnezeu=Sfântul“, Victoria Morariu, *A fost odată* pg. 27. Epanalepsa, dispunând, prin însași natura turnurii sale, de=0 inerentă muzicalitate, se află mai mult în cântecul popular decât în basm etc., spre deosebire de epizeuxă (vezi Nota 1) care apare, deopotriv de expresivă, în cântec ca și'n basm.

105. **Sint.**: — subordonata relativă decălcând topica croată. Cf. capitolul *Coincidențe*.

106. **Fonologie**: — *chi < ti* (= ți) palatalizat.

107. **Stil.**: — *Locuție* românească: *Saieta=n ie!*; *Saieta=n fire!* cf. și „Dracu 'n fire!“.

108. **Fonolog.**: — *a hiti, s=a rescl'ide* = va hiti, se va rescl'ide: „ș=a ie tal'a un bob de barbuțe“, L. Mor., L. fr. n. 87.

109. **Semant.**: — *bivei* = trăiesc, mă aflu, sânt. Cf. și 'n italiană: „in tem=puș antiju *biviad* una mnakkéš arrikka mēda mēda“ (= În vreme bătrâne trăia o marchiză foarte, foarte bogată), Gino Bettiglioni, *Leggende e tradizioni di Sardegna*, Genèvre 1922, 91.

110. **Semant.**: — *piajei* cu accepțiunea a îndrăgi.

111. **Stil.**: — stereotipie. Cf. și L. Mor., L. fr. n. 97: „Dracu chi=a sricea la!“.

112. **Stil.**: — Repetarea aceluiaș cuvânt în fraze succesive e altă structură a repetiției intensive: „Mladichiu zis=a che va veri ...Se va veri, se nu va veri“ etc. Cf. în aromână: „mine cu caie va me=alášî, iu va s=fudzî ta si=ñ me=alášî?“, P. Paph., *D. lit. p. Arom.* 874; „dziñ țe vreî s=ț=aduc, / fundi va=ñ ț=aduc“, ibd. 913; în dacoromână: „Iubește, mândră, iubește, / Da ia seama ce iubești“, Iarnik—Bârseanu 251; „Să văz pe cinc=i lua. / De=i lua de seama mea, / Tot să poți trăi cu ea“, ibd. 261; „De când muică te=am văzut, / Așa trist nu te=am văzut“, Giuglea—Vâlsan 54; „Ieu muică m'am rămășit, / Cu Stanca m'am rămășit“, ibd. 54; „Din gură=i cură venin, / Din coadă=i cură venin“, ibd. 192; în italiană: „A me m'ha detto che più uscir non vuole: / Per voi l'è nato, e per voi morir vuole“, R. Andreoli, *Canti popolari toscani*, Florența 1880, pg. 352.

113. **Semant.**: — iedina = unică la părinți.

114. **Semant.**: — *bur* cu accepțiunea vrednic, capabil, destoinic. Cf. L. Mor. D. C. I. n. 3.

115. **Stil.** — Iperbolă. Cf. și Nota 95.

116. **Stil.** — Întreg cântecul, în care unele elemente expresive se încrucișază în ordinea literei grecești γ, formează un ingenios *hism*.

117. **Semant.**: — *scula* cu accepțiunea ridic. Cf.: „Sculat=ăs=a (scilicet: dela nuntă) che mergu lupu cere la dvor.“, L. Mor., L. fr. n. 48. Cf. și 'n meglenoromână: „Că=ș si sculø Piștolu di=ș vini ăn Oșin“, Cap. II, II/3; în aromână: — „Lea feată, lea mușată cîndu n=te=am bișată / di cîntic nă sculară, și=l cîntă ntreaga hoară?“, Paph., *D. lit. p. Arom.* 863; în dacoromâna veche: „cîndu scula=se=vor oamerii spre noi“, *Psaltirea Scheiană*, ediția A. I. Candrea, II 1916, pg. 271 rândul 10: „Scoală slava mea, scoală psaltirei și čateriei“, ibd. 109, 11.

118. **Stil.**: — Expresia *dispre iirime* cu aceeaș accepțiune ca și 'n dacoromână. Compară și: „l'=a verit mile pre iirime dupa ie“, L. Mor., L. fr. n. 54. Vezi Pușc. II, 203.

119. **Stil.**: — Alegorie. Cf. și Nota 56.

120. **Lexic.**: — *ali* cu accepțiunea dar, însă, atunci adversativ. Cf. în croată: „Al je majka Mari govorila“ (= Dar mama i=a zis Mariei), *Hrvatske* 19.

121. **Stil.**: — Locuția de origine croată *suzele roni*. Cf. „Suze ronim, / Sokolove pojim“, *Istarske* 161. Vezi și Nota 74.

122. **Stil.**: — Metaforă stereotipică pentru iubită. Cf.: „vam durat o golubiza“ (mircasa), M. Bartoli în S. Pușc. III ^{83/25}; „lele=ñ pul'u albu dit munte“, P. Paph., *D. lit. p. Arom.* 888 și (repetat) la pg. 902; „Puica bălăioară“, V. Alecsandri, 135 în croaștește: „Bila golubice, — imena slatkoga“ *Istarske* 166.

123. **Stil.**: — Obișnuita și pitoreasca stereotipie ținând drept loc de formulă inițială a cântecului popular: „— Golubița aba, / Ce che=ș tu jalosna? —“ (LIV v. 1—2). E formulă, nu de frazeologie, ci de atitudine, tonalitate. Cf. în aromână:

„Morî Armîna, ş= morî muşată, / Țe nîi stai invirînată ? — / — Tațî, lea dadă...” etc., P. Paph., *D. lit. p. Arom.* 893 ; în dacoromână : „Foaie verde trei smochine, / Mult mă mir, cioban, de tine, / Unde=ai fost la ciobănie, / De pe fața ta poți scrie / Ca pe= o coală de hârtie ? — / — Fost=am ... etc., Iarnik—Bârseanu 510 ; în croată : „Jelenina Majko ! / Kadi ti je Jele ? — / — Moja je ...” etc. *Istarske* 53. E oare= cum un început de dialog, formulă de intrare în vorbă. Iată o pildă din interiorul unui basm meglenoromân : „— Țe plondzi ? — — Țe și nu plong ? —”, P. Paph., *Meglrom.* 149. Dar, în cântece, acest început de dialog e mai mult un procedeu stilistic pentru a sintetiza starea sufletească și apoi a o prezenta analitic în așa zisul răspuns al celui întrebat.

124. **Stil.** : — Marcantă expresie de înaltă poezie : *Io ănsa cu lura ...* Compară în dialectul italian din Istria : „la Cussasènere, *sola col gato*, tuta sporca e rota, taca a pianser”, Fr. Babudri, *Fonti*, 243. Cf. și Nota 94.

125. **Semant.** : — *ștenăfu plugului* e cuțitul plugului care despică pământul înaintea brăzdarului. Și 'n Jeliân există, pentru *ștenăt*, expresia „cuțitu plugului”. Deci două expresii care se alternează în vorbire fără nici o deosebire de semnificație și nici chiar de nuanță. Când m'am informat ce 'nseamnă *ștenăfu*, cei prezenți mi=au explicat imediat cu deslușiri : *cuțitu plugului*. Ba, aflând că 'n România se zice nu= mai *cuțitu plugului*, au preferat să notez strigătura cu cuvântul *cuțitu* în loc de „ște= năfu”, ceea ce se și potrivea în vers, ambele cuvinte având acelaș număr de silabe și acelaș accent ritmic. Altădată, la oștarie, din nou aud strigătura, cântată de mai mulți, între care unii erau din cei ce=au asistat la precedenta purificare lincvistică (pusă la cale de ei, iar de noi notată dar nu aplicată). În vers suna *ștenăfu* și nu *cuțitu*. Cine deci avea și are dreptul să=1 înlocuiască ? Ba chiar depozitarii se supuneau unei forțe externe : forța socială. (Cf. Brăileanu, *Sociologia generală*, pg. 166—7). Bine= înțeles că de noi nici nu poate fi vorba, rolul fiindu=ne cu totul altul. — Și iat= o deci această strigătură c'un singur cuvânt care dintr'odată n'ar putea fi pe 'nțelesul Dacoromânului.

126. **Stil.** : — Locuția : *ăn cerușe sta* e comună tuturor limbilor care cunosc basmul Cenușăresei sau al lui Cenușotcă.

127. **Stil.** : — *Noselo* (actualmente Villanova) mai poartă numele Nosela. Astfel am auzit zicându=se de cătră unii. Cf. și LVIII v. 1. În strigătura LXI socot că *Nosele* e o adaptare la rimă, deci licență poetică.

128. **Nomenclatură** : — *Brianî* — alt nume al satului Bîrdo, zis și Bîrștina.

129. **Etnografie** : — Adevăr etnografic (LXII v. 1—2) încetluit în versuri, căci, într'adevăr, *brentarișele* (= purtătoarele de apă), în spate cu încăpătoarele brente (= donișoaie), se cam deșală, de nu chiar se deformează, cătră partea unde apasă centrul de gravitate al brente.

130. **Lexic.** : — *Sulabin* e compus din *su* (= sub) și *Labin* (cuvânt croat) = *Albona*. E acelaș sistem de compoziție ca și la *Sucodru* (= su + codru). Măiestrul Matteo Bartoli, când a citit strigătura, a zâmbit, adăogând că ironia nu vizează nici= decum *Albona*, orașul d=sale natal, ci satele croate dela picioarele tăpșanului Albonei, de sub *Albona* deci = *Sulabin*.

131. **Lexic.** : — *pralița* e drugul de fier ce servește pentru ridicarea sau pră= vălirea pietrelor mari. Cf. Nota 25.

132. **Lexic.** : — *Opatie* (croat) pentru Abbazia.

133. **Lexic.** : — *spud*, măsură veche de capacitate ce cuprindea, după infor= mația noastră, 50 litri. L. Morariu (L. fr. n. 115) notează că este egală cu 56 litri

134. **Lexic.** : — *zițe* = fierul pentru încreșit cosițele.

135. **Lexic.** : — *scrob*, papară, mâncare făcută din făină de porumb și lapte.

136. **Lexic.** : — Expresia *ur frichet* mi-a tălmăcit-o Toma lu Ciuban (Ștroligo) cu un *hip*, deci = puțin, oleacă, o țără. D=1 Matteo Bartoli, în conversația ce-am avut fericirea s'o am cu d=sa la Roma, a rămas frapat de această expresie ieșită din uz în Cirebiria. Și mi-a lămurit-o astfel: *frichet* își are etimonul în latinul *fricare* (= a freca, a rupe). Deci *frichet* = fărmitură. Accepțiunea de puțin e cât se poate de naturală. Compară în dacoromână: „stai un *hir* (= fir) că nu te ia apa“, și chiar o țără, puțin etc.; în italiană: un *pezzetto*.

137. **Lexic.** : — *sărchet* = sârc, ital. *sorgo*, plantă (*Sorghum vulgare*) din care se fac măturile de târg. Cirebirii, în vechime, după cum m'au informat ei, mâncau mult astfel de pâne. Ba și astăzi mânâncă rareori.

138. **Etnograf.** : — *Brianichi* sânt locuitorii din Brians (Bîrdo, Bârștina), la diminutiv. Cf. Nota 2.

139. **Lexic.** : — Sing. *pujichî*, articolat *pujichiu*, diminutiv dela *pui*(=u) = melc. Vezi nota 2.

140. **Lexic.** : — Sing. *jabichî*(=u), diminutiv masculinizat dela *jabe*(=a) = broască. Cf. Nota 2.

141. **Morfolog.** : — Interjecții.

142. **Etnograf.** : — *Novoșani*, *Novșanî* fem. *Novoșane* și *Novoșanche*, locuitorii satului Noselo. „Io sãm Novoșanche“, Leca Morariu, *Drumuri cirebire*, în „Făt=fr.“ IV, 188.

143. **Sint.** : — Ce inaugurator adeseori al frazei interogative, rămâne netradus în dacoromânește sau poate lua accepțiunile de: *au doară*, *ori de*, *dacă*. Vezi Leca Morariu, *De=ale Cirebirilor III* Nota 78. Cf. și 'n dacoromână: „Ce, ești surd?“, L. Rebreanu, *Răscoala*, ed. II, Buc. 1935, pg. 15; și 'n meglenoromână: „Ădi lupuli! țe tu nu amni? Ceta=ți fu?“, P. Paph., *Meglrom*. 136. Compară și 'n italiană: „dice: — Che son vostri figlioli questi? — — Sissignore.—“, V. Imbriani, *La novellaia fiorentina*, Livorno 1877, pg. 12; „Che lo sai donde viene don Michele?“, G. Verga, *I Malavoglia*, ed. def., Florența (Bemporad), pg. 237.

144. **Etnograf.** : — *Sușhevți*, fem. *Sușhauche* — locuitorii satului Sushevța.

145. **Semant.** : — *de leamna zi* = zi de lucru.

146. **Lexic.** : — *spaniolete* < ital. *spagnoletta* = țigară.

147. **Semant.** : — *drugo*, =e = de mâna a doua.

148. **Semant.** : — *posli* — din afară, streini de sat.

149. **Semant.** : — *vârvi* = a trece, a ieși. Cf.: „E vezut=a che din case omiri vârvescu fare“, L. Mor., *L. fr.* n. 33.

150. **Semant.** : — *capa* = bucla, șuvițele de păr dinspre frunte. *Cosița* este partea dela ceafă.

151. **Semant.** : — *cola* — deobicei înseamnă roată; aici *bicicletă*.

152. **Semant.** : — *meghei* — a face cu ochiul.

153. **Semant.** : — Iată explicațiile lui Toni Tvefici din Sushevța 37, despre aceste vânturi: „Bora-i de supra dela Ucica. Iugu-i vintu de jos de su sore. Porta nevreme.

„Iugu cãn poșne puși Traducere: Iugu când începe să sufle,
Ploia va veri“.

va veni ploaie.

(28. VIII. 1935).

154. **Stil.** : — Locuția *hvala Domnu*, mai frecvent *hvala Bogu* = mulțumesc lui Dumnezeu.

155. **Stil.** : — Forma *cóce* poartă accentul pe silaba penultimă; aici însă pe ultima : *cocé*, pentru a nu distona muzicalitatea ritmului.

156. **Stil.** : — Locuția *zora se lucre* = se crapă de ziuă.

157. **Semant.** : — Expresia *davu priste* are aceeași accepțiune ca și 'n daco-română *dau peste*.

158. **Stil.** : — Stereotipie. Cf. și Iesif Popovici II, 69 : „Inche je pre iã a fost”.

159. **Semant.** : — *mîi se vede* cu accepțiunea *îmi pare, mi se arată*. Cf. : „ie s=a=nsurat dupa care l'i s'a mai mușate vezut”, L. Mor., L. fr. n 28 ; „Mi se vede che Lacat=brad samo s=a firut che-i ie mai tare”, ibd, 39 ; „fi=se va vedê ke=s tel”, Pușc. I 4/66. Cf. și 'n dacoromână : „Acolo i se vede (popii) calicu viu, în carne și oase”, P. Iroaie, *Păcatul popii*, poveste în *Făt.=fr.* VI, 57.

160. **Stil.** : — Locuția „fi s=a vezut bire”, denotând satisfacția, ca și 'n daco-română „fi=a părut bine”.

161. **Morf.** : — *Nuștiu*, cu accepțiunea „ceva”, atestază iarăș unul din acele fenomene lingvistice care trec dintr'o categorie gramaticală în alta. Cf. și Nota 8.

162. **Semant.** : — *ucid* cu accepțiunea *tai*. Cf. : „zdene afâre čela negru boy și ren ăl ucide”, Pop. II 57 ; „Tunce facut=a mare vesel'e și ucis=a vițelu”, L. Mor., D. C. I, 61. Vezi pentru acest capitol L. Mor., D. C. I Nota 485.

163. **Semant.** : — *știpunu* — buchetul de flori pe care și-l pune mirele la pălărie.

164. **Stil.** : — Locuția *do=trei*. Cf. L. Mor., D. C. I Nota 76.

165. **Semant.** : — Expresia *hleb de păre* = codru de pâne.

166. **Lexic.** : — *lišnac* (= alună), cuvânt de origine croată spre deosebire de Jeiän unde se conservă *alura*.

167. **Morf.** : — *postolice*, vocativ dela *postolic* (postolar) = cizmar.

168. **Lexic.** : — *curbavela*, plur. *curbevele* = curvă.

169. **Lexic.** : — *obîrni* = a întoarce, a urni.

170. **Lexic.** : — *tărbusichî* diminutiv dela *tărbuh* (= pânțec). Cf. Nota 2.

171. **Lexic.** : — *mușchetici* diminutiv dela *mușchî* (= mușchi). Cf. Nota 2.

172. **Lexic.** : — *cobasițe* = cârnaț. Cf. Nota 45.

173. **Lexic.** : — *pîrdi* — a băși.

174. **Semant.** : — Acest *ăntre ușe*, din „Coledva ăntre ușe”, are accepțiunea de în fața ușii. Cf. Nota 8.

175. **Morfolog.** : Forma *mo* (!). Poate este formă contrasă din *am io* (!).

176. **Lexic.** : — *namurean,=e* = îndrăgostit,=ă. Cf. în croată : „Majika za te pita, / Si li namorana?”, *Istarske*, 89.

177. **Lexic.** : — *țer* = cer (*quercus cerris*).

178. **Semant.** : — *Ce=o fi* cu acest refren *Oi fiole, oi fiole?* Cf. în croată : „I išči od kasele ključa, oj fiole, / Su u kasele lepe slatki orehi, oj fiole” etc., *Is=tarske* 221. Cuvântul *pare* să vină din dialectul venețian și anume dela *fiiio*, plur. *fiioli* pe care W. Meyer=Lübke îl înregistrează în al său „Romanisches Etymologisches Wörterbuch”, ed. III=a, Heidelberg 1935, la nr. 3303 sub *filius*.

179. **Lexic.** : — *Nuvoléto ie* = *novo leto je* (l. croată), adică : „anul nou este”.

180. **Semant.** : — *la* cu accepțiunea *a lua în căsătorie*, ca și 'n dacoromână.

181. **Stil.** : — *che* pleonastic, evocator însă de poezie.

182. **Fonetică** — *urokhi* se pronunță c'un c gutural separat de i. Se simte întâi c apoi i, fără să formeze ci ca în *cire* de pildă, sau *chi* ca 'n *chiaro*.

183. **Morf.** : — În vorbirea curentă și 'n basme, n'am auzit niciodată pluralul *cărbure* cu e final păstrat, ci, mereu, *cărbur*. Aici însă e ni=i atestat.

184. **Morf.** : — *omurle* în loc de *omiri*, probabil analogie după *mul'erle*, *enschele*.

185. **Lexic.** : — *uscata bola* sau *ietica* = *oftica*.

186. Numele celui descântat.

187. **Entimologie** : — *anti* = înainte, întâi. Cf.: „*Anti=ai auzit che n=ai oțecit !*“, L. Mor., D. C. III, 9.

188. **Fonologie** : — *sânja* în loc de *sânjele* ca și 'n dacoromânește : „*pe la răsărita soarelui*“, Vasiliu, *Povești* 118, în loc de „*pe la răsăritul soarelui*“.

189. Joc copilăresc.

190. **Semant.** : — stavu cu accopțiunea *trăiesc*, *petrec*. Cf. „*tu stai cu omiri*“. L. Mor., D. C. III, 13. Compară : „*Ne 'ndoim dac'ășa oameni întru adevăr au stat*“, Gr. Alexandrescu, „*Umbra lui Mircea la Cozia*“. Cf. pentru acest paragraf *Leca Morariu : De-ale Cirebirilor* III Nota 137.

191. Romanistul Matteo Bartoli, căruia i=am adus la cunoștință versificația în comparație cu cea italiană, s'a exprimat că forma *mie* nu poate fi decât românească, deoarece nu e posibilă în nici o altă limbă romanică.

192. **Lexic.** : — *trache* = dungă, vârste colorate la haine.

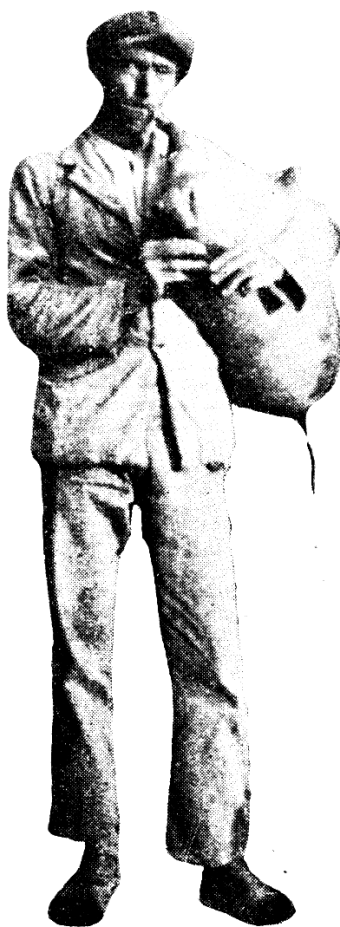

Fig. 1. — Cimpoier din Neselo, după L. Morariu: *Lu frați noștri*, 65

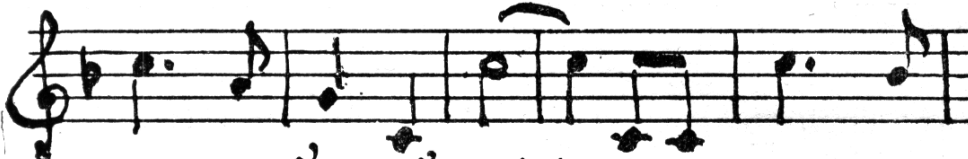
Arii muzicale notate de d=1 V. Bacelli

(vezi pagina 9)

De cînd nu te am vezut...

De cînd nu te am ve-zut To-ta

ve-se-l'am plev-dut To-ta ve-se-

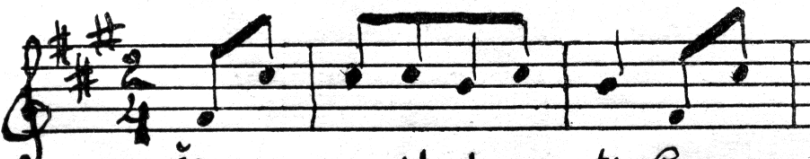

l'am plev-dut ...

Jeian 19 IX 1935

Fig. 2. — Cîntecul XXXVII

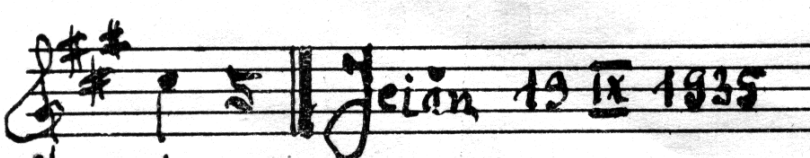
Ît pi-ses si-t da-vu sti ...

Ît pi-ses si-t da-vu sti Che nap-

ta nu poc dur-mi Che nap-ta nu poc dur-

mi ...

Jeian 19 IX 1935

Fig. 3. — Cîntecul XXXIX

Fig 4. — Păster de vite cântând în amurg. Fotografie din Sushevița, 18.VIII 1935

Fig. 5. — Brentarițe la părau, în Susnevița. Fot. 8.VIII. 1935

Fig. 6 — Negustor de păsări din Birdo, după *L. Morariu*: *Lu frați noștri*, pg. 72

Fig. 7. — Costum femeesc din Jeian, după *L. Morariu*, *ibid.* 114

Fig. 8. — Acoperiș cu „zlipti” în Grobnic, după *L. Morariu*, ibd. 94

Fig. 9. — Brentarițe la cisternă, în Sushevița, după *L. Morariu*

Fig. 10. — Ilcana Turcovică din Jeian, după *L. Morariu*, ibd. 132

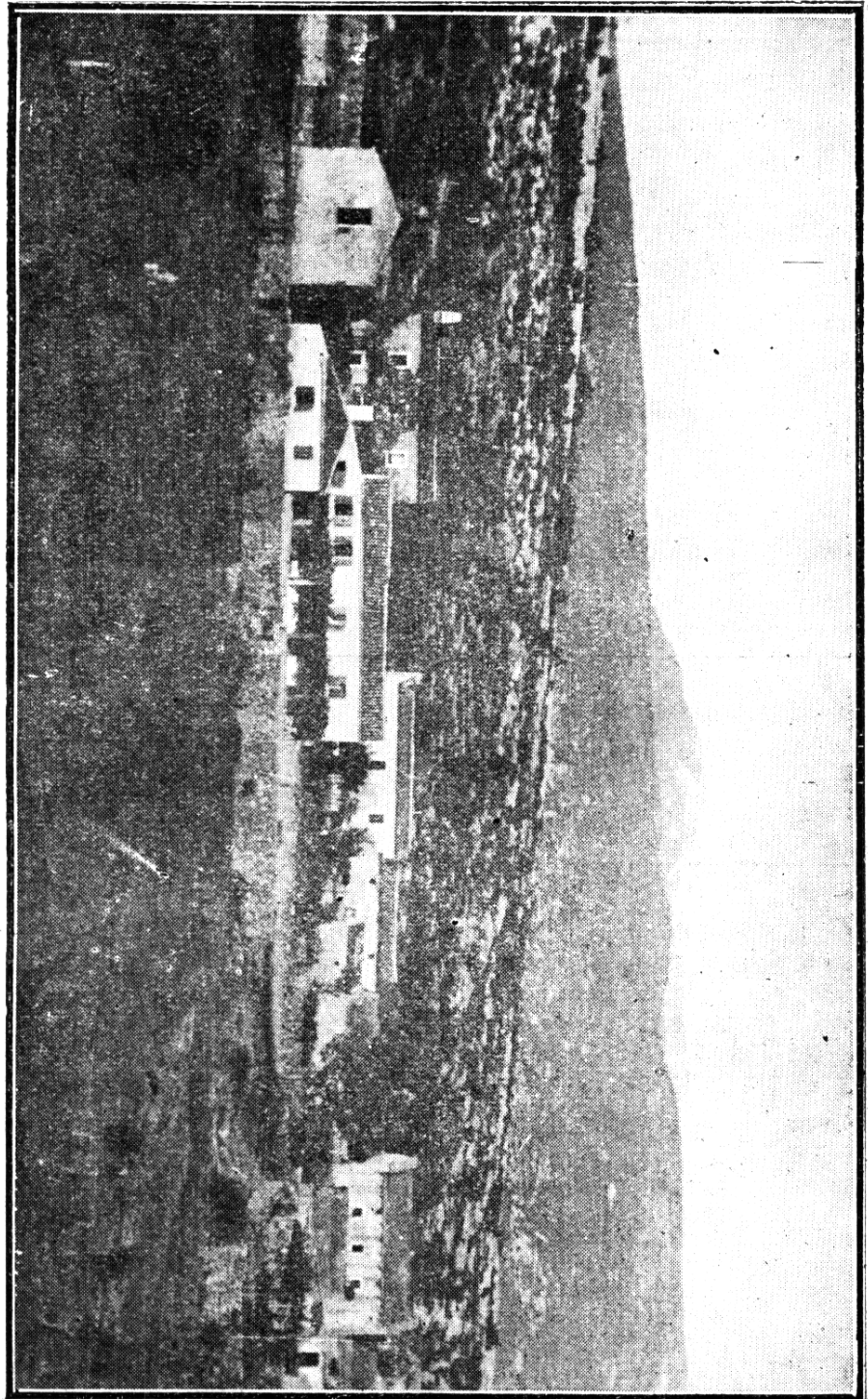

Fig. 11. — Sushevița în 1928, după *L. Morariu*, *idb.* 38

ERRATA

<u>Pagina</u>	<u>rândul:</u>	<u>În loc de:</u>	<u>Rectifică :</u>
5	9 de sus	118	122
6	18 de jos	Lupichiu	Lupichiu
8	16 „ „	ocului	locului
<u>Cântecul :</u>	<u>versul :</u>		
II	1	sera	sera
II	8	Ăț ție	— Ăț ție
VI	4	vegl'e blaga	vegl'a blaga
VI	7	Frische	Frișche
IX	5	Ma maia mñ=i	Ma maia nu mñ=i
X	2	Șteptu=te	Șteptu=te
XI	1	vedu	vedu
XIII	3	Mușata	Mușata
XIII	5	mev	mev
XIV	2	Cătră	Cătra
XVIII	3	salate	salate
XXII	3	lasat	lasat
XXIII	1	blaga=m	blaga=m
XXIV	3	cl'emat	cl'emat
XXV	1	ămnat	ămnat
„	2	m=a=niurbat	m=a=niurbat
XXVI	1	Marușna	Marușina
XXVII	1	ăntrebat	ăntrebat
XXVII	3	rojite	rojite
XXVIII	3	ăș=a vlat	ăș=a vlat
„	6	ămñaveit	ămñaveit
XXXI	3	Cele	Cele
XXXIII	5	Mie va	Mie ra
XXXIII	14	mejen	mejen
XXXIV	3	spela	spela
„	16	siromahu	siromahu
XXXVI	3	Ăi ura	Ăi ura
„	9	stvar	stvar
„	11	mușata	mușata
„	12	f=aiařițe	fraiařițe
XXXVII	5	penele	penele

<u>Cântecul :</u>	<u>versul :</u>	<u>În loc de :</u>	<u>Rectifică :</u>
XXXVIII	1	penele	penele
XXXIX	1	Ăți	Ăț
XL	7	va	ra
XL	8	Cum	Cun
XLIII	3	Cătră	Cătra
"	9	rad	rad
XLIV	6	Dragu	Dragu
XLVII	4	crește și tot crește	crește și tot crește
LXVIII	4	eper	per
Pg. 35 r. 3 s.		Mihai	Miho
" "		3. IV	3. X
45 r. 1 s.		alosne fo st	jalosne fost
" r. 13		me fil'	me fil'

Fig. 12. — Ducând fân cu asinul. Ibid. 55

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
Introducere	5
Textele : <i>Cântece</i> (I—XXXVI)	12
<i>Cântece elegiace</i> (XXXVII—LV)	21
<i>Satirice</i> (LVI—LXXXVII)	27
<i>Diverse și ocazionale</i> (LXXXVIII—CXIX)	34
<i>Cântece primite prin corespondență</i> (CXX—CXXII)	40
Anexe : 1. <i>Plesu</i>	43
2. <i>Cum se cântaveia manche vreme</i>	43
3. <i>Mui'ara cara s=a do vote meritat dup=a sev om</i>	44
4. <i>De frași carl'i s=a talianschi ănmețat</i>	48
Note literare și lingvistice : <i>Bibliografia</i>	51
<i>Coincidențe, asemănări, influențe</i>	54
<i>Note</i>	60
Errata	85

DE ACELAȘ AUTOR :

Cernăuțul folcloric, Cernăuți 1934.

La centenarul Al. Odobescu, Suceava 1934.

Așa cântaș! (Cântece populare istroromâne, ediție pentru Cirebiria),
Susnevița – Jeliân 1936.

Sub tipar :

Cântecul popular istroromân (studiu).

PREȚUL 100 LEI